

سخن نخست

کزین برتر اندیشه برنگذرد
فروزنده ماه و ناهید و مهر

به نام خداوند جان و خرد
خداوند کیهان و گردان سپهر

قدمت دین به قدمت آفرینش انسان است. بشریت هیچ‌گاه نتوانسته است خود را از دین فارغ ببیند. پرسش‌هایی از قبیل دین چیست؟ ماهیت و منشأ آن چگونه است؟ قلمرو آن تا کجا است؟ انتظار از آن چیست؟ ادیان گوناگون چگونه پدید آمده‌اند؟ آموزه‌ها، اشتراکات و امتیازات هر کدام چگونه است؟ نسبت میان عقل و دین، علم و دین، دین و جامعه، دین و سیاست، دین و نیازهای انسان، از اساسی‌ترین پرسش‌های انسان تاکنون بوده است.

در بسیاری از جوامع بشری، دین در فرهنگ و نظام اجتماعی آنان حضوری پررنگ و انفکاک ناپذیر دارد؛ به‌ویژه در جوامع اسلامی به جهت ویژگی‌های اسلام، در تار و پود زندگی مادی و معنوی آنان چنان تنیده است که جدا کردن آن متصور نیست. لذا پژوهش دینی از دو منظر برون‌دینی و درون‌دینی وجهه همت پژوهشگران مسلمان و غیرمسلمان، متدین و غیرمتدین از دیرباز بوده است. به همین جهت مراکز دین‌پژوهی در جهان روز به روز در حال توسعه و

گسترش بوده و رشته‌های آموزش و پژوهش دینی رو به تکثر و تخصصی‌تر شدن است. در ایران اسلامی به جهت پیوند میان نظام سیاسی و اسلام، اسلام‌پژوهی ضرورتی اجتناب ناپذیر دارد که با زندگی روزمره مردم پیوند یافته است. از این رو مراکز پژوهشی در

کثرت مراکز، آفات و آسیب‌هایی چون کارهای تکراری و موازی و در برخی موارد اسراف و اتلاف را نیز در پی داشته است. لذا ساماندهی، ایجاد تعامل و هماهنگی میان مراکز دین‌پژوهی همواره از دغدغه‌های همه فرهیختگان بوده است. در پی همین احساس ضرورت بود که شماری از مسئولان پژوهشی با همکاری اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی قم در سال ۱۳۷۷، کنگره دین‌پژوهان را برگزار و پس از سخنرانی‌ها و مذاکرات طولانی طرح دبیرخانه دین‌پژوهان کشور را پیشنهاد کردند. پیرو تصمیم یاد شده، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تشکیل این نهاد نو پا را به عهد گرفت و با حکم وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی شورای دبیرخانه دین‌پژوهان کشور شکل گرفت.

حوزه‌های علمی و دانشگاه‌ها رو به فزونی نهاده است؛ به‌طوری که امروز نزدیک به صدها مرکز پژوهشی در سراسر ایران مدعی چنین عنوان و رسالتی هستند. البته این کثرت مراکز، آفات و آسیب‌هایی چون کارهای تکراری و موازی و در برخی موارد اسراف و اتلاف را نیز در پی داشته است. لذا ساماندهی، ایجاد تعامل و هماهنگی میان مراکز دین‌پژوهی همواره از دغدغه‌های همه فرهیختگان بوده است. در پی همین احساس ضرورت بود که شماری از مسئولان پژوهشی

با همکاری اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی قم در سال ۱۳۷۷، کنگره دین‌پژوهان را برگزار و پس از مذاکرات طولانی طرح دبیرخانه دین‌پژوهان کشور را پیشنهاد کردند. پیرو تصمیم یاد شده، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تشکیل این نهاد نو پا را به عهد گرفت و با حکم وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی شورای دبیرخانه دین‌پژوهان کشور شکل گرفت و دبیر شورا منصوب گردید.

این دبیرخانه حدود هفت سال با حمایت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برای ایجاد فرهنگ هم‌گرایی و هم‌افزایی در جهت تعمیق و توسعه پژوهش‌های دینی برنامه‌های ذیل را در اولویت قرار داد:

۱. کنگره سراسری دین‌پژوهان با عناوین مورد نیاز جامعه مخاطب: «دین‌پژوهی؛ تنگناها، موانع، بایسته‌ها»، «دین‌پژوهی در جهان معاصر»، «مناسبات دین و فرهنگ در جامعه ایران» و «جهانی شدن و دین»، چهار کنگره بزرگی بود که در نیل به اهداف یاد شده برگزار گردید.

۲. اطلاع رسانی به پژوهشگران در جهت ایجاد هم‌افزایی، پیشگیری از کارهای موازی، دستیابی به اولویت‌ها و نیازهای جامعه اسلامی. در این زمینه خبرنامه و پایگاه اطلاع رسانی و انتشارات، این وظیفه را بر عهده داشته است. البته برگزاری همایش‌ها و نشست‌های علمی نیز به این هدف کمک کرده‌اند و افزون بر این‌ها مسئولان دبیرخانه از طریق مکاتبات و ارتباطات خصوصی نیز به انجام این رسالت مبادرت ورزیده‌اند.

۳. نشست‌های علمی با مشارکت صاحب‌نظران جهت بررسی موضوعات، تبیین مسائل و مشکلات، نیازها و اولویت‌های عرصه دین‌پژوهی و یا به منظور

ارائه دیدگاه‌ها و نظریه‌ها و دست‌آوردهای علمی طراحی و اجرا گردید. در واقع دبیرخانه پیشگام ایجاد کرسی‌های نظریه‌پردازی، آزاد اندیشی و نقد علمی از آغاز تأسیس تا کنون بوده است که برخی از آنها را از طریق نشر مکتوب و یا در فضای مجازی انتشار داده و برخی نیز در آستانه نشر است. البته شماری هم به جهت برخی ملاحظات فرصت نشر نیافته است.

۴. برگزاری آیین تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین که نه دوره آن در گذشته برگزار شده است و اینک در آستانه برگزاری دهمین دوره آن قرار داریم. در سال ۱۳۸۴ مقرر گردید این دبیرخانه در قالب موسسه‌ای مردم‌نهاد، غیردولتی و غیرانتفاعی فعالیت‌های خود را استمرار بخشد. متأسفانه عدم مساعدت دولت وقت و نهادهای مسئول پشتیبانی فعالیت‌های فرهنگی و پژوهشی، سبب گردید تا فعالیت‌های دبیرخانه در سال ۱۳۸۸ متوقف گردد.

توصیه‌ها و تأکیدات شماری از پژوهشگران و مدیران مؤسسات پژوهشی، انگیزه‌ای شد که بار دیگر در سال ۱۳۹۲ دبیرخانه بازگشایی شود. از این رو هیئت مدیره دبیرخانه دین‌پژوهان کشور، با تعیین مدیر مسئول و شورای علمی دبیرخانه از میان شخصیت‌های حقیقی و حقوقی قبلی و جدید، برنامه‌های مصوب را به اجرا گذارد. یکی از برنامه‌های پیشین دبیرخانه، برگزاری آیین تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین بود که پنج سال به تأخیر افتاده و اینک دهمین دوره آن در پی انتشار فراخوان مقدمات برگزاری آن در حال انجام است. دبیرخانه هم‌چون گذشته برای ایجاد مرزبندی میان این آیین و جشنواره‌های کتاب و پیشگیری از موازی‌کاری، موارد ذیل را در تعریف و شرایط پذیرش آثار، منظور و به صاحبان آن اعلام داشت:

در سال ۱۳۸۴ مقرر گردید این دبیرخانه در قالب موسسه‌ای مردم‌نهاد، غیردولتی و غیرانتفاعی فعالیت‌های خود را استمرار بخشد. متأسفانه عدم مساعدت نهادهای مسئول پشتیبانی فعالیت‌های فرهنگی و پژوهشی، سبب گردید تا فعالیت‌های دبیرخانه در سال ۱۳۸۸ متوقف گردد. توصیه‌ها و تأکیدات شماری از پژوهشگران و مدیران مؤسسات پژوهشی، انگیزه‌ای شد که بار دیگر در سال ۱۳۹۲ دبیرخانه بازگشایی شود. یکی از برنامه‌های پیشین دبیرخانه، برگزاری آیین تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین بود که پنج سال به تأخیر افتاده و اینک دهمین دوره آن در پی انتشار فراخوان، مقدمات برگزاری آن در حال انجام است.

ویژگی‌های اثر پژوهشی بر اساس تعریف شورای علمی بدین شرح است: نوآوری علمی، روشمند بودن، پاسخ‌گو بودن به سؤالات نظری و دارای راه حل عملی در مسائل علمی، نقادی، ایده‌پردازی و مدل‌سازی. با این تعریف، تالیفات ترویجی، تصنیفات ادبی، تصحیح متون قدیمی، ترجمه و آثار هنری و داستانی از برنامه خارج گردید.

افزون بر این، عدم چاپ آثار تا پایان هفته پژوهش به عنوان شرط لازم مورد تأکید قرار گرفت؛ زیرا گرچه

حضرات آیات محمد هادی معرفت‌ره و ابراهیم امینی نیز در برنامه قرار گرفت. این دو عالم جلیل‌القدر علاوه بر این که بر مسئولان دبیرخانه حقی گران داشته و دارند، بر بسیاری از مردم زمانه ما که از محضر و آثار ارجمند آن دو بهره گرفته‌اند نیز حقی عظیم دارند.

اینک که دهمین آیین تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین پس از فترتی پنج ساله برگزار می‌شود، طبیعی است که به رغم همه کوشش‌های به کار گرفته شده، باز هم از ضعف‌های بسیاری برخوردار باشد. از این رو ضمن سپاسگزاری از همه کسانی که به ما اعتماد کرده‌اند و آثار پژوهشی خویش را فرستاده‌اند و کسانی که در بررسی و ارزیابی آنها و برگزاری مراسم با ما همکاری و همراهی نموده‌اند، از صاحب‌نظران نکته سنج صمیمانه تقاضا می‌کنیم که برای اصلاح امور و تکمیل برنامه‌های آینده دبیرخانه پیشنهادات و انتقادات خود را به صورت مکتوب ارائه فرمایند.

گر خطا گفتیم اصلاحش تو کن

مصلحی تو ای تو سلطان سخن

محمد جواد صاحبی

مسئول شورای علمی

دبیرخانه دین پژوهان کشور

ویژگی‌های اثر پژوهشی بر اساس
تعریف شورای علمی بدین شرح است:
نوآوری علمی، روشمند بودن، پاسخ‌گو بودن به
سئوالات نظری و دارای راه حل عملی در مسائل
علمی، نقادی، ایده‌پردازی و مدل‌سازی. با این
تعریف، تالیفات ترویجی، تصنیفات ادبی،
تصحیح متون قدیمی، ترجمه و آثار هنری و
داستانی از برنامه خارج گردید.

برخی از پژوهش‌ها به منظور اهداف خاص تهیه و در اختیار سازمان‌های مسئول قرار می‌گیرد و امکان چاپ و نشر نمی‌یابند، ولی شمار بسیاری با هدف انتشار تدوین می‌گردد و مشارکت آن در آیین تجلیل از پژوهشگران فرصتی برای بررسی و ارزیابی و تعیین نقاط قوت و ضعف آنان پدید می‌آورد که می‌تواند در تصحیح و تکمیل آنها پیش از چاپ اثر تأثیر گذار باشد.

هم‌چنین شورای علمی دبیرخانه دین پژوهان مقرر داشت که در این آیین، از دو پیشکسوت و پیش‌تاز عرصه پژوهش که ریاست هیئت داوران دبیرخانه را در دوره‌های پیشین به عهده داشته‌اند تجلیل و قدردانی به عمل آید. بنابراین نکوداشت دو عالم ربانی

تجلیل و بزرگداشت پژوهشگران حوزه دین

تجلیل از آیت الله ابراهیم امینی

عالم پارسا

درنگی در زندگی و اندیشه آیت الله ابراهیم امینی

از میلاد تا اجتهاد

رضا بابایی

آیت الله ابراهیم حاج امینی نجف آبادی، فرزند حسین و جواهر، در سال ۱۳۰۴ در نجف آباد اصفهان چشم به جهان گشود. پدر ایشان، پیشه کشاورزی داشت و هنوز ابراهیم به شش سالگی نرسیده بود که درگذشت. جد پدری ایشان، حاج رجبعلی نام داشت که در نجف آباد به احسان و نیکی مشهور بود. آیت الله امینی درباره ایشان می گوید: «در آن سال قحطی، فروختن محصولات باغ و مزرعه را قدغن کرده بود و همه را رایگان در اختیار مستمندان قرار داد. شبها نماز می خواند و گریه می کرد... چهره نورانی و محاسن حنایی و مناجات شبانه اش را فراموش نمی کنم.»^۱

ابراهیم، تا کلاس ششم ابتدایی را در یکی از مدارس شبانه غیر دولتی می گذراند و همزمان در درس های دینی حاج علی منتظری^۲ شرکت می کرد. پس از تحصیلات ابتدایی در دبستان، به شوق تحصیل علوم دینی به طلاب علوم دینی می پیوندد. در فروردین ۱۳۲۱، همراه دو تن از دوستانش به قم رفته، در مدرسه حاج ملاصادق رخت اقامت می افکند. این اقامت، بیش از سه ماه طول نمی کشد؛ زیرا با شروع تابستان، ابراهیم

به نجف آباد می رود و از آنجا به اصفهان. او خود درباره این دوره کوتاه زندگی اش در قم می گوید: «حدود سه ماه در قم توقف داشتم. دوران خوش و زیبایی بود؛ مخصوصاً شرکت در درس اخلاق امام خمینی (ره) برایم بسیار جالب بود. در درس اخلاق آقا حسین قمی نیز در شب های جمعه حضور می یافت و برای نماز

۱. خاطرات آیت الله امینی، ص ۲۳.

۲. پدر مرحوم آیت الله منتظری.

بهترین مدارس و استادان علوم دینی برخوردار بود و ابراهیم توانست در مدتی کوتاه دروس ادبیات و سطح و اخلاق را از محضر استادان نامی حوزه اصفهان، همچون میرزا علی شیرازی، سید محمدجواد غروی، رمضانعلی املائی، شیخ قنبرعلی کوشکی، نعمت الله صالحی نجف آبادی، موحدی هرنندی، سید محمدباقر ابطحی، محمدعلی حبیب آبادی، محمدجواد اصولی، میرزا محمود معین، ملاهاشم جنتی، شیخ یحیی فقیه ایمانی، شیخ ابوالقاسم محمدی قهدریجانی، حاج آقا رحیم ارباب، میرزامحمود صادقی، سید علی اصغر محقق برزونی و حاج شیخ علی قدیری بهره‌های فراوان ببرد و بر درجات علمی و معنوی خود بیفزاید. مدرسه نوریه و کاسه‌گران و جدّه بزرگ، مکان‌هایی است که در مدت اقامتش در اصفهان، در آنها مسکن گزید و درس خواند. شش ماه در حوزه سرافراز اصفهان، شاگردی کرد و دانش آموخت و بالید. همزمان، تدریس دروس حوزوی را نیز آغاز کرد. در طول سال‌های تحصیل، محضر علما و استادان بسیاری را درک کرد. مقدمات را در محضر استادانی همچون شیخ هاشم جنتی، سید محمد هاشمی قهدریجانی آموخت و بیشتر شرح لمعه

جماعت، به فیضیه می‌رفت و به آیت الله سید محمدتقی خوانساری (ره) اقتدا می‌کرد. اما با فرارسیدن تعطیلات تابستانی ناچار به نجف آباد مراجعت کردم. در نجف آباد به تحصیلاتم ادامه دادم تا اینکه تابستان سرآمد... این ایام، مصادف است با روزهایی که ارتش متفقین، ایران را به اشغال خود درآورده‌اند و گرانی و کمبود ارزاق در سرتاسر کشور، بیداد می‌کند. ابراهیم، برای استفاده از امکانات حوزه اصفهان، به آن دیار کوچ می‌کند. در آنجا نیز فقر و فاقه گریبان حوزه را گرفته بود و زندگی همچنان بر او سخت می‌گذشت؛ اما حوزه اصفهان، از

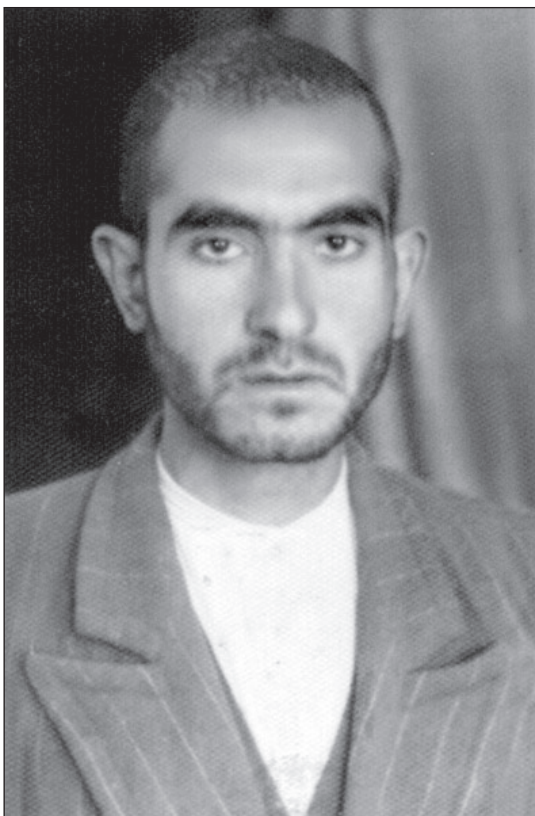
آیت الله امینی، هماره کوشیده است پاسخگوی نیازهای روز و گشاینده گره‌های نوپیدا باشد. اهتمام شگفت و مبارک ایشان به مسئله تعلیم و تربیت و آنچه به جوانان و خانواده‌ها بازمی‌گردد، شمه‌ای از خدمات بی‌شمار ایشان به جامعه دینی است.

اردکانی و حاج آقا رحیم ارباب فراگرفت. بخشی از رسائل و مکاسب را در قم نزد آقای سلطانی، حاج آقا رضا بهاء الدینی و آقای مجاهدی خواند. جلد نخست کفایه را نزد آیت الله مرعشی و جلد دوم را نزد آیت الله گلپایگانی و بخش حکمت منظومه را نزد آیت الله سید محمدحسین طباطبایی به اتمام رساند. در درس‌های خصوصی علامه طباطبایی که در شب‌های پنج‌شنبه و جمعه برگزار می‌شد، مشتاقانه حضور می‌یافت و بخشی از کتاب اسفار و تمهید القواعد و مجلداتی از موسوعه بحار الانوار و منطق شفا را در محضر ایشان آموخت. درباره حضور در درس‌های علامه طباطبایی، می‌نویسد: «این جلسه شب‌های پنج‌شنبه و جمعه و به طور سیار در منزل افراد تشکیل می‌شد. شرکت‌کنندگان عبارت بودند از: آقایان: شیخ حسینعلی منتظری، شیخ مرتضی مطهری، سید محمد بهشتی، سید عباس ابوترابی قزوینی، شیخ عبدالکریم نیری، شیخ ناصر مکارم شیرازی، شیخ جعفر سبحانی، شیخ عباس ایزدی نجف‌آبادی، شیخ علی‌اصغر علامه تهرانی، شیخ علی قدوسی نهاوندی، سید مرتضی جزائری تهرانی، شیخ عبدالحمید شریبانی، شیخ محمدتقی مصباح یزدی، شیخ

و نیز معالم الاصول را نزد حاج شیخ محمدحسن عالم درس گرفت. برای آموختن منطق منظومه، به درس حاج آقا صدر هاطلی کوهپایی رفت. رسائل را نزد سید عباس دهکردی و حیدرعلی برومند، و قوانین محقق قمی را نزد سید علی‌اصغر محقق، و مکاسب را نزد آقایان شیخ محمدحسین جرقویه‌ای و شیخ مرتضی

آیت الله امینی، در شمار مجتهدان مجاهد حوزه است. هم‌پایی با نهضت امام خمینی(ره) و حضور در عرصه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی، پیش و پس از انقلاب، از او شخصیتی تأثیرگذار و گره‌گشا ساخته است. از مهم‌ترین اقدامات او در سال‌های پیش از انقلاب، کمک به تأسیس «جامعه مدرسین حوزه علمیه قم» است.

عبدالله جوادی آملی، شیخ حسن حسن‌زاده آملی، شیخ مهدی حائری تهرانی، شیخ یحیی انصاری شیرازی، شیخ ابوالقاسم محبوب شیرازی، شیخ اسماعیل صائنی، اویسی قزوینی و محمد مفتاح همدانی. جلسه بسیار سودمند و پربهرکتی بود. مطالب گوناگون فلسفی، عرفانی، اخلاقی، تفسیری، علمی، حدیثی، تاریخی، فقهی و... مطرح و به طور دقیق مورد بررسی قرار می‌گرفت. یکی از نتایج این جلسات، تألیف کتاب اصول فلسفه و روش رئالیسم بود که با پاورقی‌های محققانه شهید مطهری و در پنج مجلد به چاپ رسید. جلسه مذکور سال‌ها و حتی تا اواخر عمر علامه ادامه داشت، ولی افراد شرکت‌کننده تغییر می‌کردند. بنده نیز از آغاز تا نهایت به طور مرتب در جلسات شرکت می‌کردم و آن را یکی از توفیقات الهی می‌دانم.»

آیت‌الله امینی، با حضور در درس‌های خارج فقه و اصول آیات عظام بروجردی(ره)، خمینی(ره) و گلپایگانی(ره) به درجه اجتهاد رسید. حضرات آیات سید کمال الدین موسوی، ابوالقاسم محمدی، عبدالله جوادی آملی، محمد مفتاح همدانی و عباس ایزدی از همراهان و هم‌مباحثه‌های آیت‌الله امینی در دوران تحصیل بودند. همچنین شاگردان بسیاری در دروس سطح فقه، اصول، فلسفه و کلام در محضر ایشان درس آموختند.

افق‌گشایی در حوزه

آیت‌الله امینی، همواره کوشیده است پاسخگوی نیازهای روز و گشاینده گره‌های نوپیدا باشد. اهتمام شگفت و مبارک ایشان به مسئله تعلیم و تربیت و آنچه به جوانان و خانواده‌ها باز می‌گردد، شمه‌ای از خدمات بی‌شمار ایشان به جامعه دینی است. در سال‌های آغازین دهه چهل که دشمنان مهدویت، آثار فراوانی راهی جامعه کرده و از این رهگذر، شبهات بسیاری آفریده بودند، کتاب «دادگستر جهان» را نوشت تا به مصاف کسانی برود که «مهدویت» را نشانه گرفته

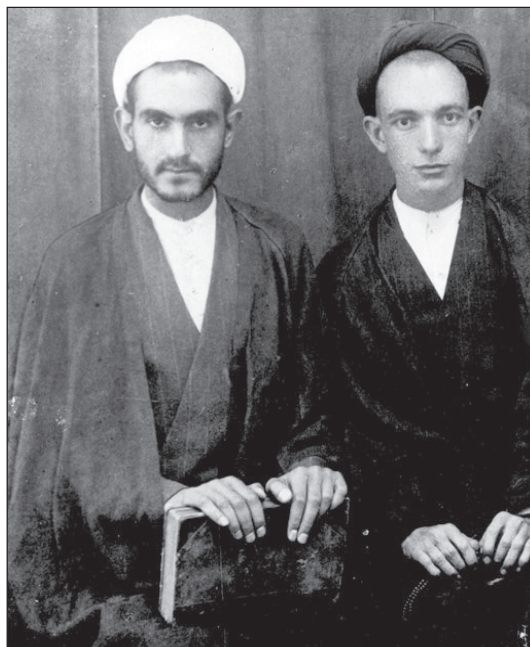
بودند و جوانان را به سوی خود می‌خواندند.^۱ پس از آن، قلم و فعالیت‌های علمی خود را به سمت تربیت و راهنمایی خانواده‌ها معطوف می‌کند. در اوایل پیروزی انقلاب، با توجه به اسلامی بودن نظام، توجه همگان، به‌ویژه فرهنگیان و دانشجویان برای شناخت صحیح آرای اسلامی به سوی حوزه علمیه جلب شد. نظر اسلام را در همه چیز، از ورزش و کشتی گرفته تا اقتصاد و راهکارهای فرهنگی، می‌پرسیدند و مشتاقانه پرس‌وجو می‌کردند. این پرسش‌ها و مطالبات، بیش از همه از سوی مسئولان آموزش و پرورش و دانشگاهیان بود. اما حوزه علمیه، در آن زمان برای پاسخگویی به برخی پرسش‌ها و نیازها آمادگی نداشت؛ چون حوزه هنوز درهای خود را به روی مسائل جدید نگشوده بود. پاسخگویی به نیازهای نوپدید، در گرو مقدماتی بود؛ از جمله تحقیق و

۱. چاپ نخست این کتاب در سال ۱۳۴۶ خورشیدی بوده است.

در صحن جامعه

آیت‌الله ابراهیم امینی، در شمار مجتهدان مجاهد حوزه است. هم‌پایی با نهضت امام خمینی(ره) و حضور در عرصه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی، پیش و پس از انقلاب، از او شخصیتی تأثیرگذار و گره‌گشا ساخته است. از مهم‌ترین اقدامات او در سال‌های پیش از انقلاب، کمک به تأسیس «جامعه مدرسین حوزه علمیه قم» است. خود در این باره می‌گوید:

«در سال ۱۳۴۱ شمسی در جلسه‌ای سرّی شرکت کردم که اعضای آن، آقایان: حاج شیخ عبدالرحیم ربّانی شیرازی، شیخ علی مشکینی، شیخ علی قدوسی، شیخ حسینعلی منتظری، شیخ محمدتقی مصباح یزدی، شیخ مهدی حائری تهرانی، شیخ علی‌اکبر هاشمی رفسنجانی و شیخ احمد آذری قمی و سید محمد خامنه‌ای و سید علی خامنه‌ای بودند. جلسه کاملاً سرّی و منظم بود و مسئولیت‌ها بین افراد تقسیم شده بود. بعدها همین جلسه، هسته مرکزی جامعه مدرسین را تشکیل داد. جلسه، اساس‌نامه مفصّلی داشت و اهدافی را که دنبال می‌کرد به قرار زیر بود: ۱. اصلاح حوزه علمیه قم؛ ۲. تبلیغ اسلام؛ ۳. امر به معروف و نهی از منکر؛ ۴. سعی در اجرای احکام سیاسی، اجتماعی و اقتصادی اسلام. در سال ۱۳۴۲ شمسی که مبارزات ضدّ رژیم پهلوی شروع شد، تشکل مذکور، بدون اینکه خودش را به صورت یک جمعیت متشکل معرفی کند، با جدّیت تمام در خدمت امام خمینی - قدس سره - بود و از او حمایت می‌کرد. در چاپ و نشر اعلامیه‌ها، در تشویق علما و مراجع برای همکاری، تشویق مردم به اعتصاب، در مسافرت به شهرستان‌ها، در اعزام طلاب به شهرستان‌ها، در تشویق مدرّسان به امضای اعلامیه‌ها، جدّی و فعال بودند. بنده نیز در این تشکل و گاهی به تنهایی انجام وظیفه می‌کردم... همین تشکل بعد از تبعید امام به ترکیه و بعداً به نجف اشرف، مسئولیت ارتباط امام با مردم و هدایت مردم و گرم نگه داشتن میدان مبارزه را بر عهده داشت. در همه این مراحل بنده هم مانند

بازنگری در علوم سنتی، تدوین متون پیشرفته آموزشی، حضور در میان طبقات مختلف مردم و گفت‌وگو با اهل اندیشه و فرهنگ در شهرهای مختلف ایران و خارج از کشور. اما اهتمام به این گونه امور، هر عالمی را از ادامه تحصیل و تدریس و طی درجات علمی حوزه محروم می‌کرد. عرصه خدمت به جامعه دینی، همان اندازه که نیاز به دانش و تجربه دارد، نیازمند کسانی است که جز به خدا و بندگان او نمی‌اندیشند و در راه خدمت به دین خدا، سر از پا نمی‌شناسند. آیت‌الله ابراهیم امینی، از این گونه مردان خدا است. تألیفات، سخنرانی‌ها، درس‌ها و همه حضور او بدون محاسبه منافع شخصی بوده است. مجتهدی که برای کودک و نوجوان می‌نویسد و به گرمی کانون‌های خانواده در سرتاسر جهان می‌اندیشد و از موضع دین به مسائل جدید ورود می‌کند، به حق در نهایت درجه ایثارگری است. سفرهای تبلیغی به دورافتاده‌ترین مناطق کشور، سخنرانی در بسیاری از همایش‌های علمی در داخل و خارج، بخشی اندک از فعالیت‌های فرهنگی معظم له است.

سایر آقایان فعال بودم. بعد از بازداشت امام در پانزدهم خرداد ۱۳۴۲ و هجرت جمعی از علمای بزرگ به تهران برای آزاد کردن حضرت امام، بنده نیز به تهران رفتم و در جمع آنان فعال بودم. در دعوت به تشکیل جلسات مشترک، در تشویق آنان به اقدامات مناسب، در تهیه اطلاعات، در تشویق به توقف در تهران و اقدامات لازم برای آزادی امام و پیشگیری از تبعید و ادامه زندان و اعدام احتمالی امام، نقش فعالی داشتم. یکی از یازده نفری بودم که بعد از وفات آیت الله حکیم، اعلامیه مرجعیت امام خمینی را امضا کردند. زمانی که امام از نجف اشرف به پاریس تشریف برد، به پاریس رفتم و با امام درباره حوادث ایران ملاقات و گفت و گو داشتم.^۱ پس از پیروزی انقلاب، آیت الله امینی از امنای امام خمینی (ره) در اداره امور کشور بود. برخی از مأموریت‌هایی که امام بر عهده ایشان گذاشت، به این شرح است:

۱. سفر به استان هرمزگان و سامان بخشی به امور نهادهای انقلابی و ارتش، و گفت و گو با علمای اهل سنت استان؛
 ۲. سفر به استان مازندران برای رسیدگی به مسائل استان، به ویژه ترکمن صحرا؛
 ۳. نمایندگی امام (ره) در اجرای فرمان عفو در همدان، ملایر و نهاوند؛
 ۴. عضویت در شورای بازنگری قانون اساسی.
- آیت الله امینی، سه دوره هشت ساله، نماینده مردم استان چهارمحال و بختیاری در مجلس خبرگان رهبری بودند و در مقام نائب رئیسی این مجلس انجام وظیفه کردند. عضویت در هیئت امنای دانشگاه امام صادق (ع)، هیئت امنای مجمع جهانی علوم اسلامی طلاب غیر ایرانی، هیئت علمی و برنامه ریزی مجمع جهانی علوم اسلامی، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم و مجمع تشخیص مصلحت نظام، برخی از مسئولیت‌های دیگر

۱. برگرفته از سایت آیت الله ابراهیم امینی.

معظم له در سال‌های پس از انقلاب است. در همه این مسئولیت‌ها، آیت الله امینی مشی و منش طلبگی و اعتدالی خویش را از کف نداد. خود می‌نویسد: «در طول فعالیت‌های سیاسی، اجتماعی، چه در جامعه مدرسین یا غیر آن، همواره فردی آزاد و معتدل بوده‌ام و سعی کرده‌ام از مرز حق تجاوز نکنم، از افراط و تفریط‌ها و گروه‌گرایی‌ها و جناح‌بازی‌ها خودداری کرده‌ام. در تعریف و تمجید یا انتقاد از شخصیت‌های روحانی و سیاسی نیز سعی کرده‌ام از مرز حق تجاوز نکنم.»

آیت الله امینی، در اردیبهشت ۱۳۷۱ از سوی آیت الله خامنه‌ای - مدظله العالی - به امامت جمعه شهر قم منصوب شد و همراه آیت الله مشکینی و آیت الله جوادی آملی، نماز جمعه قم را اقامه می‌کرد.

فعالیت‌های فرهنگی آیت الله امینی به ایران محدود نشده است: «یکی از توفیقات من این بوده است که برای تبلیغ اسلام و تبیین ارزش‌های جمهوری اسلامی ایران و روشن کردن افکار عمومی و دفاع از حکومت

انقلاب، گنجینه اسرار انقلاب اسلامی است. او در پایان مقدمه‌اش بر کتاب «خاطرات ابراهیم امینی»، می‌نویسد: «در پایان تذکر این نکته را لازم می‌دانم که در یادداشت‌ها و خاطرات ذهنی، مطالب دیگری نیز دارم که نشر آنها را در این زمان مناسب نمی‌دانم.»^۲

پارسامرد حوزه

سیره اخلاقی و مشی معنوی آیت‌الله امینی، به حق ستودنی است. پارسایی و اخلاق‌مداری و ساده‌زیستی و آزادی و استقلال رأی و اندیشه در او چنان است که در میان خاص و عام زبانزد است. آیت‌الله امینی به دلیل سوابق مبارزاتی و جایگاه علمی، پس از انقلاب موقعیتی ممتاز یافت؛ اما به هیچ روی به مناصب و مقام‌هایی که به او پیش کش کردند، دل نبست؛ بلکه تا توانست از آنها گریخت تا بیش از پیش سر در کتاب و درس و تألیف داشته باشد. او رفتاری خلاف گفتارهای خود ندارد. اگر کتابی در نهی اسراف و تبذیر نوشته است، بیشتر خود بدان پایبند بوده است. اگر «امر به معروف و نهی از منکر» را «فضیلتی فراموش شده» می‌داند، در احیای آن به‌جان کوشیده و آن را از هشدار به مسئولان آغاز کرده است. او اگر ساده‌زیستی را مشی پیشوایان و دانشمندان بزرگ مسلمان می‌خواند، خود نیز همین گونه زیسته است. مردم قم، سال‌ها دیده‌اند که او، هم‌زمان با داشتن مسئولیت‌های سنگین در کشور، خود به بازار می‌رود، خرید می‌کند و به خانه برمی‌گردد. بی‌هیچ شک و تردیدی می‌توان آیت‌الله امینی را نمونه‌ای ممتاز از عالمان پارسا و صداقت‌پیشه و مردم‌دوست شمرد.

نگاهی به آثار آن عالم پارسا نشان می‌دهد که وی تربیت و اخلاق را پایه هر تحولی می‌داند و همچون اقبال لاهوری معتقد است: «جان چو دیگر شد، جهان دیگر شود.»^۳ اما آنچه سخن او را دلپذیر کرده است، نه قوت

اسلامی، به چند کشور خارجی سفر کرده‌ام و در بعضی سمینارها و کنگره‌ها و مجامع علمی شرکت نموده‌ام و با لطف خدا موفق بوده‌ام، که می‌توان به کشورهای نیجریه، ساحل عاج، گابون، سیرالئون، گینه، اتیوپی، غنا، زیمبابوه، کنیا، اوگاندا، اندونزی، بنگلادش، تایلند، سوریه، سریلانکا، هندوستان، پاکستان، چین، مالزی، سنگاپور، استرالیا، زلاندنو، فرانسه، انگلستان، ایرلند، اتریش، آلمان، کانادا و ژاپن اشاره کرد. در کلیه سفرهای خارج از کشور از لحاظ فرهنگی و سیاسی موفق بودم و این سفرها متناسب با هزینه در نظر گرفته شده که نسبتاً کم بود، به حال اسلام و انقلاب مفید بود.»^۱ و در سفر به نیجریه از طرف عوامل اطلاعاتی بازداشت شدم، چهل و هشت ساعت زندانی بودم و طعم تلخ زندانهای مخوف آنها را چشیدم و از این سفرها خاطرات مفیدی دارم که متأسفانه مجال ذکر آنها نیست.»

آیت‌الله امینی، به دلیل حضور در اکثر صحنه‌های

۱. برای آشنایی بیشتر با پرونده مبارزاتی آیت‌الله امینی، ر.ک: خاطرات آیت‌الله ابراهیم امینی، چاپ مرکز اسناد انقلاب اسلامی، بهار ۱۳۹۲.

۲. همان، ص ۲۱.

۳. دیوان اقبال لاهوری، جاویدنامه.

بیان یا قلم زیبا و آراسته او است؛ بلکه تقدم رفتار بر گفتار در سیره او است. او چنان زندگی می‌کند که به دیگران توصیه می‌کند و اگر با مردم سخن از انصاف و جوانمردی و اخلاق می‌گوید، خود آئینه این صفات و فضایل است. در کتاب *خاطرات* (ص ۷۶) می‌گوید: «انسان بیش از آنکه به پند و اندرز نیاز داشته باشد، به عمل از روی اخلاص نیاز دارد. گفتاری که با کردار همراه باشد و از عمق جان برخیزد، دل‌ها را شیفته و مجذوب خود می‌کند.»

بهره‌مندی از محضر استادان اخلاق در زندگی آیت‌الله امینی، نشانه‌ای دیگر از اخلاق‌گرایی او است. آیت‌الله امینی، محضر مهم‌ترین استادان اخلاق اصفهان و قم و نجف‌آباد را درک کرده است. نخستین استاد اخلاق و قرآن او حاج‌علی منتظری است که خود آیتی در صفا و دینداری بود. در اصفهان از محضر نورانی میرزا علی‌آقای شیرازی و شیخ محمدحسن عالم نجف‌آبادی، فیض برد و در قم نیز شاگردی علامه طباطبایی را هیچ‌گاه از دست نداد.

اندیشه‌گر دانا

آیت‌الله امینی، افزون بر درجات علمی، معنوی و نیز توفیقاتی که در خدمت به جامعه دینی ایران دارند، در تألیف نیز عالمی توفیق‌مند است. وی درباره «نویسندگی» و «تألیف» در حوزه می‌گوید:

«در آن زمان، درس‌های رسمی حوزه، فقه و اصول بود و نسبت به علوم دیگر از قبیل فلسفه، کلام، تفسیر، تاریخ، حدیث، درایه، هیئت، ریاضیات، زبان خارجی و حتی ادبیات فارسی، چندان عنایتی به عمل نمی‌آمد و اشتغال به آنها را تضييع وقت و انحراف از برنامه‌های حوزوی می‌دانستند. تألیفات عمدتاً در فقه و اصول و به زبان عربی بود. مقاله‌نویسی و تألیف کتاب به زبان فارسی و برای توده مردم، در شأن علما نبود و تعداد

معدودی از طلاب، کمی از وقتشان را صرف نگارش کتاب می‌کردند. اما علامه طباطبایی (ره) این روش را بر حوزویان نمی‌پسندید و آن را یک نقص و ضعف می‌دانست و می‌فرمود اکثر مردم ایران، فارسی‌زبان‌اند و نیازهای عقیدتی و اخلاقی و کلامی و اجتماعی و فقهی آنان باید از حوزه تأمین شود. بنابراین طلاب و فضلا باید نویسندگی را بیاموزند و تمرین کنند. در همین راستا خودشان فارسی‌نویسی را شروع کردند... من نیز اولین مقاله‌ام را در همان زمان و با راهنمایی و تشویق آن بزرگوار نوشتم. اکثر کتاب‌هایی که آن زمان نوشتم، با مشورت و راهنمایی ایشان بود.»^۱

ویژگی مهم آثار و تألیفات آیت‌الله امینی، پاسخگویی آنها به نیازهای فوری جامعه است. او در یکی از کتاب‌های خود، در پاسخ به این پرسش که «چرا در

۱. *خاطرات آیت‌الله ابراهیم امینی*، ص ۱۱۰.

نوشته‌های خود به ترسیم شخصیت و منزلت زن اهمیت داده‌اید؟» می‌نویسد: «اصولاً روش من در انتخاب موضوع هر کتابی که نوشته‌ام، دو چیز بوده است: «یکی نیاز جامعه که آن را از متن خود جامعه درک کرده‌ام، و دوم اینکه کتاب خوبی وجود نداشته باشد که بتواند این نیاز را تأمین کند. کمتر پیش می‌آید که کتاب خوبی ببینم و هوس کنم که من هم در آن موضوع، کتابی بنویسم. بلکه دنبال چیزهایی می‌روم که مورد نیاز است و در آن زمینه کتابی نیست و یا اگر هست، ناقص است. همه نوشته‌های من این گونه است.»^۱

شماری از آثاری قلمی ایشان به این شرح است:

۱. بررسی مسائل کلی امامت؛

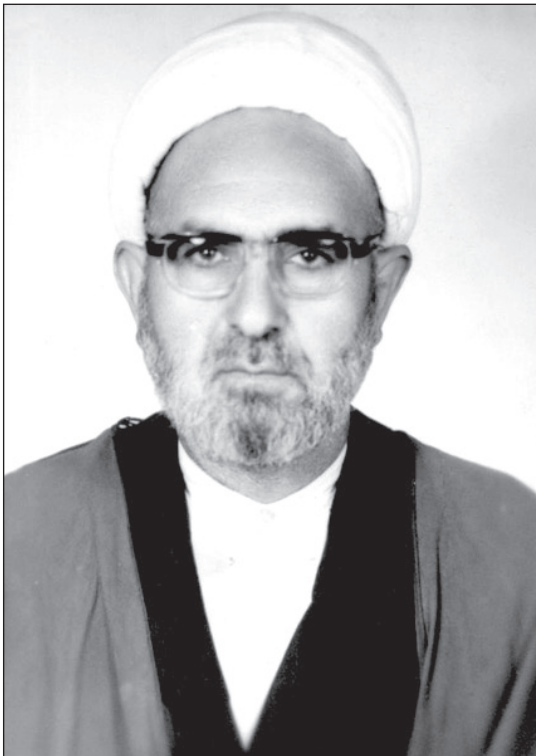
۲. همه باید بدانند؛

۳. بانوی نمونه اسلام فاطمه زهرا (سلام الله علیها)؛

نوشتن به زبان فارسی و برگرفتن زبان و قلمی روان و شیرین، حکایت از دغدغه‌های فرهنگی ایشان دارد. در آن سال‌ها که آیت‌الله امینی، برای جوانان و خانواده‌ها و زنان کتاب و مقاله می‌نوشت، کمتر عالمی حاضر به حضور در این میدان‌ها بود؛ زیرا نوشتن به زبان فارسی، برای مخاطب جوان، نویسنده را از جایگاه‌های بلند حوزوی محروم می‌کرد و از شأن و مقام او می‌کاست؛ اما او چنان به نیازها و ضرورت‌ها و بایدها می‌اندیشید که در بند مباداها و پیامدهای منفی آن برای خود نبود.

۱. آشنایی با وظایف و حقوق زن، ص ۱۱۶.

۴. اسلام و تمدن غرب؛
۵. آموزش دین (۴ جلد)؛
۶. آیین همسررداری؛
۷. آیین تربیت؛
۸. خودسازی؛
۹. دروس من الثقافة الاسلامیة (به زبان عربی در دو جلد)؛
۱۰. جوان و همسرگزینی؛
۱۱. اسلام و تعلیم و تربیت؛
۱۲. آشنایی با مسائل کلی اسلام؛
۱۳. وحی در ادیان آسمانی؛
۱۴. در کنفرانس‌ها؛
۱۵. تعلیمات دینی دوره ابتدایی و راهنمایی تحصیلی) که بعد از پیروزی انقلاب به نام فرهنگ اسلامی و تعلیمات دینی جزء کتابهای درس عمومی درآمد و قریب بیست سال در مدارس دولتی تدریس می‌شد)؛
۱۶. الگوهای فضیلت؛
۱۷. خداشناسی؛
۱۸. پیامبری و پیامبر اسلام؛
۱۹. زن در اسلام؛
۲۰. آشنایی با مسائل کلی اسلام؛
۲۱. نماز، نور چشم پیامبر اعظم (ص)؛
۲۲. مهم‌ترین واجب فراموش شده؛
۲۳. دادگستر جهان؛
۲۴. امامت و امامان (ع)؛
۲۵. پرتوی از اسلام؛
۲۶. گفتارهای اخلاقی و اجتماعی؛
۲۷. بزرگترین جهاد فراموش شده؛
۲۸. آشنایی با وظایف و حقوق زن؛
۲۹. انضباط اقتصادی؛
۳۰. معاد در قرآن؛
۳۱. ازدواج، موانع و راه‌حل‌ها؛
۳۲. همسررداری؛
۳۳. رهنمودهایی به طلاب جوان.

گفتنی است که اکثر آثار آیت‌الله امینی، به دلیل کاربردی بودن آنها، بارها تجدید چاپ شده و بسیاری از آنها به زبان‌های دیگر (۱۴ زبان عربی، انگلیسی، اسپانیایی، ترکی استانبولی، فرانسوی، اردو، اندونزیایی، چینی، آلمانی، ایتالیایی، آلبانیایی، روسی، ترکی آذربایجانی و سواحیلی) ترجمه و انتشار یافته است. با مراجعه به سایت ایشان می‌توان این آثار را مشاهده و مورد مطالعه قرار داد.

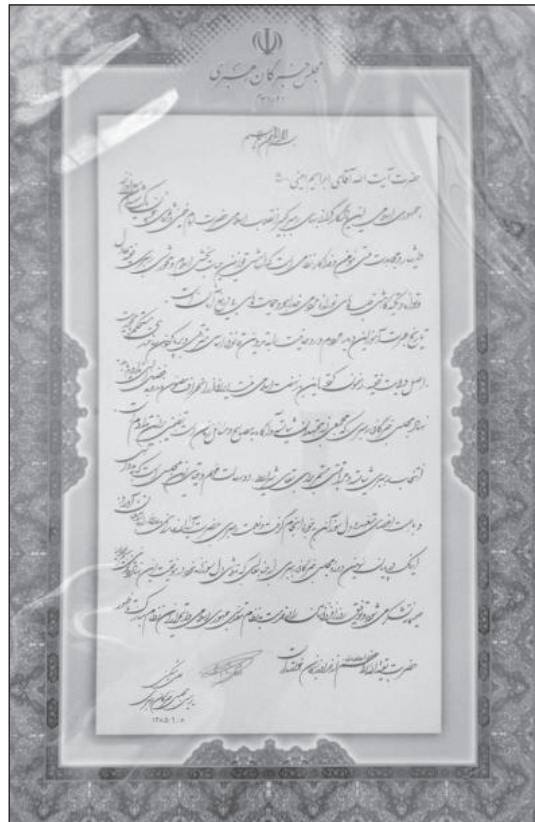
آیت‌الله امینی، نماینده تفکر روزآمد حوزه است. اندیشه‌های ایشان در مسائل تربیتی، عقیدتی، اجتماعی و سیاسی، راه را برای بسیاری از تحولات حوزوی گشود. اگر اکنون حوزه علمی قم، سرشار از مؤسسات و مراکز تحقیقی در میان‌رشته‌هایی مانند تربیت دینی است، حاصل اندیشه‌ورزی‌های آیت‌الله امینی و هم‌قطاران ایشان در دهه‌های چهل و پنجاه است. در روزگاری که حوزه در دایره فقه و اصول محصور بود، بلندهمتانی همچون او به دردها و نیازهای روز نیز اندیشیدند و چاره‌جویی کردند.

از امتیازهای مهم و تأثیرگذار روش علمی ایشان، توجه به ابعاد اجتماعی دین است؛ به‌طوری که حتی وقتی سخن از خودسازی و تهذیب نفس است، یادآوری می‌کند که خودسازی نباید ما را از جامعه‌سازی غافل کند. در مقدمه کتاب خودسازی (ترکیه و تهذیب نفس) می‌نویسد: ««قبل از شروع در بحث، تذکر این نکته مهم ضرورت دارد که لازمه خودسازی و تزکیه نفس، گوشه‌گیری و ترک مشاغل دنیوی و عدم قبول مسئولیت‌های اجتماعی نیست؛ بلکه چنانکه در طی مباحث کتاب روشن خواهد شد، انزوا و عدم قبول مسئولیت‌های فردی و اجتماعی منافی خودسازی و تکمیل و تهذیب نفس است. اسلام از مسلمین می‌خواهد در عین حال که در بین مردم زندگی می‌کنند و به انجام وظایف فردی و اجتماعی اشتغال دارند، از خود غافل نباشند و به خودسازی و پرورش و تهذیب نفس نیز عنایت کامل داشته باشند.»

امتیاز دیگر ایشان در تحقیق و تألیف، توجه به مسائلی است که دیگران از آن غفلت کرده‌اند؛ مانند مسئله زن و خانواده و کودک و تربیت، که بخش عمده‌ای از حیات علمی و تألیفات ایشان را پوشش می‌دهد. آیت‌الله امینی در مصاحبه‌ای می‌گوید: «من از نزدیک با مشکلات جوانان و خانواده‌ها آشنا بودم و چند کتاب برای حل این مشکلات نوشتم؛ مانند آیین همسررداری، آیین تربیت، جوان و انتخاب همسر. در کتاب بانوی نمونه اسلام هم سعی کردم که جنبه‌های سیره‌گونه بنویسم. نمی‌خواستم تاریخ‌گونه باشد. کل این کتاب‌ها در آن زمان مورد نیاز بود.»^۱

آیت‌الله امینی بر خلاف بسیاری از نویسندگان هم‌روزگارش، به انضمامی و کاربردی بودن مباحث و گفتارهای علمی، اهمیت بسیاری می‌داد و تقریباً هیچ یک از نوشته‌های ایشان، انتزاعی محض نیست؛ زیرا

۱. آشنایی با وظایف و حقوق زن، ص ۱۱۹.

معتبر می‌دانند که در مدارک و کتاب‌های شیعه موجود باشد و از نقل هر گونه مطلبی که مدرکش منحصر به کتاب‌های اهل سنت باشد خودداری می‌نمایند. به نظر نگارنده هر دو دسته طریق افراط و تفریط را پیموده و بدون جهت بسیاری از حقایق را نادیده گرفته‌اند؛ زیرا در بین کتاب‌های اهل سنت، می‌توان حقایقی را یافت که در کتاب‌های شیعه موجود نیست و در بین کتاب‌ها و مدارک شیعه هم می‌توان حقایقی را پیدا کرد که در کتاب‌های اهل سنت یافت نمی‌شود. شیعیان نیز دارای کتاب‌هایی بوده‌اند و بسیاری از مطالب را از طریق ائمه اطهار و اهل بیت پیغمبر که به عنوان مراجع علمی معرفی شده‌اند، دریافت داشته‌اند... بنابراین ما، هم از کتاب‌های اهل سنت استفاده نموده‌ایم، هم از کتاب‌ها و مدارک شیعه.^۱ مواجهه وی با دگراندیشان و روشنفکران نیز همین گونه است.^۲

از دیگر ویژگی‌های قلم و اندیشه آیت‌الله امینی، صداقت و صراحت است. هر کس چند برگ از آثار ایشان را به مطالعه بگیرد، درمی‌یابد که با مردی صادق، صریح، دردمند و نکته‌بین روبه‌رو است. مثلاً در کتاب خاطرات، از همه زوایای زندگی شخصی و علمی خویش، بدون هیچ گونه گرافه‌گویی سخن گفته است؛ حتی از خطاهایش. در جایی می‌نویسد:

هر انسانی در طول عمر، به‌ویژه در دوران جوانی، اشتباهاتی دارد که بعداً مایه تأسف او می‌شود. اشتباهات دو گونه‌اند: اول اشتباهات کوچک و زودگذر که بعد از چندی به فراموشی سپرده می‌شوند. دوم اشتباهات بزرگ و سرنوشت‌ساز که آثار آنها باقی می‌ماند. من نیز مانند سایر انسان‌ها اشتباهاتی داشته‌ام که از ارتکاب آنها تأسف می‌خورم و به بعضی از آنها به طور کوتاه اشاره می‌کنم:

۱. یکی از عوامل مهم موفقیت یک طلبه، انتخاب هدف روشن و پیمودن بهترین و نزدیک‌ترین راه‌ها در

در جهان‌بینی او، دین راهی است برای سعادت بشر، نه وسیله و بهانه‌ای برای بحث‌های نظری و بی‌سرانجام. بدین رو است که آثار ایشان مشحون است از منابع روز، حتی روزنامه‌ها و مجلات و گزارش‌های خبری درباره حوادثی که در خانه‌ها و خیابان‌ها رخ داده است. نگاهی به فهرست آثار ایشان، به‌خوبی از این سیره پسندیده و تأثیرگذار پرده برمی‌دارد.

همچنین باید از انصاف علمی و اعتدال ایشان در مباحث عقیدتی یاد کرد که به‌حق الگویی شایسته برای مؤلفان و نویسندگان دینی است. در مصاحبه‌ای می‌گوید: «نویسندگان چند دسته‌اند: یک دسته تنها مطالبی را معتبر و بارزش می‌دانند که در کتاب‌ها و مدارک اهل سنت موجود باشد و از نقل مطالبی که مدرک آنها منحصر به کتاب‌های شیعه باشد، جداً امتناع می‌ورزند، بلکه با نظر بدبینی بدان‌ها می‌نگرند. دسته دیگر تنها مطالبی را

۱. همان.

۲. برای نمونه، ر.ک: خاطرات آیت‌الله امینی، ص ۲۰۲-۲۰۸.

بعد از انتخاب هدف لازم است که ضمن ادامهٔ دروس عمومی و پایه‌ای حوزهٔ علمیه مانند: ادبیات، منطق، فقه و اصول، بیشترین توجه را به سوی هدف مورد نظر متمرکز سازد. مشورت با اساتید کاردان و مجرب کتاب‌های مناسب را شناسایی، و ضمن تحصیلات حوزوی یا ایام فراغت و تعطیلات آنها را بخواند یا مطالعه و مباحثه کند. مطالعه‌های متفرقهٔ خود را نیز به سوی همان هدف متمرکز سازد، و از مطالعات پراکنده اجتناب کند مگر به مقدار ضرورت.

مطالب مفید و مربوطه را به قید نام کتاب و صفحه و چاپ و مؤلف در دفتری یادداشت کند تا بعداً مورد استفاده قرار گیرد. یادداشت کردن گرچه دشوار است ولی کاملاً ارزش دارد. نباید به حافظه اعتماد کرد؛ زیرا بعد از چندی فراموش خواهد شد.

برای طلاب بدون هدف مشخص، درس خواندن

رسیدن به هدف مطلوب است. لازم است طلبه پس از گذراندن دروس ادبیات و علوم پایه، با توجه به استعدادهای جسمانی و روانی و امکانات زندگی خود، و با مشورت اساتید خیراندیش و باتجربه برای تحصیل علوم دینی، هدف روشنی را انتخاب کند. خوب بیندیشد به کدام یک از اشتغالات روحانیت بیشتر علاقه دارد و امکانات آن برایش فراهم است. آیا می‌خواهد یک فقیه جامع الشرایط و مجتهد مرجع تقلید باشد؟ یا یک واعظ و سخنران خوب؟ یا یک مدرس حوزهٔ علمیه یا دانشگاه، آن هم در ادبیات یا فقه و اصول یا تفسیر و حدیث؟ یا به تفسیر قرآن و حدیث علاقه دارد و می‌خواهد یک مفسر و حدیث‌شناس باشد، یا به فلسفه و کلام علاقه دارد؟ یا به تحقیق و نویسندگی علاقه دارد و می‌خواهد یک محقق و نویسنده باشد؟ و امثال این کارها که می‌توانند از اشتغالات دانشجویان علوم حوزوی باشند.

یک آفت به شمار می‌رود و آثار بدی را به همراه خواهد داشت. متأسفانه من نیز از این اشتباه مصون نماندم و خسارتش را به عیان تجربه کردم. گرچه پس از چندی به اشتباه و ضعف خود پی بردم و در حد امکان آن را جبران کردم ولی اگر از آغاز جوانی و طلبگی هدفدار کار کرده بودم، قطعاً شخصیتم به گونهٔ بهتری پرورش می‌یافت و بهتر می‌توانستم به اسلام و مردم خدمت کنم. ولی من و دیگر طلاب تازه‌وارد در این رابطه تقصیر نداشتیم، زیرا در آن زمان حوزهٔ علمیه از برنامهٔ دقیق و حساب شده‌ای پیروی نمی‌کرد، رشته‌های تخصصی وجود نداشت و برای مشاوره و راهنمایی طلاب مرکز خاصی نبود تا از رهنمودهای آن استفاده کنیم. کوتاهی از علمای بزرگ و مسئولان حوزهٔ علمیه بود. آنان باید با بررسی نیازهای دینی مردم دیندار آن زمان و زمان‌های بعد، برای دروس حوزوی برنامه‌ریزی می‌کردند و به مقدار نیاز رشته‌های تخصصی به وجود می‌آوردند، و در

انتخاب رشته و تعیین هدف به طلاب تازه‌وارد کمک می‌کردند. تخصصی شدن علوم دینی یک ضرورت است که متأسفانه نه در سابق مورد توجه بوده نه در این زمان آن‌گونه که باید و شاید مورد عنایت قرار می‌گیرد. با اینکه اخیراً با عنایت برنامه‌ریزان حوزهٔ علمیهٔ قم بعضی رشته‌های تخصصی به وجود آمده و طلاب داوطلب، ضمن اشتغالات رسمی حوزوی، هفته‌ای چند ساعت در رشتهٔ مخصوص به تحصیل می‌پردازند؛ ولی متأسفانه این قبیل درس‌ها جدی گرفته نمی‌شود بلکه به عنوان درس‌های فرعی و جنبی به شمار می‌روند. هنوز درس رسمی و مهم حوزه درس فقه و اصول است که اساتید و شاگردان آن از قداست و احترام خاصی برخوردارند که اساتید و شاگردان علوم فلسفه، کلام، تفسیر و حدیث از صد یک آن را ندارند.

۲- عدم مراقبت کافی از سلامت جسم و اعصاب. سلامت جسم و اعصاب یکی از بزرگ‌ترین نعمت‌های الهی و سرمایهٔ دوران جوانی است. جوان از سلامت نسبی برخوردار است، نیرو و نشاط دارد، هوش و حافظه‌اش نسبتاً خوب است و به همین جهت می‌تواند در پرورش استعدادهای خود تلاش کند و به موفقیت‌های فراوانی دست یابد. ولی جوانان باید به این نکتهٔ مهم توجه داشته باشند که هوش و حافظه و نیرو و نشاط، به حفظ سلامت و عافیت جسم و اعصاب بستگی دارد. بنابراین مهم‌ترین وظیفهٔ یک جوان، مراقبت کامل از حفظ سلامت و عافیت خود می‌باشد.

جوانان نباید به هوش و حافظه و نیروی جوانی مغرور شوند و از حفظ سلامت خود غفلت کنند که اشتباهی است بس بزرگ؛ به ویژه دانشجویان و طلاب که به سلامت اعصاب خود بیش از دیگران نیاز دارند.

برای طلاب جوانی که به موفقیت خود می‌اندیشند، رعایت چند امر مهم ضرورت دارد:

- ۱- تغذیهٔ کافی و مناسب ۲- خواب مرتب و به مقدار نیاز ۳- ورزش و تحرک ۴- تفریح و استراحت ۵- اعتدال در مطالعه و درس و بحث و اجتناب از افراط

و تفریط. با رعایت امور مذکور سلامت انسان تضمین می‌شود و می‌تواند با بدنی سالم و اعصابی آرام و هوش و حافظه‌ای نیرومند، سال‌ها در کسب دانش جدیت کند و در خدمت دین و مردم باشد. ولی اگر در این باره کوتاهی کرد خسارت‌های غیرقابل جبرانی را خواهد دید. متأسفانه خود من در اثر اشتباه یا غفلت در آغاز دوران تحصیل در رعایت حفظ سلامتی کوتاهی کردم. در جوانی از سلامت کامل برخوردار بودم، هوش و حافظه‌ام از حد متوسط بالاتر بود و به مقدار کافی نیرو و نشاط داشتم. اگر قدر این نعمت‌ها را دانسته بودم، امید می‌رفت به موفقیت‌های بزرگی نائل گردم، ولی متأسفانه چنین نشد. تغذیه کافی و مناسب نداشتم. در مطالعه و درس بحث اعتدال را رعایت نمی‌کردم، و به اصطلاح می‌خواستم زودتر «ملا» شوم. به مقدار نیاز خواب نداشتم، برای اینکه کمتر بخوابم و بیشتر مطالعه کنم قهوه می‌خوردم تا خوابم کمتر شود. ورزش و تفریح اصلاً نداشتم. ناگفته نماند که عدم تغذیه کافی به منظور ریاضت نبود، بلکه قدرت اقتصادی بهتری نداشتم. در عین حال اگر سایر امور را رعایت کرده بودم، می‌توانست آثار کمبود تغذیه را تا حدی جبران کند. ولی به هر حال این غفلت‌ها آثار بد خود را به جای گذاشت و بعد از چندی به ضعف اعصاب شدید، بی‌خوابی، اضطراب و دلهره، سردرد دائم، یأس و ناامیدی مبتلا گشتم، حافظه‌ام کم شد، تمرکز فکر برایم بسیار دشوار شد، بیش از یک ثلث از قرآن، اشعار الفیه ابن‌مالک و چندین خطبه نهج‌البلاغه را که قبلاً از بر کرده بودم، در اثر عدم تمرین به تدریج فراموش کردم. از زندگی مایوس بودم و خودم را در آستانه مرگ می‌پنداشتم و در یک کلام در حال سقوط بودم و به قول یکی از پزشکان معالج پیری زودرس به سراغم آمده بود.

این بیماری بیش از هشت سال ادامه داشت. برای معالجه به پزشکان متعدد در اصفهان و قم و تهران بارها مراجعه کردم ولی سودی نداشت. آخرین پزشک معالج من متخصص اعصاب بود. دکتری بود مهربان و

سیره اخلاقی و مشی معنوی آیت‌الله امینی، به حق ستودنی است. پارسایی و اخلاق‌مداری و ساده‌زیستی و آزادگی و استقلال رأی و اندیشه در او چنان است که در میان خاص و عام زبانزد است. آیت‌الله امینی به دلیل سوابق مبارزاتی و جایگاه علمی، پس از انقلاب موقعیتی ممتاز یافت؛ اما به هیچ روی به مناصب و مقام‌هایی که به او پیش کش کردند، دل نبست؛ بلکه تا توانست از آنها گریخت تا بیش از پیش سر در کتاب و درس و تألیف داشته باشد.

دقیق، هر روز ده نفر را بیشتر ویزیت نمی کرد. ویزیت او در آن زمان پنجاه تومان بود ولی از من پنج تومان بیشتر نمی گرفت. مدت ها تحت نظر او معالجه کردم و مأنوس شده بودیم.

یک روز با اظهار لطف بیشتر، از حوادث گذشته و جزئیات زندگی من سؤال کرد. پاسخ های مرا با دقت گوش می داد و در نهایت گفت: «من انواع داروهای اعصاب را در معالجه شما تجربه کرده ام ولی متأسفانه مؤثر نبوده است. به نظر من تنها مصرف دارو نمی تواند بیماری شما را معالجه کند. در صورتی می توانید سلامت و اعتدال مزاج خود را بازیابید که برنامه زندگی خود را تغییر دهید. شما در کار کردن اعتدال را رعایت نکرده اید و بیش از حد به اعصاب و مغز و جسم تان فشار وارد ساخته اید، اگر به همین وضع ادامه بدهید امید بهبودی نداشته باشید. بر فرض اینکه در اجتهاد به مرتبه آیت الله بروجردی یا بالاتر هم برسید نه خودت می توانی استفاده کنی نه دیگران می توانند از علوم تو بهره بگیرند. آیا این بهتر است یا اینکه به موجودیت کنونی خودت اکتفا کنی و سلامت خود را بازیابی، هم خودت از آن استفاده کنی هم دیگران؟»

سخنان مشفقانه آن پزشک مهربان در دل من نشست و گفتم: «البته فرض دوم ترجیح دارد. دستور بفرمایید تا عمل کنم.» ایشان در این باره چند توصیه داشت که مهم ترین آنها عبارت بود از: رعایت برنامه مناسب تغذیه، ورزش به ویژه پیاده روی، تفریح، کم کردن درس و بحث، اشتغال به یک کار مثبت و سرگرم کننده، اجتناب از کارهای غیرمربوطه مانند خواندن روزنامه و حساسیت در برابر مسائل سیاسی، به ازدواج نیز توصیه کرد. تصمیم گرفتم به توصیه های او عمل کنم. دو جلسه تدریس داشتم هر دو را تعطیل کردم، در چهار درس شرکت می کردم دو تا را تعطیل کردم، برای پیدا کردن شغل، تحقیق و تألیف کتاب را برگزیدم و سعی کردم به سایر توصیه ها نیز عمل کنم.

بعد از چندی مزاجم رو به بهبود نهاد. عارضه

آیت الله امینی، نماینده تفکر روزآمد حوزه است. اندیشه های ایشان در مسائل تربیتی، عقیدتی، اجتماعی و سیاسی، راه را برای بسیاری از تحولات حوزوی گشود. اگر اکنون حوزه علمی قم، سرشار از مؤسسات و مراکز تحقیقی در میان رشته هایی مانند تربیت دینی است، حاصل اندیشه ورزی های آیت الله امینی و هم قطاران ایشان در دهه های چهل و پنجاه است. در روزگاری که حوزه در دایره فقه و اصول محصور بود، بلندهمتانی همچون او به دردها و نیازهای روز نیز اندیشیدند و چاره جویی کردند.

بی خوابی و سردرد به تدریج برطرف شد و عوارض دیگر نیز بهبود یافت، ولی متأسفانه بعضی آنها به کلی مرتفع نشد و هنوز هم باقی است.

پوشیدن لباس روحانیت

من دیر لباس روحانیت پوشیدم. زمانی لباس پوشیدم که در حدود دو سال درس خارج خوانده بودم و علت آن را درست به یاد ندارم، شاید خجالت بوده، یا اینکه تهیه لباس روحانیت هزینه بیشتری داشته که تأمین آن برایم دشوار بوده است، ولی به هر حال بهتر بود زودتر و زمانی که رسائل و مکاسب می خواندم معمم می شدم. درست است که پوشیدن لباس محدودیت هایی را به وجود می آورد ولی منافعی را هم در بر دارد. از جمله اینکه تکلیف انسان روشن می شود و خود را برای آینده آماده می سازد. یکی از آثار دیر لباس پوشیدن این بود که دیر هم به فکر تبلیغ و منبر افتادم.^۱

۱. خاطرات آیت الله امینی، ص ۷۸-۸۲.

نگاهی کوتاه به

آثار آیت الله ابراهیم امینی

آیت الله امینی، افزون بر درجات علمی، معنوی و نیز توفیقاتی که در خدمت به جامعه دینی ایران دارند، در تألیف نیز عالمی توفیق مند است. ویژگی مهم آثار و تألیفات آیت الله امینی، پاسخگویی آنها به نیازهای فوری جامعه است. از وی آثار فراوانی به چاپ رسیده است که برخی از آنها به زبان های دیگر نیز ترجمه شده است. در این نوشتار، شماری از نوشته های ایشان را معرفی می کنیم:

۱. اسلام و تعلیم و تربیت

ویرایش دوم، چاپ پنجم، مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۲. چاپ اول از ویراست اول: ۱۳۷۲.

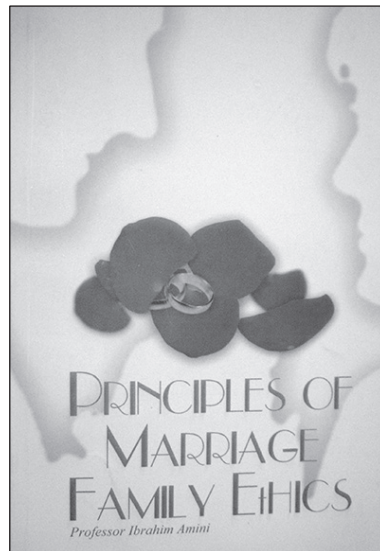
ناشر برای معرفی کتاب، در پشت جلد نوشته است: «تعلیم و تربیت، بزرگ ترین هدف همه انبیای الهی، به ویژه پیامبر اسلام (ص) بوده است. از همین رو قرآن کریم و روایات اهل بیت (ع)، مملو از آموزه های تربیتی است و نیاز به استخراج، دسته بندی و شرح و تفسیر دارد. کتاب حاضر، با همین هدف، سامان یافته

و نویسنده کوشیده است با بهره گیری از رهنمودهای قرآنی و حدیثی و سیره پیامبر (ص) و امامان معصوم (ع) و با استفاده از نگرانه های دانشوران علوم تربیتی و نیز تجربه های شخصی، مهم ترین مسائل تربیتی روزگار جدید را در بخش های مختلف، تجزیه و تحلیل کند.» از مقدمه کتاب، چنین برمی آید که آیت الله امینی، معتقد است که اسلام، نظام تربیتی خاصی دارد که فراتر از پند و اندرز و توصیه است. می نویسد: «اسلام در تعلیم و تربیت انسان ها مکتب خاصی دارد که از نوع جهان بینی

بهره‌گیری از احادیث تربیتی نیاز به کارشناسی تربیتی اسلامی دارد. مثلاً اگر در حدیثی، کتک زدن را به عنوان یک وسیله و شیوه تربیتی معرفی کرده، نمی‌توان و نباید آن را کلی و در همه جا و برای همه کس مفید و قابل عمل دانست؛ زیرا در برخی موارد نه تنها مفید نیست، بلکه ممکن است نتیجه معکوس بدهد.» (ص ۲۰).

مؤلف در مقدمه کتاب، پس از تعریف تعلیم و تربیت و تعیین موضوع آن، می‌کوشد انسان را موضوع تعلیم و تربیت بشناساند و امتیازها و کاستی‌های او را نشان دهد. «انسان و آزادی»، انسان و مسئولیت‌پذیری»، «تمایلات حیوانی و ارزش‌های انسانی»، «هدف تربیت»، «وراثت و تربیت»، «مراحل تربیت»، «تربیت اخلاق و عواطف در سال اول و دوم زندگی»، «پرورش جنبه‌های نفسانی و انسانی»، «مراحل رشد»، «فاصله بین مربی و کودک»، «غریزه جنسی»، «چشم‌چرانی»، «نقش عادت در تربیت»، «وسایل تربیت»، «نقش ایمان در تربیت» و «نقش محبت در تربیت» برخی از مهم‌ترین مباحث کتاب است. آیت‌الله امینی، معتقد است که تربیت می‌تواند بر وراثت و محیط غلبه کند و انسان را از دام‌های خودساخته و غیر آن برهاند. (ص ۱۴۴ و ۳۸۰) همچنین به عقیده ایشان، مسئولان

و انسان‌شناسی او سرچشمه می‌گیرد.» (ص ۱۸) سپس اصول و مبانی تربیت اسلامی را در پنج اصل خلاصه می‌کند. همچنین تذکر می‌دهد که «در کتاب‌های حدیث، گاه احادیثی دیده می‌شود که به برخی از شیوه‌های تربیتی سفارش می‌کنند، ولی نمی‌توان به طور مطلق آنها را به اسلام نسبت داد. اگر هم از لحاظ سند صحیح باشند، باز هم نمی‌توان آنها را در همه جا و نسبت به هر مورد معتبر و قابل عمل دانست؛ بلکه

ویژگی مهم آثار و تألیفات آیت‌الله امینی، پاسخگویی آنها به نیازهای فوری جامعه است. او در یکی از کتاب‌های خود، در پاسخ به این پرسش که «چرا در نوشته‌های خود به ترسیم شخصیت و منزلت زن اهمیت داده‌اید؟» می‌نویسد: «اصولاً روش من در انتخاب موضوع هر کتابی که نوشته‌ام، دو چیز بوده است: «یکی نیاز جامعه که آن را از متن خود جامعه درک کرده‌ام، و دوم اینکه کتاب خوبی وجود نداشته باشد که بتواند این نیاز را تأمین کند. کمتر پیش می‌آید که کتاب خوبی ببینم و هوس کنم که من هم در آن موضوع، کتابی بنویسم. بلکه دنبال چیزهایی می‌روم که مورد نیاز است و در آن زمینه کتابی نیست و یا اگر هست، ناقص است. همه نوشته‌های من این گونه است.»

تربیت اسلامی کودک به ترتیب تأثیرگذاری عبارت‌اند از: خانواده، مدرسه، رسانه‌ها، دانشمندان علوم دینی، نویسندگان و حکومت اسلامی. (ص ۱۴۶-۱۶۶) چنین ترتیبی در عوامل تربیت نشان می‌دهد که مؤلف، تربیت را در بستر اختیار مؤثر می‌داند، نه در فضای اجبار و تحمیل که معمولاً از ناحیه دولت‌ها پدید می‌آید. در بحث «وسایل تربیت» بر استفاده از ابزار مدرن، مانند فیلم و تئاتر، تأکید می‌کند. (ص ۴۰۴-۴۱۳).

کتاب «اسلام و تعلیم و تربیت» کتابی است سرشار از دانستنی‌های علمی، دینی، تجربی و تاریخی، که با قلمی روان و صمیمی به رشته تحریر درآمده است. شمار فراوانی از آیات و روایات تربیتی در کتاب مجال حضور یافته و نویسنده در بسط و گسترش هر بحثی از آنها سود برده است. پاره‌ای از منابع علوم تربیتی دانشمندان غربی نیز مستند مؤلف در سامان‌دهی به مباحث است.

۲. تربیت

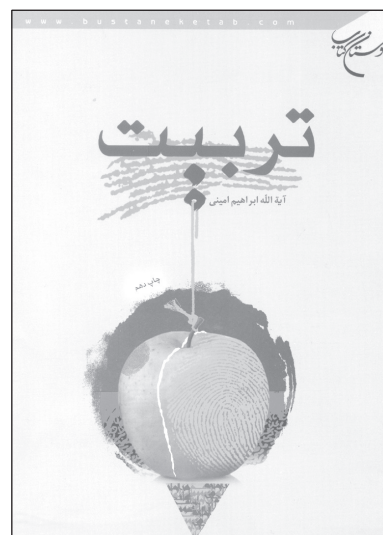
چاپ دهم: قم، مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۲. چاپ نخست: ۱۳۵۸.

کتاب، تقدیم شده است به «خانواده‌های مسئولی که

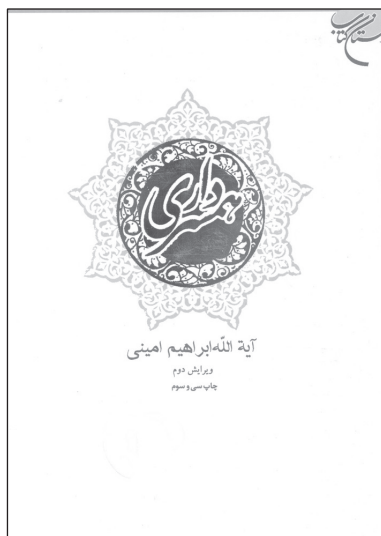
برای تربیت صحیح فرزندان خویش تلاش می‌کنند». آیت‌الله ابراهیم امینی، در شمار عالمانی است که همواره دغدغه تربیت و مسائل اجتماعی داشته و در این راه به قلم و قدم کوشیده‌اند. نگاهی به آثار فراوان ایشان نشان می‌دهد که معظم^۱ له بیش از هر مسئله‌ای به اخلاقیات اجتماعی و تربیت نسل جوان اهتمام داشته و اثر آفریده است. وی در یکی دیگر از آثارش، درباره تألیف کتاب «تربیت» می‌گوید: «... به این نتیجه رسیدم که اکثر اختلافات خانوادگی در اثر فقدان تربیت صحیح خانوادگی دختران و پسران جوان است. از این رو به فکر افتادم که کتابی درباره تربیت کودک بنویسم. در این زمینه هم کتاب‌های مربوط را جمع‌آوری کردم و متوجه شدم که اتفاقاً در این زمینه، آن کتابی که باید وجود داشته باشد، نیست. البته کتاب‌هایی بود که برخی جنبه‌های اسلامی نداشت و بعضی هم در سطح بالا و خیلی علمی بود که مشکل توده مردم را حل نمی‌کرد. از این جهت، با توجه به تجربیاتی که به دست آورده بودم، مشغول تألیف کتاب «آیین تربیت» شدم. همزمان از دوستی که در تهران جلسه‌ای برای خانم‌ها داشت و مسائل تربیتی را در آن مطرح می‌کرد، خواستم که از خانم‌های شرکت‌کننده در آن جلسه بخواهند که سؤال‌ها و مشکلات خود را مطرح کنند که از این طریق، حدود دویست نامه یا بیشتر به دستم رسید که کمک شایانی در شناسایی و نیز تهیه این کتاب کرد. البته در این خصوص، مجله‌ها و روزنامه‌ها را هم می‌خواندم.»^۱

مؤلف در مقدمه چاپ جدید می‌گوید: «پیش از انقلاب اسلامی، به مسائل تربیتی، روانی و اجتماعی اسلام توجه چندانی نبود. دانشمندان علوم تربیتی غالباً احتمال نمی‌دادند که اسلام در این باره آرای مفید و قابل توجهی داشته باشد. آنان یا تحصیل کرده غرب بودند یا از آراء و عقاید دانشمندان آن دیار استفاده می‌کردند. از همین رو آثارشان غالباً مورد توجه مردم واقع نمی‌شد؛

۱. آشنایی با وظایف و حقوق زن، ص ۱۱۸.

«همسررداری» تغییر کرده است. ناشر در معرفی کتاب، در پشت جلد نوشته است: «خانواده در پرتو شناخت صحیح و واقع‌بینانه همسران از وظایف زناشویی و طرز

تفکر و خواسته‌های یکدیگر، پویا و سالم و باصفا می‌شود و بدین‌سان بستر مناسب برای تربیت فرزندان صالح فراهم می‌گردد. نویسنده در این اثر، با عنایت به ضرورت اجتماعی، مشکلات و مسائل زناشویی را با استفاده از آیات و روایات و رفتارهای اجتماعی افراد بررسی و راهکارهای لازم برای سلامت خانواده را ارائه کرده است.»

آیت‌الله امینی در کتاب «همسررداری» از دغدغه‌ها و نگرانی‌هایی سخن می‌گوید که در زمان تألیف کتاب، کمتر کسی به آنها توجه داشته است. در مقدمه می‌گوید: «ای کاش برای جوانانی که در صدد ازدواج هستند کلاس‌هایی جهت آموزش مسائل ازدواج برگزار می‌شد تا برای زندگی مشترک خانوادگی آماده‌تر می‌شدند؛ آنگاه اقدام به ازدواج می‌کردند» وی در یکی دیگر از آثارش درباره این کتاب می‌گوید: «آیین همسررداری» را در سال ۱۳۵۴ نوشتم. انگیزه تألیف آن، این بود که من به عنوان یک طلبه که ارتباط نزدیکی با مردم داشتم،

چون رنگ دینی نداشت. هدف از نگارش اثر حاضر پر کردن این خلأ و نگارش کتابی بود که بر مبانی عقاید تربیتی اسلام استوار باشد و پدران و مادران را در تربیت صحیح فرزندان کمک کند.» (ص ۱۱)

«مسئولیت پدر و مادر»، «تربیت عملی»، «مادر و تغذیه»، «مشکلات زایمان»، «نظافت و بهداشت»، «محبت»، «بچه لوس»، «ترس»، «مسائل جنسی»، «وفای به عهد»، «کار و مسئولیت‌پذیری»، «تعاون و همکاری»، «احترام به قانون»، «کودک و عقاید دینی»، «مطالعه»، «تنبيه کودک»، «تحسين و جايزه» و «آموزش‌های سیاسی - اجتماعی» شماری از مباحث کتاب است. نویسنده، افزون بر منابع دینی، از برخی آثار جدید در زمینه تربیت، روان‌شناسی و دانش تغذیه نیز استفاده کرده است. اشارات مؤلف به داستانک‌ها و خاطره‌های تربیتی نیز بر تأثیرگذاری آن افزوده است. گفتنی است که نویسنده گرانقدر کتاب، همچون بسیاری از دانشمندان علوم تربیتی، بیشتر سهم را در تربیت کودک به خانواده می‌دهد و معتقد است: «پدران و مادران، نخستین و بیشترین مسئولیت را در تربیت فرزند بر عهده دارند.» (ص ۱۳)

این کتاب، همچون دیگر آثار مؤلف در زمینه تربیت و اخلاق خانواده، جزء نخستین آثاری است که بر پایه متون دینی و به زبان فارسی تألیف شده است. از امتیازهای مهم این اثر، قلم روان، ساده و شیرین آن است.

۳. همسررداری

ویرایش دوم، چاپ سی‌وششم: قم، مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر سی و ششم دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۱، چاپ نخست ۱۳۵۵. چاپ‌های نخست کتاب بر پایه ویراست اول، زیر عنوان «آیین همسررداری یا اخلاق در خانواده» بوده و در ویراست دوم، از سال ۱۳۷۸، عنوان کتاب به

شاهد مشکلات و مسائل زناشویی مردم - از جمله نزدیکان و خویشاوندان - بودم و در این زمینه مراجعاتی هم به من می‌شد. همه اینها مرا وادار کرد که دست به تهیه این کتاب بزنم. ابتدا کتاب‌های اندکی که در این زمینه بود، جمع کردم. در هنگام مطالعه و بررسی آنها متوجه شدم که چندان جواب‌گوی نیازها نیستند. لذا تصمیم گرفتم که آیین همسرداری را بنویسم. این کتاب را که نوشتم، خوانندگانی داشت و برای آنها مطلوب واقع شد و طبعاً بعد از آن در مورد مشکلات خانواده‌ها مراجعاتی به من می‌شد که نه تنها از آنها فرار نمی‌کردم، بلکه استقبال هم می‌کردم و از اینکه بتوانم یک مشکل خانوادگی را حل کنم، لذت می‌بردم.^۱

به گفته نویسنده کتاب، «در این کتاب، مشکلات و مسائل زناشویی بررسی شده و با استفاده از آیات قرآن کریم و احادیث پیامبر(ص) و ائمه معصومین(ع) و نیز با استفاده از آمار عمومی و تجربه‌های شخصی، تذکرات و راهنمایی‌های لازم ارائه گردیده است.» (ص ۱۱-۱۲).

روش مؤلف، دینی - تجربی است؛ یعنی در بررسی مسائل زناشویی و خانوادگی، یک چشم به متون دینی دارد و یک چشم به تجربه‌های عمومی و دانش‌های تربیتی. کتاب را با «اهداف ازدواج» آغاز می‌کند و پس از آن درباره «وظایف زن و شوهر» سخن می‌گوید. از مهم‌ترین بخش‌های کتاب، می‌توان به عنوان‌های زیر اشاره کرد: مذاکره و تفاهم؛ نیاز مرد و زن به محبت؛ ضرورت احترام به یکدیگر؛ زن و شکایت‌های آزاردهنده؛ مرد و شکایت‌های بیهوده؛ حجاب اسلامی؛ لغزش‌های هم‌دیگر را نادیده بگیریم؛ خودآرایی برای همسر؛ فضیلت پرستاری از همسر؛ لزوم وفاداری؛ مدیریت شوهر؛ هزینه‌های خانواده؛ تغذیه و بهداشت؛ خودخواهی بزرگ‌ترین عامل اختلاف؛ بهره‌وری از اوقات فراغت؛ اقتصاد خانواده؛ سرچشمه‌های اختلاف؛ طلاق.

سه ویژگی مهم کتاب بدین شرح است:

۱. آشنایی با وظایف و حقوق زن، ص ۱۱۷.

یک نویسنده، افزون بر منابع دینی و کلاسیک فراوان به دانستنی‌ها و حوادث روز استناد کرده و گاه خواننده را به صفحاتی از روزنامه‌ها ارجاع داده است. دو. لحن، نثر و شیوه نویسنده در پردازش مطالب، بسیار صمیمانه، تجربی و دور از هر گونه بیان‌های آمرانه است. مثلاً در ذیل عنوان «در کسب استقلال بکوشید» سخن خود را این گونه آغاز می‌کند: «شما قبلاً وابسته بودید و در اداره زندگی، تعهد و مسئولیتی نداشتید. پدر هزینه خانواده را تأمین می‌کرد و مادر خانه را اداره می‌نمود. اما پس از ازدواج، بر آن شدید که مستقل و آزاد زندگی کنید. بدین رو مسئولیت‌هایی را پذیرفته‌اید. دوشیزه، اکنون خانم خانه شده و پسر هم مرد خانه...» (ص ۲۲)

سه. این اثر آموزنده و دیده‌گشا، مشحون از سرگذشت‌های تلخ و شیرین همسران جوان است که نویسنده از منابع روز به آنها دسترسی یافته است. بدین رو کسی که این کتاب را در دست می‌گیرد، به آسانی آن را مطالعه می‌کند و دچار ملالت نمی‌شود.

کتاب «همسرداری» نمونه‌ای از کوشش دغدغه‌های انسان‌دوستانه عالمان دینی در عصر حاضر است. این اثر، به دلیل منافع و فواید بسیاری که برای زوج‌های جوان دارد، با استقبالی در خور روبه‌رو شده است و تا سال ۱۳۹۱، سی‌وشش بار تجدید چاپ شده است. این کتاب، همچنین نشانه آن است که آیت‌الله امینی، بیش از اخلاق انتزاعی، به اخلاق‌های انضمامی و تجربی توجه داشته و از پیشگامان این عرصه در حوزه علمیّه قم است.

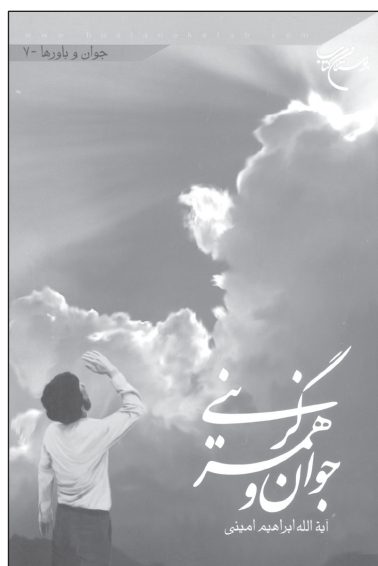
۴. جوان و همسرگزینی

از مجموعه «جوان و باورها - ۷»، چاپ سوم: قم، مؤسسه بوستان کتاب(مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیّه قم)، ۱۳۸۷.

ناشر در پشت جلد کتاب نوشته است: «ازدواج،

بزرگ‌ترین و مهم‌ترین رویداد زندگی هر انسانی است که آینده جوان و جامعه را رقم می‌زند. به همین دلیل است که جوان نیاز به راهنمایی دارد. کتاب حاضر با

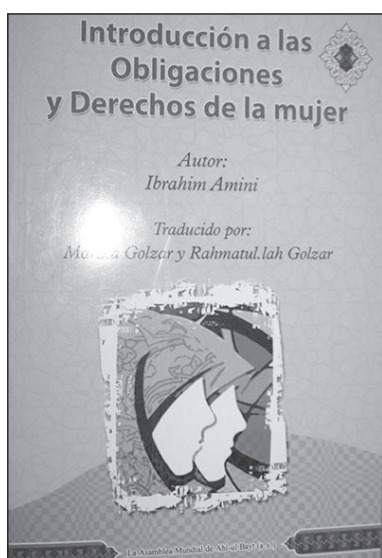

انگیزه مشاوره و راهنمایی، در چهار بخش تنظیم شده است: فواید و موانع ازدواج، انتخاب همسر، از خواستگاری تا عقد و از عقد تا عروسی.»

آیت‌الله امینی در مصاحبه‌ای می‌گوید: «هنگام بررسی مشکلات خانوادگی، پی بردم که بسیاری از مشکلات بر اثر این بوده است که پسر و دختر، سنجیده و با فکر ازدواج نکرده‌اند. به نظرم رسید که یکی از نیازهای مبرم جوانان، انتخاب همسر است که پس از بررسی، کتاب قابل توجهی نیافتم... این سبب شد که کتاب انتخاب همسر را نوشتم.»^۱ در مقدمه چاپ جدید کتاب نیز می‌نویسد: «ازدواج بزرگ‌ترین و مهم‌ترین حادثه زندگی هر انسانی است که موفقیت یا شکست در آن برای هر یک از زوجین سرنوشت‌ساز است. بنابراین بر هر دختر و پسری لازم است که قبل از ازدواج در مورد همسر اطلاعات کافی به دست آورد، سپس اقدام نمایند.

۱. آشنایی با وظایف و حقوق زن، ص ۱۱۸.

اما متأسفانه اکثر پسران و دختران بدون تجربه و کسب اطلاعات لازم به چنین امر بسیار مهم و سرنوشت‌سازی اقدام می‌نمایند؛ در حالی که نه از شرایط و صفات نیک یک همسر خوب آگاهی دارند و نه راه کشف آن را می‌دانند، نه از نقاط ضعف و صفات بد همسر خبر دارند، نه راه کشف و اجتناب از آنها را می‌دانند. چه بسا صفتی را از شرایط بسیار مهم و ضروری می‌پندارند و برای نیل به آن جدیت می‌نمایند، در صورتی که آن صفت اصلاً از مزایای ضروری یک همسر نیست، یا اهمیت چندانی ندارد و چه بسا امر بسیار مهمی که باید جزء شرایط قرار گیرد، ولی در اثر غفلت، آن را از شرایط و مزایا محسوب نمی‌دارند. هنگامی خبردار می‌شوند که کار از کار گذشته و چاره‌ای ندارند و در اثر آن، اختلافات و کشمکش‌ها و ناسازگاری‌ها و بهانه‌جویی‌ها شروع می‌شود و سرانجام یا به طلاق منجر خواهد شد یا ناچارند دندان به جگر بگذارند و تا آخر عمر با تلخی و رنج و اندوه به زندگی ادامه دهند؛ در صورتی که اگر آگاهانه عمل می‌کردند کمتر با شکست و تلخ‌کامی مواجه می‌شدند. به علاوه بسیاری از اختلافات خانوادگی و حتی طلاق‌ها از حوادث مراسم نامزدی و تعیین مهر و عقد و عروسی و رفتار پسر و دختر در دوران قبل از عروسی نشئت می‌گیرد و

شده و از وجوه مختلف آزادی زن، حجاب، ازدواج و طلاق، مهریه، نفقه، فعالیت‌های سیاسی و فرهنگی، خانه‌داری، هنر و حقوق طبیعی و اکتسابی سخن رفته

است.»

مؤلف نیز کتاب را با این جمله آغاز می‌کند: «زن در اسلام، همان مقام شامخ انسان را دارد؛ زیرا مرد و زن در انسان بودن تفاوتی ندارند.» (ص ۱۱) «زن و آزادی»، «فوائد ازدواج»، «حقوق متقابل زن و شوهر»، «مسئله مهریه»، «نفقه»، «ارث زن در اسلام»، «اسلام و چندهمسری» و «طلاق» از مهم‌ترین مسائلی است که در بخش اول کتاب به آنها توجه شده است. بخش دوم، در قالب پرسش و پاسخ است. آیت‌الله امینی در این مصاحبه، به این پرسش‌ها پاسخ می‌دهد:

– چرا مسئله زن و خانواده را برای تألیف و تحقیق برگزیده‌اید؟

– آزادی زن را در ایران چگونه می‌بینید؟
– شاخص‌های دیدگاه شما در مسئله زن و خانواده چیست؟
– حقوق سیاسی – اجتماعی زنان در چه حوزه‌ها و قلمروی است؟

چه بسا کدورت‌هایی در این زمان به وجود می‌آید که آثار سوء آنها تا پایان عمر باقی خواهد ماند و چه بسا که به طلاق و جدایی منجر خواهد شد، در صورتی که اگر دختر و پسر از اطلاعات لازم برخوردار بودند به چنین سرنوشتی گرفتار نمی‌شدند. بنابراین انتخاب همسر کار مهم و سرنوشت‌سازی است که نیاز به اطلاعات کافی دارد و نمی‌توان و نباید آن را سهل و آسان پنداشت و درباره آن غفلت ورزید. کتاب حاضر بدین منظور تألیف شده تا در انتخاب همسر و مراسم قبل از عروسی به جوانان کمک کند. معلوم است که والدین دختر و پسر هم که به سعادت فرزندان خویش می‌اندیشند، می‌توانند از این کتاب بهره بگیرند.» (ص ۱۴)

نویسنده برای راهنمایی زوج‌های جوان، از احادیث و شرح حال شماری از کسانی که در زندگی مشترک موفق یا ناکام بوده‌اند، استفاده کرده است. کتاب، در چهار بخش تنظیم و در آنها تقریباً به همه مراحل همسرگزینی (از خواستگاری تا آغاز زندگی) اشاره شده است.

۵. آشنایی با وظایف و حقوق زن

از مجموعه «جوان و باورها - ۷»، چاپ سوم: قم، مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۸۷.

در مقدمه ناشر می‌خوانیم: «اسلام به زن و مرد از زاویه انسانی نگرسته و هر دو را موجودی شریف دانسته است که خداوند متعال از خلقت آن دو به خود بالیده است. به اقتضای این آفرینش و به منظور ادامه حیات انسانی بر عهده هر یک وظایفی گذاشته است. اما گاهی برای برخی این وظایف مختلف و نیز حقوق متفاوت به درستی هضم نشده، لذا شبهه‌هایی در خصوص تبعیض‌آمیز بودن یا ضد آزادی بودن بعضی احکام و قوانین برایشان به وجود آمده است. در این کتاب، در دو بخش به تفصیل وظایف و حقوق زن، تبیین

– ریشه مشکلات چیست؟

آیت‌الله امینی در پاسخ به این سؤال که «روایت‌هایی که درباره نقص عقل و ضعف ایمان زن وجود دارد، از نظر شما چگونه است؟»، در سند و دلالت این روایات خدشه می‌کند و نمی‌پذیرد که زن در نگاه اسلام، ناقص العقل است. در پایان نیز نتیجه می‌گیرد: «عقل در زن و مرد مساوی است نمی‌توان گفت یکی دارد و یکی ندارد؛ اما در این جهت که مثلاً در مسائلی ممکن است بانوان قوی‌تر و مردان ضعیف‌تر باشند یا برعکس، تردیدی نیست؛ ولی این تفاوت‌ها دلیل نقص نیست.»^۱

۶. انضباط اقتصادی، دیدگاه اسلام در کسب مال و مصرف آن

چاپ اول: قم، مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۳.
در مقدمه ناشر آمده است: «کتاب حاضر که حاصل تلاش دلسوزانه و تأملات ارزشمند استاد گرانقدر

۱. آشنایی با وظایف و حقوق زن، ص ۱۵۹-۱۶۰.

آیت‌الله ابراهیم امینی – دام عزه – در زمینه انضباط اقتصادی است، گامی به سوی اصلاح اوضاع اقتصادی کشور محسوب می‌شود. این دانشور بزرگوار با استناد به قرآن و احادیث و سیره امیرالمؤمنین (ع) و معصومین (ع) و توجه به واقعیات اقتصادی کشور و یادآوری راه و رسم عاملان دین در مصرف بیت المال، فرزندان اسلام را به اصلاح و مراقبت بیشتر در زمینه درآمدها و هزینه‌ها فرامی‌خواند. «(ص ۱۰) مؤلف، پیشگفتار کتاب را با تعریف مال آغاز می‌کند و سپس دیدگاه اسلام را درباره مال و محدودیت‌های شرعی آن می‌آورد. «سهم امام» در زمان حضور و غیبت، از مباحث پیشگفتار کتاب است. کتاب در پنج بخش، به این مسائل می‌پردازد: ۱. کسب‌های حرام؛ ۲. آداب هزینه و مصرف اموال؛ ۳. اسراف و تبذیر در بیت المال؛ ۴. سیره امیرالمؤمنین (ع) در صرف بیت المال در زندگی شخصی؛ ۵. سیره علمای ربانی در صرف بیت المال. در طی مباحث کتاب، از مسائلی همچون «رشوه»، «معضل گرانی»، «غنا و موسیقی»، و «عدالت» نیز سخن می‌رود. همچنین مؤلف بیشترین اسراف را در جامعه در نوع مصرف نان و آب، مراسم ازدواج و هزینه کردن برای حرام‌هایی مانند «مجسمه‌سازی» نام می‌برد و در این موارد، آمار و ارقامی را برای مقایسه ایران و دیگر کشورهای جهان ارائه می‌کند. (ص ۷۵-۹۵) اشاره به سیره پیشوایان دین و نیز شیوه زندگی مسلمانان صدر اسلام، در بیشتر مباحث کتاب به چشم می‌خورد. مؤلف با اشاره به حجم تبذیرها و اسراف‌ها در جامعه کنونی ایران، توفیق در جلوگیری از اسراف و زیاده‌روی در مصرف را در گرو نظارت دقیق بر درآمدها و هزینه‌های طبقه مرفه جامعه می‌داند. (ص ۷۱)

از ویژگی‌های این اثر، اشارات مستند به وضعیت کنونی جامعه ایران و نیز مقایسه آن با جامعه دینی در صدر اسلام است. در پایان کتاب نیز دو خلاصه از کتاب به زبان‌های انگلیسی و عربی آمده است.

۷. آشنایی با اسلام

از مجموعه «جوان و باورها - ۵»، چاپ چهارم: قم، مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۲.

کتاب در شش بخش سامان یافته است. بخش اول درباره اصول دین است و با دو تذکر آغاز می‌شود: نقش عقاید در سعادت انسان؛ راه‌های شناخت. سپس به

نویسنده، کتاب را تقدیم کرده است به «روشنفکران فداکاری که در راه عظمت اسلام و نجات نسل جوان کوشش می‌کنند.» در پیش‌گفتار، از اهمیت دوره کودکی و جوانی گفته و مسئولیت همگانی را گوشزد کرده است. به گفته نویسنده در پیش‌گفتار، خرافات و باورهای غلط، از عوامل مهم در دین‌گریزی نسل جوان است. بنابراین «همه مسئولیت دارند که با عقاید غلط و خرافات مبارزه

کنند. باید کتاب‌های علمی و ساده برایشان تهیه کرد. کتابخانه تأسیس نمود. کتاب‌های رایگان و دست‌کم ارزان در اختیارشان قرار داد و به خواندن کتاب، تشویقشان کرد.» (ص ۱۴)

کتاب «همه باید بدانند»، مجموعه‌ای از دانستی‌ها و اطلاعات دینی است که آگاهی از آنها بر هر مسلمانی لازم است «و دین اسلام را به طور خلاصه معرفی می‌کند، تا ذهن خوانندگان آماده گردد و بتوانند به کتاب‌های مفصل‌تر مراجعه نمایند.» همچنین «مطالب کتاب، در عین سادگی، با دلیل و برهان است.» در مورد مطلب عقلی، دلیل عقلی اقامه شده، و موضوعات تعبدی و شرعی، بر طبق احادیث و آیات نوشته شده است... برای رعایت اختصار، در بعضی موضوعات از ذکر مدرک

جایگاه ولایت در اسلام تا زمان غیبت می‌پردازد. موضوع و عنوان بخش دوم کتاب، «اخلاق در اسلام» است که در آن از روش پیامبران و فلسفه اخلاق و عبادت و... سخن می‌رود. بخش سوم کتاب، مسئله ایمان را برمی‌رسد و بخش چهارم، «انسان از دیدگاه اسلام» را برمی‌رسد. بخش‌های پنجم و ششم کتاب نیز درباره تکالیف، احکام، منابع احکام و فروع دین است.

۸. همه باید بدانند

ویرایش دوم، چاپ بیست و ششم: قم، مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۲. چاپ نخست: ۱۳۴۹.

خودداری شده است.... از استعمال الفاظ اصطلاحی و فلسفی و ذکر دلیل‌های مفصل و خسته‌کننده اجتناب شده است.

کتاب در شش فصل به سه گروه از مباحث دینی می‌پردازد: عقاید، اخلاق و فروع دین. فصل اول کتاب، با عنوان خداشناسی، از دو اصل نخستین دین (توحید و عدل) سخن می‌گوید. فصل دوم، نبوت عامه و خاصه را به زبانی ساده برمی‌رسد و فصل سوم، درباره ضرورت امامت و مرزهای تشیع است. مؤلف در این فصل، نگاهی گذرا به زندگی و فضایل دوازده امام شیعه می‌اندازد و در پایان، عقیده شیعیان را درباره سایر مسلمانان باز می‌گوید. به گفته ایشان در این بخش: «در عین حال که ما با اهل سنت در مسئله خلافت و جانشینی پیغمبر اختلاف عقیده داریم، لیکن همه مسلمانان را برادر و هم‌کیش خود می‌دانیم. خدای ما یکی است؛ دین ما یکی است؛ کتاب ما یکی است؛ قبله ما یکی است. عزت و ترقی آنان را عزت و ترقی خودمان می‌دانیم. پیروزی و غلبه آنان را پیروزی و غلبه خودمان حساب می‌کنیم. شکست و خواری آنان، شکست و خواری ما است. در غم و اندوه و شادی و خوشحالی با هم شریک هستیم.» (ص ۱۳۴)

برای درک هوشیاری و عواطف انسانی نویسنده عبارات پیش‌گفته، باید این سخنان را مقایسه کرد با آنچه امروز از برخی بلندگوهای مدعی تشیع می‌شنویم. موضوع و عنوان فصل سوم کتاب، «معاد» است. مرگ، برزخ، قیامت و رستاخیز، بهشت، جهنم، شفاعت و توبه، موضوعاتی است که مؤلف در این فصل، به بررسی آنها از نظرگاه آیات و روایات می‌پردازد. فصل پنجم کتاب، زیر عنوان «اخلاق»، جایگاه اخلاق را در دین و رسالت انبیاء یادآوری می‌کند. فصل ششم و پایانی کتاب، درباره «فروع دین» است. به گفته نویسنده، فروع دین بسیار است؛ اما مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از: نماز، روزه، زکات، خمس، حج، جهاد و امر به معروف و نهی از منکر. نیمه دوم این فصل،

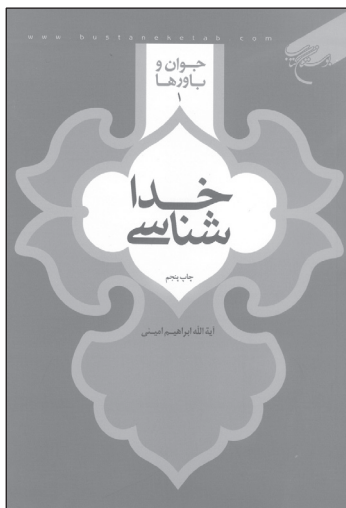
تعلیم چند حکم فقهی است؛ از جمله: معاملات حرام، نجاسات، مطهرات، غسل‌های واجب، دستور تیمم، بعضی از کارهای حرام، تقلید. صفحات پایانی کتاب درباره «رهبری در اسلام» است. نویسنده در این بخش از کتاب، با اشاره به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، فقط فقها را واجد شرایط رهبری نظام اسلامی می‌داند. (ص ۲۰۴)

کتاب «همه باید بدانند» که حدود ۵۵ سال پیش به نگارش درآمده است، همچنان یکی از خواندنی‌ترین، جامع‌ترین و آموزنده‌ترین آثار دین‌شناسی برای جوانان جویای معرفت است. این کتاب، با حجمی اندک (حدود ۲۰۰ صفحه)، بخش‌هایی مهم از دین و مذهب را به زبانی ساده و پیراسته معرفی می‌کند و خواننده را از مراجعه به آثار متعدد و پراکنده، بی‌نیاز می‌سازد.

۹. خداشناسی

از مجموعه «جوان و باورها - ۱»، چاپ پنجم: قم، مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۳.

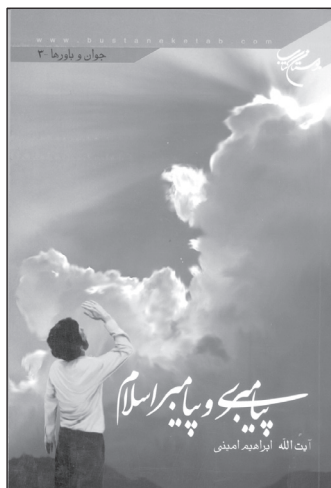
ناشر در پشت جلد کتاب نوشته است: «انسان، ذاتاً علت‌جو است و با همین ویژگی به دنبال علت نخستین

نمی‌تواند به مقام‌های عالی خداپرستی، پرواز و صعود کند.» (ص ۱۷۵)
گفتنی است که مؤلف دانشمند کتاب، برای مستندسازی مطالب و مباحث، از علوم روز و گاهی از تصویر نیز استفاده کرده است.

۱۰. پیامبری و پیامبر اسلام

از مجموعه «جوان و باورها - ۳»، چاپ سوم: قم، مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۸۶.
کتاب، دارای دو بخش است: پیامبری یا نبوت

عامه؛ پیامبر اسلام یا نبوت خاصه. در بخش اول از ضرورت پیامبری، عصمت پیامبران، معجزه، مبنای دعوت پیامبران و استواری انبیاء در راه اهدافشان سخن رفته است. بخش دوم کتاب، تماماً به پیامبر اسلام (ص) اختصاص دارد. نخست راه‌های اثبات نبوت ایشان را برمی‌رسد و سپس دربارهٔ وجوه اعجاز قرآن و خاتمیت محمد (ص) و ثبات احکام دین و زندگی متغیر انسان‌ها سخن می‌گوید.

۱۱. وحی در ادیان آسمانی

در مقدمه ناشر می‌خوانیم: «وحی پایه و اساس نبوت و

هستی است. هر کسی از راهی او را می‌جوید و می‌یابد؛ ولی قرآن کریم برای اثبات وجود خدا راه‌های عمیق اما آسانی آموزش داده است که در میان آنها به برهان نظم تأکید بیشتری دارد؛ برهانی که از راه مطالعه، دقت و تفکر در اسرار و شگفتی‌های جهان آفرینش به دست می‌آید. کتاب حاضر از راه برهان نظم دربارهٔ خداشناسی و توحید و سپس صفات خدا، انواع توحید و عدل می‌پردازد.» همچنین دربارهٔ مجموعه «جوان و باورها» می‌نویسد: «مجموعه عقیدتی جوان و باورها، با عنوان‌های خداشناسی، معاد، پیامبری و پیامبر اسلام، آشنایی با اسلام، آشنایی با وظایف و حقوق زن، امامت و امامان، جوان و همسرگزینی، به قلم روان حضرت آیت‌الله امینی است که با سال‌ها اندیشه‌ورزی در منابع و متون دینی و ارتباط دائمی با جوانان و تفکر در مسائل عقیدتی و تربیتی، چنین مجموعه‌ای را سامان داده است.» مؤلف نیز در پایان پیش‌گفتار کتاب، یادآوری می‌کند که در تألیف کتاب‌های «جوان و باورها» به چند اصل پایبند بوده است؛ از جمله: سادگی، اتقان و استواری مطالب از حیث استدلال، اجتناب از مباحث دشوار فلسفی، پرهیز از مطالب سست، شبهه‌انگیز و غیر ضروری، و استفاده فراوان از آیات و روایات. (ص ۱۸)

مؤلف کتاب را از درنگی در جهان‌بینی‌ها آغاز می‌کند و جهان را از نگاه اهل ایمان و کفر می‌نمایاند. سپس نگاهی به برهان‌های اثبات وجود خدا می‌اندازد و از آن میان، برهان نظم را شرح و بسط می‌دهد. در این شرح و بیان، افزون بر گزاره‌های دینی، پاره‌ای از داده‌های علم روز را هم باز می‌گوید. صفات خدا، مباحث پایانی کتاب است. آخرین برگ‌های کتاب نیز دربارهٔ «بازتاب ایمان در اخلاق و گفتار» است. مؤلف در این بخش از کتاب، یادآوری می‌کند که «خداشناسی، نبوت و معاد، امور ذهنی و بی‌اثر نیست؛ بلکه ایمان، به منزلهٔ ریشهٔ درخت است و عمل صالح به منزلهٔ ساقه و برگ و میوهٔ آن (ص ۱۷۲) ... علم و عمل برای روح انسان، به منزلهٔ دو بال‌اند که با نبودن هر یک از آنها انسان

از امور ضروری ادیان آسمانی است و آن، ارتباط مرموز و ویژه‌ای است بین خدا و انسان‌های ممتاز و برگزیده‌ای که پیامبر نامیده می‌شوند. در این ارتباط ویژه، پروردگار بزرگ، علوم و معارف و احکام و قوانین و دستورهای را به قلب نورانی او القا می‌کند و به او مأموریت می‌دهد تا آنها را به مردم ابلاغ کند... وحی پدیده‌ای است برتر از افق فکر بشر که شناخت ماهیت آن برای ما امکان

ندارد؛ بنابراین با ابزارهای علمی قابل شناخت نیست. در عین حال در متون نقلی و عقلی، نشانه‌هایی برای شناخت آن ارائه شده است. اثر حاضر، وحی را از این زاویه‌ها بررسی کرده است: وحی در قرآن، در اصطلاح، از دیدگاه فلاسفه اسلام، از دیدگاه مسیحیت، در عهد عتیق و نیز از نگرگاه عقل.

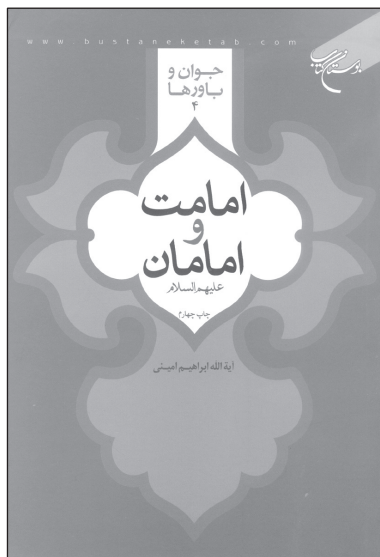
نویسنده نیز در پیشگفتار می‌نویسد: «ما توان شناخت و تبیین حقیقت وحی را نداریم و نمی‌توانیم برای این پدیده برتر از افق ماده و مادیات، تعریف جامع و مانعی ارائه دهیم. خوانندگان گرامی هم در انتظار چنین امری نباشند، بلکه منظور ما بیان و توضیح مطالبی است که بتواند به فهم ما درباره وحی کمک کند و این ارتباط مرموز و فوق‌العاده را به ذهن نزدیک سازد. نقل و استناد به کلام حکما و عرفای اسلام نیز به همین منظور

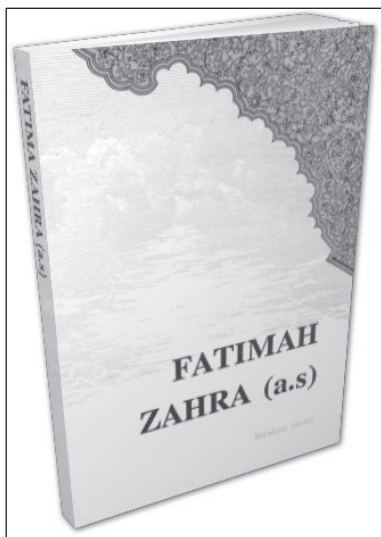
است. مطالعه سخنان این دانشمندان دورنمایی از این ارتباط مرموز را برای ما ترسیم می‌کند؛ لکن عدم امکان شناخت ماهیت وحی، مستلزم این نیست که اصل وحی و نبوت و ارسال رسل مورد خدشه و انکار قرار گیرد؛ زیرا نبوت یک مسئله کلامی است که در کتب فلسفه و کلام مورد بحث و تحقیق بوده و با اقامه براهین قطعی به اثبات رسیده است و بر شناخت ماهیت وحی توقف ندارد.»

۱۲. امامت و امامان

از مجموعه «جوان و باورها - ۴»، چاپ چهارم: قم، مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۰.

مؤلف، کتاب را با این عبارات آغاز می‌کند: «امامت، مسئله‌ای کهنه و بی‌خاصیت نیست تا گفته شود زمان آن گذشته و بحث درباره آن جز سرگرمی و اتلاف وقت و احياناً دامن زدن به اختلافات تاریخی سودی ندارد... در مباحث آینده این کتاب به اثبات می‌رسد که مسئله امامت، یکی از مهم‌ترین و حیاتی‌ترین مسائل اسلامی است و در این زمان و همه زمان‌ها حضور مستمر داشته و خواهد داشت، در شئون مختلف زندگی کاملاً تأثیر

دارد و مسئولیت آفرین است.» (ص ۱۵)

بخش‌های چهارگانه کتاب بدین شرح است: صفات امام؛ اهل بیت از دیدگاه قرآن و حدیث؛ دلایل امامت؛ معرفی اجمالی امامان (ص). در بخش چهارم کتاب، زندگی‌نامه‌ای مختصر از یک‌یک ائمه اطهار (ع) و نیز برخی سوانح زندگی و صفات بارز آنان آمده است.

۱۳. بانوی نمونه اسلام، فاطمه زهرا (س)

ویراست جدید، چاپ اول، مؤسسه تحقیقات و نشر معارف اهل البیت (ع).

نویسنده در مقدمه‌ای که برای یکی از چاپ‌های

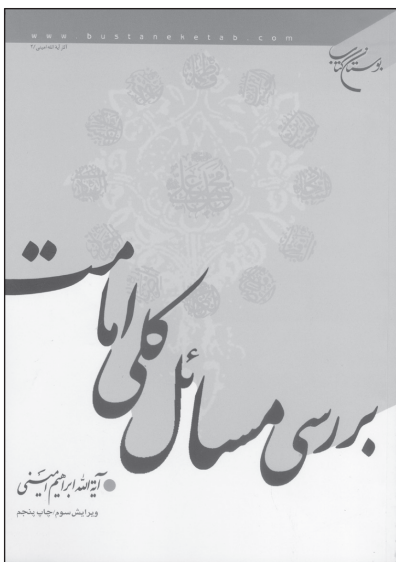
همین جهت چندین مرتبه مورد تجدید نظر قرار گرفت. اکنون نیز خوش‌وقتیم که کتاب مزبور را با تجدید نظر و مطالبی جدید خدمت خوانندگان گرامی تقدیم می‌دارم. بدین امید که در قیامت نیز مورد توجه و لطف آن حضرت قرار گیریم. ابراهیم امینی / آبان ۱۳۶۹.

انگیزه خود را از تألیف کتاب نیز این‌گونه توضیح می‌دهد: «اسلام برای حفظ منافع بانوان و رشد و ترقی آنان احکام و قوانین و برنامه‌های خاصی دارد. یکی از راه‌هایی که می‌توان به وسیله آن، بانوی شایسته اسلام و آثار و نتایج درخشان تربیت اسلامی را مشاهده نمود، این است که بانوان صدر اسلام و تربیت‌یافتگان مکتب وحی را به طور کامل بشناسیم و جزئیات زندگی آنان را مورد بررسی و کنجکاوی قرار دهیم.» (مقدمه)

آیت‌الله امینی در مصاحبه‌ای در پاسخ به این سؤال که چرا در نوشته‌های شما، مسئله زن و خانواده، از اهمیتی ویژه برخوردار است، سخنانی می‌گوید که خلاصه آن چنین است: من از نزدیک با مشکلات جوانان و خانواده‌ها آشنا بودم و چند کتاب برای حل این مشکلات نوشتم؛ مانند آیین همسراری، آیین تربیت، جوان و انتخاب همسر. در کتاب بانوی نمونه اسلام هم سعی کردم که جنبه‌های سیره‌گونه بنویسم. نمی‌خواستم تاریخ‌گونه باشد. کل این کتاب‌ها در آن

کتاب در آبان ۱۳۶۹ نوشته است، درباره این کتاب می‌گوید: «کتاب بانوی نمونه اسلام، در سال ۱۳۴۹ تألیف و انتشار یافت. در اثر الطاف خاص خداوندی و توجهات ویژه دختر گرامی رسول خدا (ص) مورد توجه خوانندگان محترم قرار گرفت؛ به طوری که در طول این مدت، متجاوز از سی مرتبه، توسط ناشرین متعدد، چاپ و پخش شد؛ چنانکه قبلاً نوشته بودم پرونده کتاب برای تجدید نظر و اضافات مفتوح بوده و هست، و به

در کیفیت اداره زندگی فردی و اجتماعی، تأثیر فراوان دارد. در این باره، دو نوع بحث وجود دارد: یکی مسائل کلی امامت و دیگری تعیین مصداق امامان بر حق و ادله اثبات آن. اثر حاضر، فقط مسائل کلی امامت را در این فصل‌ها بررسی کرده است: ضرورت وجود امام، شرایط و صفات امام، کیفیت انتخاب امام و مسائلی از این دست. مؤلف نیز در مقدمه‌ای که برای چاپ سوم کتاب نوشته است، می‌گوید: «... امامت، مسئله‌ای تاریخی و بی‌فایده نیست؛ بلکه مهم‌ترین و حیاتی‌ترین مسئله اسلام است. امامت، اصلی اعتقادی است، ولی منشأ تفکری خاص و انتخاب روشی ویژه، از جهت عملی و برنامه زندگی است.» (ص ۱۳) به باور نویسنده، حل مسئله امامت، تکلیف مسلمانان را در چند جهت روشن می‌کند: ۱. مرجعیت علمی؛ ۲. الگوی اخلاقی؛ ۳. ماهیت حکومت اسلامی.

آیت‌الله امینی در پایان مقدمه‌ای که برای چاپ اول کتاب در سال ۱۳۵۰ نوشته است، به صراحت نظر خود را درباره حکومت در زمان غیبت به قلم آورده است. می‌نویسد: «یا باید گفت احکام و قوانین سیاسی، اجتماعی و جزایی اسلام، به مدت کوتاه حکومت رسول خدا و حضرت علی اختصاص داشته و برای امثال

زمان مورد نیاز بود.^۱

فهرست برخی مطالب کتاب به این شرح است: از ولادت تا ازدواج؛ مادر فاطمه؛ بانوی بازرگان؛ بانوی مستقل؛ بانوی فداکار؛ نخستین کانون اسلامی؛ دستور آسمانی؛ دوران آبستنی؛ ولادت فاطمه؛ تاریخ تولد؛ آرزوی پیامبر و خدیجه؛ کوثر؛ شیر مادر؛ دوران شیرخوارگی؛ مرگ مادر؛ بعد از وفات مادر؛ فاطمه به سوی مدینه؛ عروسی حضرت فاطمه؛ پیشنهاد به علی؛ افکار خفته بیدار می‌شود؛ علی به خواستگاری می‌رود؛ خطبه عقد؛ انتخاب داماد؛ مهر و جهاز حضرت زهرا؛ درسی به مسلمین؛ اثاث خانه علی؛ فاطمه در خانه علی؛ خانه‌داری، شوهرداری و بچه‌داری فاطمه؛ کلاس عالی تربیت؛ محبت؛ پرورش شخصیت؛ ایمان و تقوی؛ مراعات نظم و حقوق دیگران؛ ورزش و بازی؛ فضائل حضرت زهرا؛ شرکت در مباحله؛ علم و دانش فاطمه؛ ایمان و عبادت فاطمه؛ گردن‌بند پربرکت؛ محبت و احترام پیامبر به فاطمه؛ فاطمه دختر شایسته پیامبر؛ زندگی سخت فاطمه و علی؛ دعوت عملی؛ فاطمه از دیدگاه علی؛ عصمت زهرا؛ عقیده زهرا درباره زنان؛ پس از پدر؛ خنده شگفت‌انگیز؛ بازگو کردن اسرار؛ مبارزات سه‌ماهه زهرا؛ ماجرای فدک؛ فاطمه در بستر بیماری؛ وصیت فاطمه؛ در آخرین لحظات زندگی؛ دفن شبانه؛ علی بر مزار زهرا؛ قبر فاطمه؛ تحقیقی در منازعه زهرا با ابوبکر؛ ارث در قرآن.

۱۴. بررسی مسائل کلی امامت

ویرایش سوم، چاپ پنجم: قم، مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۰. چاپ نخست: ۱۳۵۰.

در پشت جلد کتاب، آمده است: «امامت، یکی از آموزه‌های بنیادین اسلام است که شیعه آن را با جدیت دنبال کرده و می‌کند؛ زیرا در همه عقاید دیگر و نیز

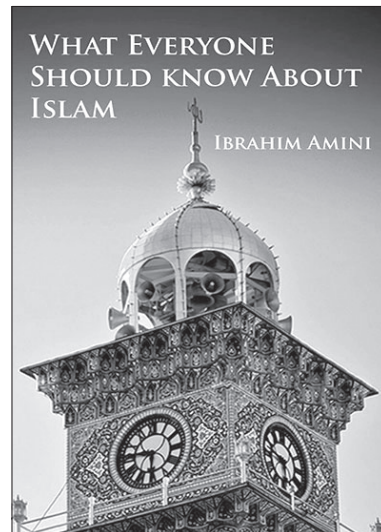
۱. آشنایی با وظایف و حقوق زن، ص ۱۱۹.

پایان مطالعه کنند. نوع مطالب و شیوه بیان آنها، کتاب را برای خوانندگان عام سودمند کرده، و مؤلف به‌عمد از طرح مباحث کم‌فایده و نزاع‌انگیز و فنی خودداری کرده است. بهره‌بری از منابع فراوان و معتبر تاریخی، از ویژگی‌های مهم کتاب است. امتیاز دیگر کتاب، اشمال آن برای بسیاری از مباحث اصلی و فرعی امامت، بدون زیاده‌گویی و اطناب است. همچنین نویسنده، کوشیده است که مباحث تاریخی را از قالب تاریخی آنها بیرون آورده، با مسائل روز گره بزند.

۱۵. دادگستر جهان

چاپ نخست: ۱۳۴۶. تا کنون ناشران مختلفی این کتاب را منتشر کرده‌اند.

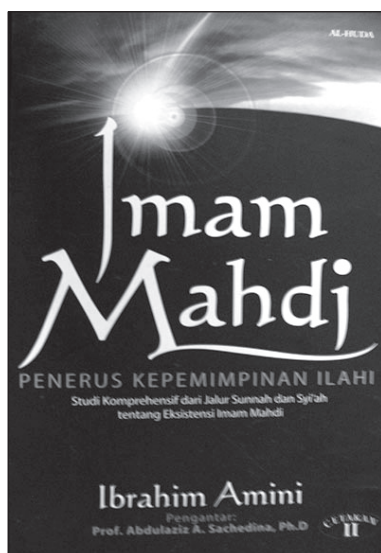
آیت‌الله امینی در مصاحبه‌ای درباره این کتاب می‌گوید: «همه کتاب‌های من تقریباً پاسخی است به نیازی در جامعه. اولین کتابی که نوشتم دادگستر جهان بود که در سال ۱۳۴۶ انجام شد. در آن زمان موضوع بهایی‌ها و مبارزه علیه آنها مطرح بود. مسائل مربوط به امام زمان(ع) مورد سؤال بود و برای جوانان مسئله مهمی شده بود. من آن زمان متوجه نیاز شدم. لذا کتاب‌هایی که در این زمینه بود، جمع‌آوری و مطالعه

زمان‌ها نازل نشده است، یا باید گفت اسلام در تمام اعصار حتی زمان غیبت درباره مجری آنها - که حاکم شرعی است - نظر دارد؛ زیرا نمی‌توان گفت: اجرای قوانین را خواسته، اما در مورد شأن اجرا نظر ندارد... کسانی که موضوع رهبری و زمامداری را جزء دین و یکی از مناصب مقدس خدایی می‌دانند، باید قاعداً در این باره عنایت و علاقه خاصی نشان بدهند. در صورتی که به رهبر معصوم دسترسی نباشد، باید کوشش کنند تا شایسته‌ترین و صالح‌ترین افرادی که بعد از معصوم در رتبه اول قرار گرفته و از هر لحاظ شایستگی دارند، انتخاب کنند.» (ص ۳۷)

کتاب، دارای چند بخش است. بخش اول با عنوان «امامت»، به مسائلی همچون تعریف امامت، مبدأ تشیع، امامت در قرآن و ولی امر از نظر روایات می‌پردازد. بخش دوم کتاب، بررسی مسئله امامت از نظرگاه عقل است. بخش سوم، «عصمت امام» و ضرورت آن را برمی‌رسد و دلایلی از قرآن و روایات برای آن می‌آورد. بخش چهارم کتاب درباره «علم امام» است. مؤلف با طرح هر مسئله، در مقام پاسخگویی به پرسش‌ها و نظریه‌های مخالف نیز برمی‌آید.

نثر و سمت‌وسوی کتاب، به گونه‌ای است که مخاطبان بسیاری می‌توانند آن را در دست گرفته، تا

مهدی موعود و امام زنده غایب یک عقیده اسلامی است و از ارکان مذهب امامیه به شمار می‌رود. عقیده‌ای است قطعی که به وسیله اخبار متواتر و قطعی الصدور به اثبات رسیده و قابل تشکیک نیست؛ لیکن بسیاری از مسائل مربوط به آن نیاز به تحقیق و بررسی دارد؛ از قبیل طول عمر، غیبت طولانی، علت غیبت، فوائد امام زمان در زمان غیبت، وظیفه مسلمین در زمان غیبت، علائم الظهور، انقلاب جهانی مهدی و چگونگی پیروزی آن جناب، سلاح سپاهیان مهدی و ده‌ها مسئله دیگر. چون در این باره اشکالات زیادی از جانب مخالفین، کتباً و شفاهاً، در بین قشر جوان و تحصیل کرده القا می‌شد، که نیازی به پاسخ‌گویی داشت، با اینکه درباره امام زمان - روحی فدا - کتاب‌های فراوانی تألیف شده است، لیکن متأسفانه اکثر نویسندگان توجهی به اشکالات نداشته و درصدد پاسخ‌گویی نبوده‌اند. نگارنده از سال‌های قبل به این نیاز توجه داشت و به همین منظور درصدد تألیف کتابی برآمد که مطالب صحیح مربوط به امام زمان را به خوانندگان عرضه دارد و پاسخ‌گوی مشکلاتشان باشد.»

۱۶. خودسازی (تزکیه و تهذیب نفس):

در پیشگفتار می‌خوانیم: «باری این بنده سرگشته و حیران و گرفتار و اسیر خواسته‌ها و تمایلات نفسانی و بی‌خبر از درجات کمال و مقامات معنوی و ناآگاه از مراتب سیر و سلوک الی الله، بر آن شد که در بحث خودسازی و تهذیب و تزکیه نفس قدم بگذارد و با استفاده از آیات نورانی قرآن و رهنمودهای پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع)، مبادی و اصول کلی تزکیه و تهذیب نفس و طریق سیر و سلوک الی الله را استخراج و در اختیار طالبین قرار دهد. شاید برای سالکین کمک باشد و خداوند منان بر این بنده محروم منت نهد و دستم را بگیرد و از ظلمات جهل و خودخواهی و غفلت خارج سازد و به وادی نورانی ذکر و انس و محبت و لقاء رهنمون گردد. باشد که در بقیه عمر - اگر باشد - بعضی

کردم و دیدم گرچه کتاب‌های خوبی در این زمینه هست، ولی اثر کاملی که جواب‌گوی نیاز جوانان و اهل تحقیق باشد، نیست. از این رو به فکر نوشتن این کتاب افتادم.»^۱

همچنین در مقدمه کتاب می‌نویسد: «برخی می‌گویند: یکی از عوامل عقب‌ماندگی شیعیان ایمان به مصلح غیبی است. همین عقیده است که شیعیان را تنبل و لالایی بار آورده، از جدیت و کوشش‌های اجتماعی بازداشته، فکر اصلاحات عمومی و ترقیات علمی را از آنان سلب کرده است و در مقابل بیگانگان به ذلت و خواری تسلیم شده، اصلاح امور اجتماعی را از مهدی اسلام انتظار دارند! ما در طول کتاب نشان داده‌ایم که انتظار فرج یکی از بزرگ‌ترین راه‌های موفقیت است و هر گروهی که چراغ امید در دلشان خاموش گشت و دیو یأس و ناامیدی خانه قلبشان را اشغال نمود، هرگز روی سعادت و موفقیت را نخواهند دید. لیکن افرادی که در انتظار موفقیت هستند، باید تا سرحد قدرت بکوشند و راه‌های رسیدن به هدف را هموار سازند و برای بهره‌برداری از مقصد، خودشان را آماده سازند.» در مقدمه چاپ جدید نیز می‌نویسد: «عقیده به وجود

۱. آشنایی با وظایف و حقوق زن، ص ۱۱۶-۱۱۷.

لغوی و اصطلاحی و جایگاه ممتاز آن را در میان عبادات دیگر برمی‌رسد. فصل دوم، درباره «اهمیت نماز» و جایگاه آن در دین و معنویت است. فصل سوم، نمازهای واجب و مستحب را برمی‌شمرد و درباره هر یک توضیح کوتاهی می‌آورد. فصل چهارم، تماماً به «حضور قلب در نماز» اختصاص دارد. «آثار و فواید نماز» عنوان فصل پنجم کتاب است. نویسنده، فضیلت‌های زیر را برای نماز می‌شمرد: بازداشتن از فحشا و منکر، معراج مؤمن، شست‌وشوی روان، عامل دوری از شیطان، جلب رحمت الهی، نجات از عذاب، رفع مشکلات، لذت روحی، سلامت و نشاط جسمی، نظم، نظافت و آراستگی، قرب به خدا، تواضع، اخلاص.

فصل ششم کتاب، درباره «راه‌های ترویج نماز» گفت‌وگو می‌کند و مهم‌ترین عوامل ترویج نماز را در جامعه، «رفتار پسندیده نمازگزاران با دیگران» می‌شمارد. فصل هفتم، از «نماز جماعت» و فضیلت‌های آن سخن می‌گوید و آن را «تجلی وحدت» و «تمرین نظم و انضباط» در زندگی نیز می‌داند. فصل هشتم کتاب، به نماز جمعه می‌رود. در فصل نهم، از «مسجد» سخن می‌رود و اینکه مسجد باید ساده و پاکیزه و آراسته باشد. مطابق آماری که نویسنده در این فصل می‌دهد،

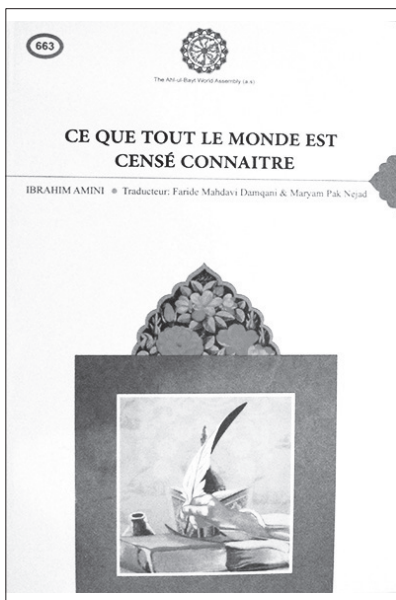
خسارت‌های گذشته جبران شود. احب الصالحین و لست منهم.»

آیت‌الله امینی در همین کتاب نیز اندیشه‌های اجتماعی خود را فراموش نکرده، می‌گوید: «لازمه خودسازی و تزکیه نفس، گوشه‌گیری و ترک مشاغل دنیوی و عدم قبول مسئولیت‌های اجتماعی نیست؛ بلکه چنانکه در طی مباحث کتاب روشن خواهد شد، انزوا و عدم قبول مسئولیت‌های فردی و اجتماعی منافی خودسازی و تکمیل و تهذیب نفس است.»

۱۷. نماز، نور چشم پیامبر اعظم (ص)

چاپ دهم: قم، مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، چاپ اول ۱۳۹۲. کتاب، یک پیشگفتار بلند و نه فصل دارد. نویسنده در پیشگفتار از روح نماز، اهمیت حضور قلب در نماز، آداب حضور قلب و راه‌های تحصیل حضور قلب در نماز می‌گوید. سپس پیش‌گفتار را با نقل سخنان علامه محمدباقر مجلسی (در بحار الانوار) و ملامحسن فیض کاشانی (در الحقائق فی محاسن الاخلاق) درباره نماز به پایان می‌برد.

فصل اول کتاب با عنوان «چیستی نماز»، معنای

تا سال ۱۳۸۸، ۶۰ هزار مسجد در ایران سرشماری شده است که نیمی از آنها فاقد امام جماعت راتب است و در کمتر از هفت درصد، نمازهای سه گانه به جماعت برگزار می شود. آخرین برگ کتاب، حاوی دو جدول است که نمودار وضعیت مساجد کشور از حیث برگزاری نماز در آنها است.

۱۸. مهم ترین واجب فراموش شده: امر به معروف و نهی از منکر چاپ دوم: قم، مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۲.

نویسنده در مقدمه کتاب، ترک امر به معروف و نهی از منکر را عامل ناهنجاری ها و بزه کاری ها در جامعه می داند و برخی علما و نهادهای فرهنگی کشور (صداوسیما، وزارت ارشاد، دستگاه قضایی) و نویسندگان را مقصر می خواند. مؤلف همچنین پرسش های مهمی در ابتدای کتاب در میان می افکند؛ از جمله می پرسد: آیا منکرات در برخی امور جزئی، مانند بدحجابی برخی بانوان و کلاس های مشترک دانشجویان پسر و دختر محدود نشده است؟ آیا به حکومت رسیدن و ادامه آن به عنوان یک اصل مسلم پذیرفته نشده که برای رسیدن به آن ارتکاب هر منکری را تجویز یا توجیه نمایند؟ فقها و

علمای دین در تدریس این فریضه بزرگ و تبیین و توضیح فروع آن، چه اندازه سعی کردند. (ص ۱۴-۱۶) کتاب در چهار بخش سامان یافته است: بخش اول، جایگاه امر به معروف و نهی از منکر را در اسلام بررسی می کند. بخش دوم، درباره «شناخت معروف و منکر» است. بخش سوم کتاب، امر به معروف و نهی از منکر را مشروط به چهار اصل می کند: ۱. علم و آگاهی آمر و ناهی؛ ۲. احتمال تأثیر؛ ۳. اصرار بر منکر؛ ۴. نداشتن مفسده و ضرر مهم. بخش چهارم کتاب، سه مرحله برای امر به معروف و نهی از منکر برمی شمارد که عبارت اند از: تنفر و انزجار قلبی، همراه با واکنش عملی؛ ۲. تذکر لسانی یا دعوت با زبان؛ ۳. برخورد فیزیکی. در پایان کتاب، ضمیمه ای است که مؤلف در آن مهم ترین منابع را برای تحقیق و مطالعه در موضوع امر به معروف و نهی از منکر معرفی کرده است. این منابع در پنج گروه دسته بندی شده است: فقه و حدیث شیعه (هشت منبع)؛ فقه و حدیث اهل سنت (چهار منبع)؛ دیدگاه های گوناگون مذاهب (سه منبع)؛ تحقیقات دانشجویی (هفت کتاب)؛ مناسب برای جوانان (شش کتاب). همه آثار با مشخصات کتاب شناختی آنها آمده

است.

از امتیاز این اثر، اشتغال آن بر مباحث روز و واقعیت‌های ایران در دوره معاصر است. مؤلف ضمن آسیب‌شناسی مسئله، راهکارهایی را نیز به مسئولان فرهنگی کشور ارائه می‌دهد. نیز گفتنی است که کتاب حاضر صورت نوشتاری خطبه‌های آیت‌الله امینی در نماز جمعه قم در سال‌های نخست دهه هشتاد است.

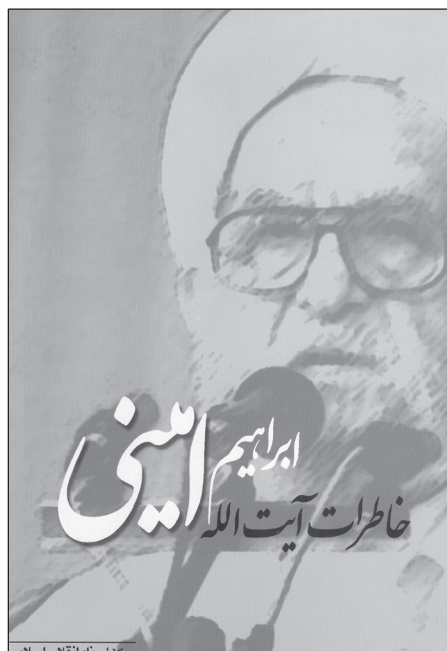
۱۹. خاطرات آیت‌الله امینی

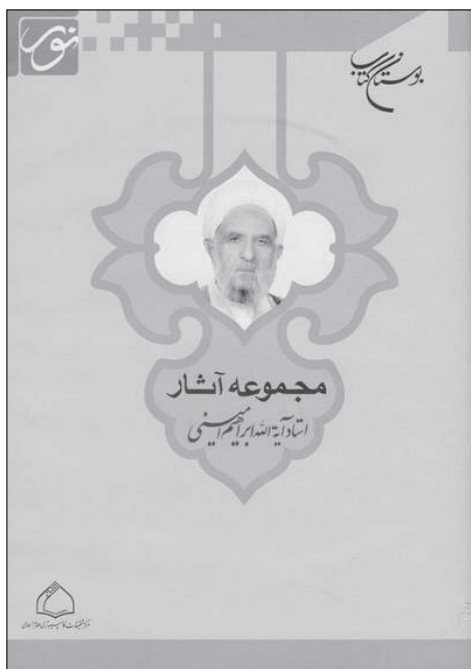
چاپ اول: تهران، مؤسسه فرهنگی - هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۹۲.

پس از مقدمه ناشر، تصویری از دست‌خط مؤلف آمده است که نوشته‌اند: «ریاست محترم مرکز اسناد انقلاب اسلامی ایران، پس از سلام به عرض می‌رساند که چاپ و نشر خاطرات این جانب که به قلم خود نگارش یافته است، بلامانع است. امید اینکه برای خوانندگان مفید باشد. ابراهیم امینی (۱۳۹۱/۵/۷)»

ناشر نیز نوشته است: «عظمت رویدادی چون انقلاب اسلامی ایران، روشن‌ترین دلیل برای ضرورت ضبط و

نشر خاطرات اشخاصی است که از نزدیک شاهد وقایع آن بوده و یا در آن نقش داشته‌اند. بیان این خاطرات آنگاه که به شخصیت‌های مذهبی و سیاسی مؤثر در آن مربوط می‌شود، از سویی مخاطب را با زوایای گوناگون و حوادث تلخ و شیرین و عبرت‌آموز حیات راوی آشنا کرده، پرده از رموز شکست و پیروزی آنان کنار می‌زند، از سوی دیگر موجبات شناخت بیشتر انقلاب اسلامی و ابعاد مغفول آن را فراهم می‌آورد. مشغله‌های امروز شخصیت‌های مؤثر در انقلاب اسلامی گاه ثبت این خاطرات را با مشکلاتی مواجه می‌سازد که این امر حتی در مواقعی به باقی ماندن انبوهی از خاطرات ناب و مفید در سینه آنان منجر شده است. اما خوشبختانه بسیاری از این افراد با عنایت به ضرورت این مقوله، در بیان خاطرات و حتی نوشتن آن اهتمام داشته‌اند. آیت‌الله ابراهیم امینی از جمله افرادی است که به‌رغم پذیرش مسئولیت‌های مختلف در حفاظت از دستاوردهای انقلاب اسلامی و نیز تلاش‌های مستمر علمی، از ثبت خاطرات خویش در تاریخ غفلت نورزیده و خاطرات خود را به رشته تحریر درآورده است. خاطرات ایشان از دوران کودکی و جوانی و تحصیل در قم و اصفهان، در کنار نکات خواندنی از احوال شخصی، نگاشته‌ای موجز و مفید در معرفی اوضاع فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی ایران در مقطع مورد بحث می‌باشد. آیت‌الله امینی در دوران جوانی با امام خمینی آشنا و شیفته مراتب معنوی، سجایای اخلاقی و ویژگی‌های تدریس وی شد. حضور فعال راوی در عرصه‌های نهضت اسلامی موجب غنای این بخش از خودنوشت و بازگویی ابعاد ظریفی از آن شده است. همین امر در مقطع پس از انقلاب اسلامی نیز نمود یافته و مأموریت‌ها و مناصب گوناگون، آیت‌الله امینی را از نزدیک ناظر جریان‌ات و وقایع حساس و گاه مبهم در این مقطع قرار داده است. همچنین فعالیت‌های تبلیغی به کشورهای مختلف جهان، خاطراتی تلخ و شیرین و متفاوت را برای نویسنده به همراه داشته که بخشی از کتاب را به خود

اختصاص داده است.» (ص ۱۳-۱۴)

خاطرات آیت الله امینی، از بهترین منابع برای شناخت حوزه و اوضاع فرهنگی - سیاسی ایران در دهه سی تا اکنون است. مؤلف ضمن اشاره به جریان‌ها و حوادث سیاسی روزگارش، درباره بسیاری از اشخاص و علمای پیشین، اطلاعات گرانمایی در اختیار خواننده می‌گذارد. همچنین درباره زندگی شخصی و انگیزه‌ها و حتی خطاهای خود به تفصیل سخن می‌گوید.

۲۰. مجموعه نرم‌افزاری آثار آیت الله ابراهیم امینی

این مجموعه که به همت مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی برنامه‌نویسی و راهی بازار نشر شده است، هفده کتاب از آثار آیت الله امینی را در موضوعات تعلیم و تربیت، عقاید، کلام استدلالی، اخلاق اسلامی و زن در خود جای داده است؛ بدیت ترتیب: همه باید بدانند؛ بررسی مسائل کلی امامت؛ وحی در ادیان آسمانی؛ همسرمداری؛ تربیت؛ اسلام و تعلیم و تربیت؛ آشنایی با وظایف و حقوق زن؛ پیامبری و پیامبر اسلام؛ آشنایی با اسلام؛ خداشناسی؛ معاد در قرآن؛ جوان و همسرگزینی؛ امامت و امامان؛ خودسازی؛ دادگستر جهان؛ مرجعیت اهل بیت (ع)؛ ازدواج، موانع و راه‌حل‌ها.

برخی از قابلیت‌های این نرم‌افزار عبارت است از:

۱. جست‌وجوی ساده و پیشرفته در متن و فهرست از طریق کلمه و عبارت.

۲. پژوهش در متن از طریق فهرست درختی و گزینشی.
۳. مقایسه دو متن از قسمت‌های مختلف یک یا دو کتاب با یکدیگر.
۴. متن کامل قرآن کریم با ترجمه و قابلیت جست‌وجو در آیات، همراه لغت‌نامه در ۶۲ جلد با قابلیت جست‌وجو.
۵. قابلیت‌های پژوهشی و امکانات یادداشت‌برداری، ذخیره، ویرایش و چاپ متن.

آیت الله امینی

و احیای یکی از سنت‌های اصیل آخوندی در فرهنگ شیعی

آیت پیمان

فاصله و گسست میان نسل جوان و روحانیت طراز اول شیعه، به علت مشاغل آن بزرگواران از آسیب‌هایی است که دیده‌ایم. بزرگانی که روزگاری محل رجوع مردم بوده‌اند، دیگر به سختی در دسترس مردم عادی هستند. این گسست از دغدغه‌های عمیق دلسوزان نظام اسلامی است. ما مبلغان مذهبی که در چند رشته فعالیت دینی در داخل و خارج کشور به فعالیت مشغولیم، حتی برای ارائه گزارش باید با پیگیری فراوان برای گرفتن وقت به دیدار بزرگان نایل شویم. این وضع اگرچه معلول شرایط جدید کار و تلاش علمی و اشتغال به امور مؤسسات و مدارس و افزایش فعالیت‌های علما و مراجع عظام و اختصاص وقت‌های مازاد موجود به دیدارهای رسمی است، اما خلأ ارتباط مردم و به‌خصوص جوانان با علمای بزرگ قم و علمای بلاد را باید عارضه‌ای آسیب‌زا بدانیم که در مرحله اول موجب شده است تا یکی از سنت‌های آخوندی کارآمد و بارز شیعه متروک گردد و در نتیجه موجب بیگانگی نسل‌های جدید با روحانیت شیعه بشود.

هرگاه توفیق اقامه نماز مغرب و عشا در مسجد اعظم نصیب می‌شد، بلافاصله بعد از نماز به قصد زیارت حرکت می‌کردم و برنامه‌های بعد از نماز را نمی‌دیدم.

یک بار به علت دیر رسیدن، نماز عشا را بعد از نماز آیت الله امینی خواندم. پس از نماز دیدم برای این عالم فرزانه بعد از دعاها و تعقیبات نماز عشا یک صندلی در گودی محراب قرار دادند و ایشان رو به نمازگزاران نشستند و با تبسم و چهره باز به صف چند نفری که بیشتر جوانان بودند، نگاهی انداختند و نفر اول جلو رفت و دو زانو در جنب آیت الله امینی کنار گودی محراب نشست و صورتش را به صورت ایشان نزدیک کرد و

آهسته مسائل خود را بیان کرد. آیت‌الله امینی با حوصله و دقت زیاد به سخن او گوش می‌دادند. این رفتار توجه مراجلب کرد. در کنار یکی از ستون‌ها نزدیک مراجعه کنندگان به تماشای آنان نشستیم و از دیدن این صحنه، خوشحالی زاید الوصفی در وجود خود احساس می‌کردم. آیت‌الله امینی را در اولین بار که برای مراسم روز معلم در سال ۱۳۶۵ به یاسوج دعوت کردم به‌خوبی می‌شناختم و کتاب‌های تربیتی و اخلاقی وی را برای استفاده معلمان و مربیان امور تربیتی در اختیارشان قرار داده بودم. هشت سالی هم که در اداره کل ارشاد و فرهنگ اسلامی قم خدمت کردم به‌طور مداوم از فیض حضورشان در کنگره‌ها و همایش‌ها و جلسات دینی بهره می‌بردم؛ به‌خصوص در چهار سالی که - ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۴ - ریاست شورای فرهنگ عمومی را پذیرفتند و ابتدا آقای احمدی و سپس بنده دبیری آن شورا را به عهده داشتیم، شاهد جدّیت و دلسوزی بی‌نظیر و دقت نظرشان در مسائل فرهنگی و پیگیری جدّی آنها و برخورد قاطع برای مطالبات فرهنگی با مدیران عضو شورا بودم. خطبه‌های نماز جمعه ایشان و صراحت و نقد عالمانه مسائل جامعه خود حدیث دیگری دارد.

بالاخره بعد از یک ساعت که دوازده نفر جوان به نوبت کنار معظم له نشستند و بعد از پرسش و پاسخ و گفت‌وگو یکی یکی مکان را ترک کردند، برای احوال‌پرسی از جا بلند شدم و مثل بقیه افراد پشت سر آخرین نفری که با وی در حال گفت‌وگو بود نشستیم و ناخودآگاه آخرین صحبت‌های آیت‌الله امینی را با وی شنیدم و متوجه شدم که این جوان یک مسئله خاصی داشته که آخر کار مراجعه کرده است و آیت‌الله امینی در باره بیماری اخلاقی و راه خلاصی از آن، او را راهنمایی می‌کند. کمی غصه‌دار شدم که این جوانان طالب گناه نیستند و فطرت‌شان پاک است اما در گرداب‌های جامعه آفت‌زده می‌افتند و کسی نیست که دست آنها را بگیرد و خدا را باید شاکر باشیم که همین تعداد جوان، این شخصیت و این فرصت را دریافته‌اند. ای کاش همه

علمای بزرگ ما این سنت را احیا می‌کردند و وقتی برای آن اختصاص می‌دادند. ناگفته نماند که در بین دو نماز آیت‌الله العظمی جوادی آملی هم دو سه نفری را اجازه می‌دهند تا با ایشان صحبت کنند که بیشتر طلاب علوم دینی مراجعه می‌کنند. اما در مسجد اعظم به نظر می‌آمد بعضی از این جوانان زائران شهرستانی بودند که از این فرصت ایجاد شده توسط آیت‌الله امینی کمال استفاده را می‌بردند.

از محافظ آیت‌الله که کنار بنده نشسته بود سؤال کردم ایشان برای این کار چه مقدار وقت اختصاص می‌دهند؟ گفت تا وقتی که مراجعه‌کننده‌ها تمام شوند، می‌نشینند و به همه سؤالات پاسخ می‌دهند و گاهی نزدیک به دو ساعت به طول می‌انجامد.

آخرین نفر که برخاست، بنده جای او را گرفتم و ضمن احوال‌پرسی و خسته نباشید، ابتدا به ایشان عرض کردم که خداوند را شکر کردم که حضرت‌عالی این فرصت را به جوانان داده‌اید و بسیار از ایشان تشکر کردم. از وضعیت خودم پرسیدند و برای ایشان توضیح دادم که بازنشسته شده‌ام و به قم برگشته‌ام و مؤسسه‌ای را برای استاد شیخ حسین انصاریان اداره می‌کنم و در باره شورای دین‌پژوهان کشور و تصمیمی که برای احیای مجدد آن داریم به ایشان گزارش دادم و به اتفاق از مسجد اعظم خارج شدیم.

امیدوارم دفاتر مراجع عظام و همین‌طور اعضای محترم جامعه مدرسین و اساتید ممتاز و همه فضایی محترم حوزه، زمینه مراجعه و ارتباط جوانان پرسشگر و نیازمند و مبتلا به مسائل و مشکلات گوناگون فکری و اخلاقی و عقیدتی و یا منتقد در مسائل سیاسی و فرهنگی را فراهم کنند و بخشی از وقت گرانبهای خود را به این سنت دیرینه علوی و روش اهل بیت علیهم السلام اختصاص دهند تا یکی از خلأهای بزرگ در جامعه امروزی ما پر شود.

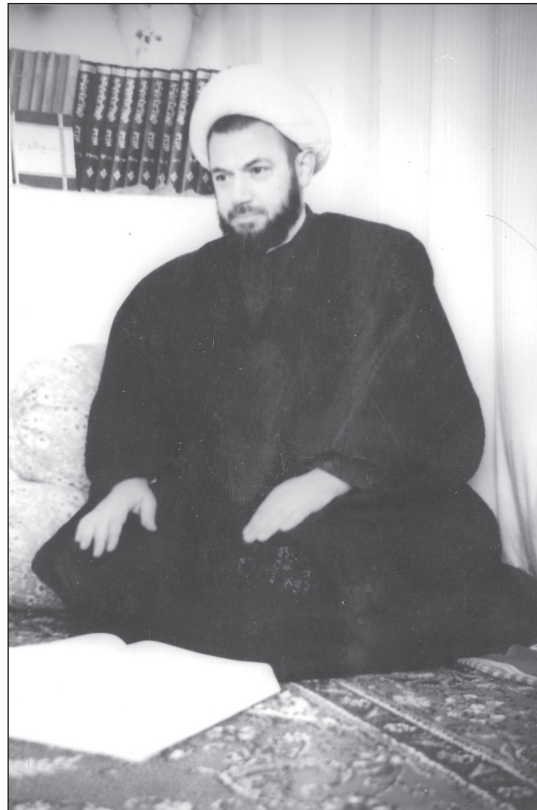
بزرگداشت آیت الله محمدهادی معرفت

زندگی نامه خودنوشت

این جانب محمدهادی معرفت در سال ۱۳۰۹ش در خانواده روحانی در شهر کربلا متولدشدم. پدرم شیخ علی فرزند میرزا محمد علی از نوادگان شیخ عبدالعالی میسی اصفهانی از خطبای به نام کربلا در آن دوران بود. پدرم به اتفاق والدین و دیگر اعضای خانواده اش در سال ۱۲۹۰ش در سن پانزده سالگی از سده اصفهان به کربلا مهاجرت کرد و در سن ۶۳ سالگی سال ۱۳۳۸ش در کربلا وفات یافت و در ایوان پشت سر بارگاه حضرت ابوالفضل (علیه السلام) به خاک سپرده شد. وی دانشمند و خطیبی توانا و مورد احترام مردم کربلا بود. پدران پدرم همگی تا سه قرن از سلسله جلیله روحانیت و علما بوده اند. مادرم سیده زهرا دختر سید هاشم تاجر رشتی بود که در کربلا متوطن گردیده و در سال ۱۳۶۳ش وفات یافت و همان جا مدفون گردید.

پدرم مرا در سن پنج سالگی برای سواد آموزی به مکتبی فرستاد که توسط شیخ باقر که از اصفهان به کربلا مهاجرت کرده و

الاصول - شیخ یوسف بیارجمندی خراسانی (از شاگردان بزرگ مرحوم نایینی و متبحر در فقه و اصول). کتاب فصول، رسائل و مکاسب شیخ و یک دوره اصول خارج و مقدار زیادی خارج فقه را نزد ایشان گذراندم و چون ایشان از شاگردان ادیب نیشابوری بزرگ بوده، مطوّل را نیز نزد ایشان تعلیم یافتم. تمامی این دوره در حوزه کربلا تا سال ۱۳۳۹ ش انجام گرفت.

در این دوره، در کنار تحصیل به تدریس و تحقیق اشتغال داشتم. در رشته‌های ادبی و علمی و در حوزه‌های تدریس متناسب و در هفته یک بار جلسه دینی برای جوانان داشتم و هر دو با اقبال قابل توجهی روبه‌رو شد و شاگردان بسیاری تربیت یافتند. همگام با آن، با همکاری گروهی از فضلاء حوزه (سیدمحمد شیرازی، سیدعبدالرضا شهرستانی، سیدمحمدعلی بحرانی، شیخ محمدباقر محمودی و...) دست به تأسیس و نشر ماهنامه‌ای تحت (أجوبة المسائل الدینیة) زدیم و با اعلام: سؤال‌های دینی شما را پاسخگو هستیم، با کمال جدّیت مشغول شدیم که در سطح وسیعی گسترش یافت؛ به‌ویژه در دانشگاه‌ها و حتی برخی دانشگاه‌های بزرگ خارج از کشور عراق با استقبال فراوان روبه‌رو شد و سالیان دراز ادامه داشت.

ضمناً مقاله و نوشته‌های تحقیقی، علمی - دینی فراوانی تدوین و انتشار یافت. برخی از این مقالات به جهت اهمّیت موضوع سپس به صورت کتاب یا رساله چاپ و منتشر گردید از جمله: «حقوق زن در اسلام»، «ترجمه قرآن: امکان، نقد، ضرورت»، «دو فرقه شیخیه: اسکویی، کریمخانی»، «اهمّیت نماز و تاثیر آن در حیات فردی و اجتماعی» و غیره. تمامی این‌ها به زبان عربی روز انجام شده است و برخی از آنها سپس به فارسی ترجمه شده است. در آغاز سال ۱۳۴۰ ش و پس از فوت پدر (قدس سره) برای تکمیل تحصیل به همراه خانواده به نجف اشرف مهاجرت نمودم.

هدف اصلی شرکت در جلسات درسی فرهیختگان علم و فقاہت بود که در این دوران از محضر استادی

نظام جدید تأسیس نموده بود. پس از آن مقدّمات را نزد استاد حاج شیخ علی اکبر نایینی و سپس نزد پدر آموختم. ادبیات و منطق را نزد دیگر اساتید حوزه کربلا فرا گرفتم و مقداری هم علوم فلکی و ریاضی را تلمذ نمود. اساتید این دوره عبارت‌اند از: پدر، سیدسعید تنکابنی (متخصص در تدریس ادبیات عربی)، سیدمحمد شیرازی (آیت الله)، شیخ محمدحسین مازندرانی، سیدمرتضی قزوینی.

مرحله بعد: فقه و اصول و مبادی فلسفه بود. اساتید این مرحله عبارت‌اند از: شیخ محمد کلباسی، شیخ محمدحسین مازندرانی، پدرم، شیخ محمد خطیب (از علمای بزرگ و مرجع در حوزه)، سیدحسن حاج آقا میرقزوین (از علمای بزرگ و صاحب نظر در حوزه و از شاگردان مرحوم آخوند خراسانی)، شیخ محمدرضا جرقویی اصفهانی (از علمای بزرگ و جامع و معقول و منقول و از شاگردان بالواسطه مرحوم شیخ هادی طهرانی) و شیخ محمد مهدی کابلی - مقداری از قوانین

هم‌چون: سیدمحسن حکیم، سیدابوالقاسم خویی، میرزاباقر زنجانی، شیخ حسین حلی، سیدعلی فانی اصفهانی و اخیراً امام راحل (قدس سرهم) بهره‌وافر گرفتیم. آقای حکیم در طرح و بررسی آرای فقها مهارت و دقت فراوانی داشت و درس ایشان از این لحاظ دارای امتیازی خاص بود. ایشان به آرای فقهای سلف همان عنایت و دقت را می‌داشتند که با اقوال معصومین (علیهم السلام).

آقای خویی در قوّت بیان و قدرت استدلال و در ضمن رسا و ساده‌گویی ولی عمیق، سرآمد بود و بحث فقه و نیز اصول را در اندک مدّت ولی با حجمی تناور از مطالب، مطرح می‌ساخت و در این جهت بی‌نظیر بود. آقای زنجانی در شرح و بسط دادن مطالب و روشن ساختن ابعاد مسئله با بیانی شیوا و رسا و عمیق اختصاص داشت.

آقای حلی در طرح اقوال مختلف در هر مسئله و بررسی دلائل و جرح و تعدیل آنها مهارت به‌سزایی داشت و در مباحث فقهی نوآوری‌های فراوانی از خود به یادگار گذارد. شاگردان وی محدود، ولی از ممتازان افاضل حوزه بودند. ایشان شیوه تدریسی به‌خصوصی داشت. نظر خود را نوعاً بیان نمی‌داشت؛ بلکه لابلای نظرات دیگران بدون شاخصه مطرح می‌کرد و هر گاه از ایشان درخواست می‌شد که در این هنگام رأی خود را بیان دارد می‌فرمود: به صلاح شما نیست؛ زیرا هر چه باشد، شاگرد به استاد خود یک نوع گرایش دارد که احياناً ناخود آگاه نظر او را راجح می‌داند؛ در حالی که این گرایش گمراه‌کننده است و او را از آزاداندیشیدن باز می‌دارد. این‌چنین بود که شاگردانی نیرومند و آزاداندیش تربیت نمود (قدس سره). آقای فانی، محققى ژرف‌نگر و توانمند بود و در تربیت علمی شاگرد سعی فراوان داشت.

علاوه بر جلسات درسی روزانه، در روزهای پنج‌شنبه و جمعه به اتفاق آقای رضوانی (عضو هیأت شورای نگهبان) و آقای غدیری مسئول پاسخ در دفتر

استفتاءات امام و مقام معظم رهبری، از اول صبح تا ظهر در خدمت ایشان حضور یافته و به گفت‌وگو و بحث پیرامون مسائل می‌پرداختیم که در این جلسات مایه‌های علمی فراوانی به دست آوردیم.

حضرت امام در طرح کردن آرای بزرگان و گسترش در نقد و بررسی آن، ویژگی خاصی داشت. ایشان بر این باور بودند - و چنین هم تربیت نمودند - که قداست تنها از آن اقوال معصومین است. آری اقوال بزرگان احترام دارد نه قداست و احترام آن در آن است که به نقد و بررسی آن پرداخته شود؛ نه آن که تعبداً پذیرفته شود و با شایستگی لازم به این کار می‌پرداخت و از سؤال و جواب و نقض و ابرام شاگردان استقبال می‌نمود و در این راه شاگردانی نقاد و روشنگر تربیت نمود. جزاه الله خیراً.

در این دوره مقداری از فلسفه و حکمت متعالیه را نزد فاضل ارجمند آقای رضوانی آموختم و در کنار تحصیل در این مراکز علمی پربار، به تدریس پرداختم. صبح‌ها

نام «بازگشت روح» انتشار یافت. نیز رساله‌ای در قضای فوائت (نمازهای فوت شده) به نام «تمهید القواعد» که بعضاً تقریر درس حضرت استاد آیت الله خویی بود، تألیف و چاپ و منتشر گردید. و این اولین نوشته فقهی استدلالی این جانب می‌باشد، که با اسلوب و شیوه تازه مسائل فقهی را بررسی کرده است.

انگیزه پرداختن به مسائل قرآنی در کنار فقه و اصول آن بود که هنگام مراجعات و مطالعه برای آمادگی تدریس تفسیر، به حقیقت تلخی برخورد نمودم و آن فقدان بحث زنده پیرامون مسائل قرآنی، در کتابخانه فعلی تشیع بود. این برخورد تلخ از آن جا به وجود آمد که برای تهیه مقاله پیرامون مسأله «ترجمه قرآن» به کتابخانه اختصاصی قرآنی مراجعه می‌نمودم و در این زمینه کتاب‌های زیاد که برخی در دو مجلد و نیز رساله‌ها و مقالات بسیار از مصر و غیره در اختیار بود که دانشمندان معاصر آن دیار نوشته بودند. ولی در حوزه نجف جز یک برگه اعلامیه حضرت آیت الله شیخ محمد حسین کاشف الغطاء، چیز دیگری نیافتیم. این امر،

برای تحصیل و تدریس و عصرها صرفاً برای تدریس اختصاص داشت.

ضمناً از کار تحقیق و نوشتن مقالات علمی غافل نبودم. با گروهی از فضلاء به نام حوزه که عبارت بودند از: سیدجمال الدین خویی (فرزند برومند آیت الله خویی)، سیدمحمد نوری، سیدعبدالعزیز طباطبایی، شیخ محمدرضا جعفری اشکوری، دکتر محمد صادقی (صاحب تفسیر)، و اخیراً استاد عمید زنجانی، جلسات هفتگی تشکیل می‌دادیم و پیرامون مباحث و مواضع مختلف به بحث و تحقیق می‌پرداختیم؛ هر کدام در یک رشته که این جانب رشته علوم قرآنی را برگزیدم و پایه تحقیقاتم در این رشته گردید.

علاوه به نوشتن مقالات و نشر در مجلات (از جمله مجله اجوبة المسائل الدینیة)، که هنوز ادامه داشت و تألیف رساله‌های گوناگون از جمله: کتاب «تناسخ الارواح در ردّ نظریه تناسخ» که در آن روزگار شایع بود نگاشتم و در سطح دانشگاهیان در بغداد منتشر گردید و سپس در ایران ترجمه و بر آن افزوده گشت و به

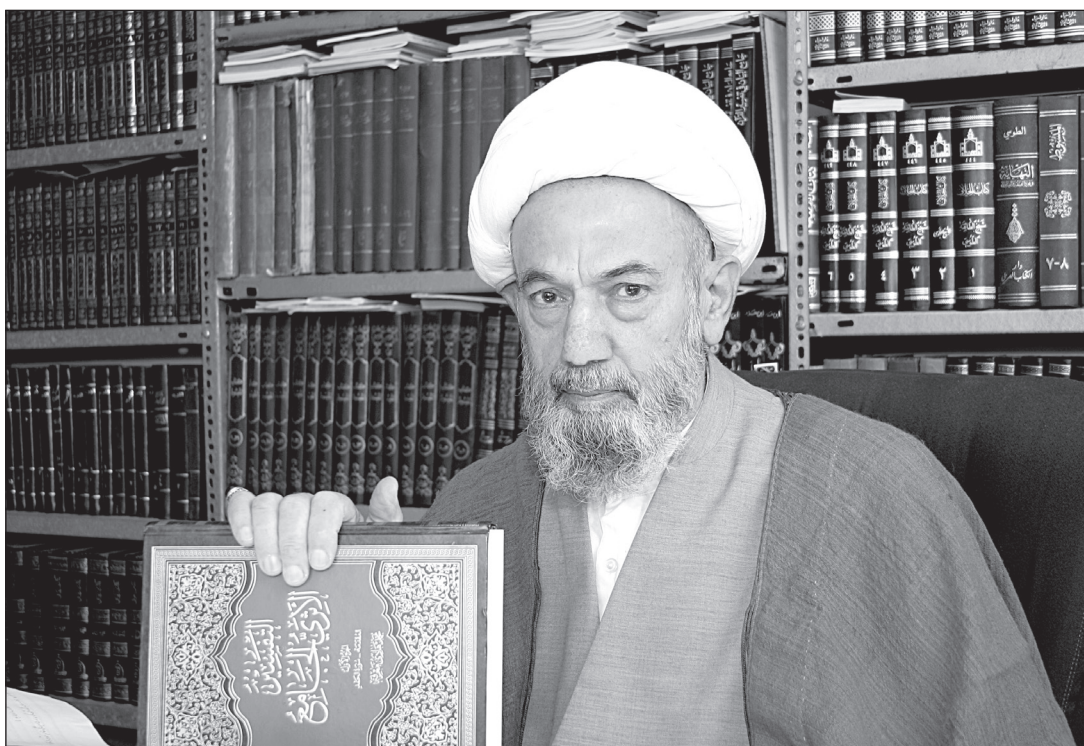

گران نمود و بر آن داشت که در این زمینه (مسائل قرآنی) به طور گسترده، دیدگاه‌های دانشمندان گذشته و حال مکتب را روشن و ارائه دهد که نتیجه آن تلاش پیگیر، هفت مجلد «التمهید» و دو مجلد «التفسیر و المفسرون» گردید که این نوشته اخیر در واقع تکمیل و تدارک مافات نوشته محمد حسین ذهبی مصری است که به‌ناحق، جایگاه تشیع را در حیطه قرآنی نادیده گرفته است.

در سال ۱۳۵۱ش که حکومت بعث عراق دستور مهاجرت ایرانیان را صادر نمود، به اتفاق همسر و فرزندان رهسپار حوزه علمیه قم شدیم و کتاب‌های مهم به‌ویژه دست‌نوشته‌ها را با خود آوردیم و بقیه کتاب‌ها بعداً ارسال گردید. از بدو ورود به قم، همان شیوه که در حوزه علمی پیشین (کربلا و نجف) داشتیم، ادامه داده شد؛ منتهی در بعد تحصیلی تنها به حوزه درس اصول مرحوم میرزا هاشم آملی حضور یافته و بقیه اوقات را به تدریس و تحقیق پرداختیم. در بعد تدریس در سطحی بالاتر رسائل، مکاسب، کفایه و سپس تدریس خارج فقه و اصول انجام گرفت. ضمناً در مدرسه عالی حقانی که به سرپرستی مرحوم شهید قدوسی اداره می‌شد و با دعوت ایشان به تدریس مسائل قرآنی به‌ویژه علوم قرآنی که هنوز به صورت جزوه بود اشتغال یافتیم و افرادی که در کلاس درس شرکت می‌کردند افرادی شایسته بودند و امروز از رجال نامی شمرده می‌شوند. علاوه بر تفسیر و علوم قرآنی، تدریس فقه (مکاسب شیخ) و اصول (رسائل) نیز خواسته شد. در بعد تحقیق در کنار تدریس جدیت بیشتر به خود گرفت و تحقیقات انجام شده در نجف به طور گسترده و همه‌جانبه مورد بررسی قرار گرفت و پیشرفت نمود و جزوات «التمهید» یکی پس از دیگری به زیور طبع آراسته گردید و سال ۱۳۵۸-۱۳۵۷ بدو انقلاب شکوهمند اسلامی، مجلد سوم در حال چاپ بود و تا شش مجلد - مجدداً - به همت انتشارات جامعه مدرسین به چاپ رسید. ضمناً موضوعات مطرح شده در این کتاب، در

گران نمود و بر آن داشت که در این زمینه (مسائل قرآنی) به طور گسترده، دیدگاه‌های دانشمندان گذشته و حال مکتب را روشن و ارائه دهد که نتیجه آن تلاش پیگیر، هفت مجلد «التمهید» و دو مجلد «التفسیر و المفسرون» گردید که این نوشته اخیر در واقع تکمیل و تدارک مافات نوشته محمد حسین ذهبی مصری است که به‌ناحق، جایگاه تشیع را در حیطه قرآنی نادیده گرفته است.

در سال ۱۳۵۱ش که حکومت بعث عراق دستور مهاجرت ایرانیان را صادر نمود، به اتفاق همسر و فرزندان رهسپار حوزه علمیه قم شدیم و کتاب‌های مهم به‌ویژه دست‌نوشته‌ها را با خود آوردیم و بقیه کتاب‌ها بعداً ارسال گردید. از بدو ورود به قم، همان شیوه که در حوزه علمی پیشین (کربلا و نجف) داشتیم، ادامه داده شد؛ منتهی در بعد تحصیلی تنها به حوزه درس اصول مرحوم میرزا هاشم آملی حضور یافته و بقیه اوقات را به تدریس و تحقیق پرداختیم. در بعد تدریس در سطحی

همت بر کمر زده و در مدت شش ماه (۱ صیام ۱۴۰۷ ق - صفر/۱۴۰۸ ق) این کتاب را نگاشتم و در تاریخ ۱۳۶۶/۸/۲ ش به پایان رسید و تاکنون چندین بار به چاپ رسیده و مورد توجه قرار گرفته است. ضمناً دو ترجمه کوتاه و مفصل از آن گردیده و به چاپ رسیده است. و نیز کتاب «التفسیر و المفسرون» در دو مجلد و ترجمه آن به نام «تفسیر و مفسران» در همین زمینه قرآنی در اختیار پویندگان قرار گرفت.

در زمینه معارف قرآنی مقالات فراوان نوشتم و در مجله و ماهنامه‌ها به چاپ رسیده و مجموعاً ضمن پنج مجلد آماده چاپ است. کاری که اخیراً (از ابتدای سال ۱۳۷۹ ش) به آن دست زده و از ویژگی و اهمیت خاص برخوردار است، «جمع و تنسيق روایات تفسیری فریقین» است که با همکاری دو گروه ده نفری از نخبگان حوزه و تربیت یافتگان مدرسه قرآنی در حال پیشرفت سریع است. روایات تفسیری، جملگی به صورت خام در کتاب‌ها عرضه شده و کاری که فقها

حوزه - پس از استقرار انقلاب - به طور رسمی برای همگان به عنوان مواد درسی اولی مطرح و به تدریس آن در مرکز حوزه مشغول شدم و رفته رفته افرادی تربیت شده و رشته‌های مختلف علمی از جمله رشته تفسیر و علوم قرآنی در حوزه دایر گردید و کسانی دست به تألیف و تدریس در این رشته نمودند و رو به گسترش نهاد که امروزه چهارده دانشکده خاص علوم قرآنی در کنار حوزه‌های علمی تخصصی در سطح کشور دایر است.

در این زمینه کتاب‌های دیگری به تناسب شرائط روز تألیف نمودم؛ از جمله کتاب «صیانة القرآن من التحریف» در دفاع از حریم قرآن و حراست از کرامت آن نوشته شد و آن بدان سبب بود که یکی از نویسندگان در دیار پاکستان به نام «احسان الهی ظهیر» کتاب‌هایی علیه مکتب تشیع و در رابطه با مسأله تحریف نوشت و شیعه را متهم ساخت که قائل به تحریف می‌باشند. لذا برای دفع این تهمت و حراست از کیان مقدس قرآن دامن

بر روی روایات فقهی انجام داده‌اند، بر روی روایات تفسیری انجام نگرفته و لذا سلیم و سقیم به هم آمیخته است. برای جدا سازی و تعیین سرنوشت نخبه تفاسیر روایی با همت دوستان فاضل خویش به این کار خطیر اقدام نمودم. از خداوند مسئلت دارم که توفیق اکمال و اتمام به نحو احسن مرحمت فرماید. انشاءالله. ضمناً مجلد هفت «التمهید» که ردّ شبهات علیه قرآن است و به نام «شبهات و ردود» چاپ و نشر شده است.

در کنار کار قرآنی، کار فقهاتی از همان دوران نجف اشرف همگام پیشرفت داشته و دارد و کتاب‌ها و رساله‌های متعددی در این زمینه به رشته تحریر در آمده که مختصر آن عبارت‌اند از: «تمهید القواعد»، «حدیث لاتعاد»، «ولایة الفقیه؛ ابعادها و حدودها»، «مالکیة الارض»، «مسائل فی القضاء» به زبان عربی و چاپ شده است. کار گسترده‌ای که در این زمینه

فقه) از دیر باز به آن مشغول بوده و هستم، نظرات فقهی نوین بر اساس اجتهاد پیشرفته در قرون اخیر که محصول درس‌های خارج فقهی است، به ترتیب ابواب فقهی «جواهر الکلام» و با عنوان شرح و تعلیق بر آن؛ از ابتدای کتاب طهارت تا پایان کتاب دیات، به طور پیوسته و ناپیوسته نوشته و در دست تکمیل است. توفیق اتمام آن را به نحو اکمل از خداوند خواستارم.

امروز (سال ۱۳۷۹ ش) کماکان بحمد الله با همان نشاط اولیه و با عنایت پرودگار به امر تدریس به طرز نوین (خارج فقه و اصول و علوم قرآنی) و تحقیق در دو رشته فقه و تفسیر بر مبانی مستحکم پذیرفته شده نزد اهل تحقیق به کار خود ادامه می‌دهم و پایان کار با خدا است. انه ولی التوفیق.

قم - محمد هادی معرفت

۱۳۷۹/۱۲/۱

نمی از یم معرفت

سیری در منش و اندیشه‌های علمی آیت‌الله محمدهادی معرفت

محمدجواد صاحبی

طلیعه

روز نخست مسلمانان را به سوی تحقیق سوق داده است؛ یعنی جامعه اسلامی باید جامعه‌ای اندیشمند و متفکر باشد. جامعه‌ای نباشد که هر مطلبی را فقط تعبدا بپذیرد و بدون اندیشه قبول کند.

آگاهی از پیشینه پژوهش

آیت‌الله معرفت به طلاب، دانشجویان و پژوهشگران توصیه می‌کرد برای تحقیق در موضوعی به فحص در آثار و آرای دیگران بپردازند و از نتایج و دستاوردهای علمی دیگران آگاهی یابند. از این رو تاکید می‌کردند هیچ محققى هرگز نباید از نقطه صفر آغاز کند.

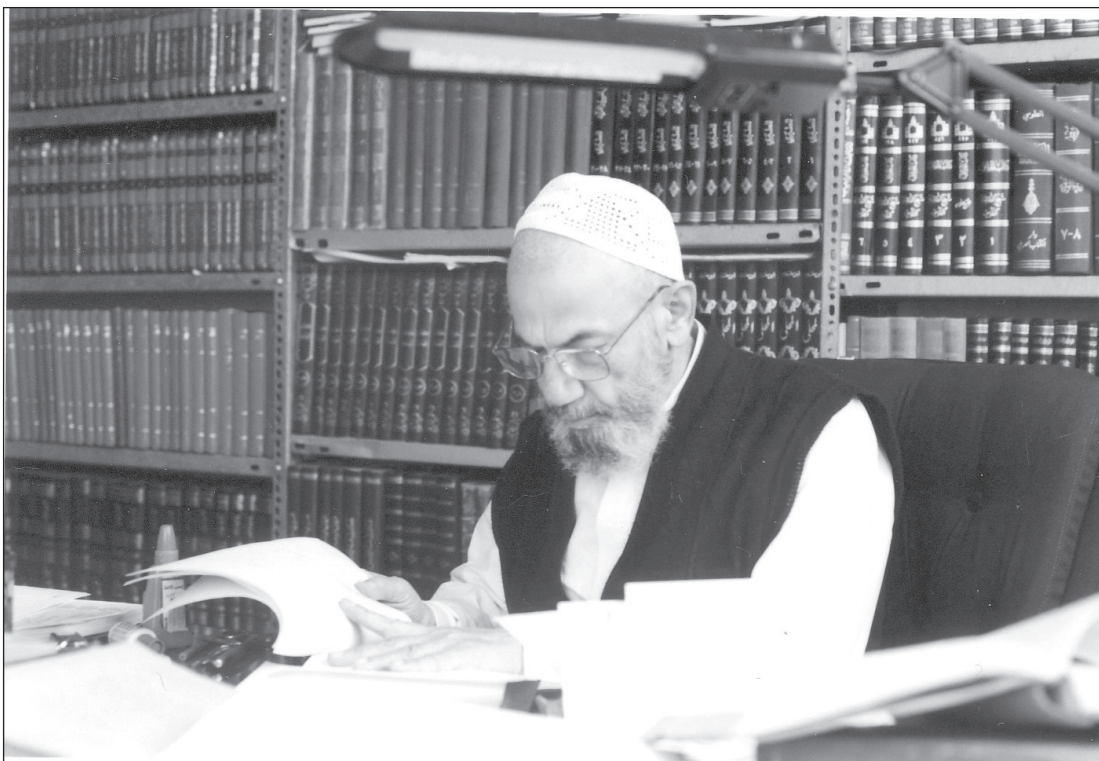
رویارویی با شک و شبهه

مرحوم آیت‌الله معرفت، دانش‌پژوهان و طلاب علوم دینی را از شک و شبهه نمی‌هراسانید، بلکه به آنها می‌آموخت که چگونه با تردیدها و پرسش‌ها مواجه شوند. ایشان همواره از پاک کردن صورت مسئله ابا داشتند، بلکه می‌کوشیدند تا اذهان و افکار را برای حل مسائل نیرومند سازند.

دفتر مجله کیهان اندیشه، محفل انسی بود که شماری از علما و اندیشمندان را دور خود جمع می‌کرد. یکی از اشخاصی که به کیهان اندیشه عنایت ویژه داشت و در جلسات هیأت تحریریه و بررسی مقالات قرآنی به ما کمک و گه‌گاه مقاله‌ای از خود را زینت بخش کیهان اندیشه می‌کرد، حضرت آیت‌الله محمدهادی معرفت بود. بنده به آقای معرفت از چند جهت ارادت داشتم. یکی این که ایشان از شاگردان امام خمینی بود. دوم تحقیقات علمی ایشان. سوم و از همه مهم‌تر اخلاق نیکو و حریت فکری ایشان بود. تواضع و فروتنی خاصی که کم‌تر در کسی دیده می‌شد. اینک در سالگرد فقدان آن عزیز، حسب الامر برخی از دوستان شفیق، خوشه‌هایی از خرمن فیض فضل استاد، تقدیم محضر نویسندگان راه دانش و پژوهش می‌شود.

تفکر و تامل

آیت‌الله معرفت همواره می‌کوشید تا طلاب امور دینی را به اندیشه وادارد. با بهره‌گیری از قرآن و سنت، اذهان آنان را به تامل و تدبر وا می‌داشت: اندیشه و تدبر و تفکر در اسلام جایگاه رفیعی دارد. لذا از

روش سوم روش هدم و بنا است. در این روش محقق مطلبی را که بیان می‌کند، نخست آرای دیگران را به طور قوی منهدم می‌کند تا به جای آن شامخی بسازد. این روش، روش بسیار مشکلی است.

تدقیق و تحلیل

یکی از ویژگی‌های آیت‌الله معرفت در پژوهش‌های قرآنی، باریک بینی‌ها و دقت ژرف ایشان بود. آیت‌الله معرفت می‌گفتند: این که از برخی بزرگان نقل می‌شود که قرآن، جامع همه علوم مورد نیاز بشری است و هیچ دانشی را فروگذار نکرده، اولاً ادعا گزاف است و ثانیاً نسبت آن به عالمان بزرگ صحت ندارد. آیت‌الله معرفت با دقت در دقایق و ظرایف قرآنی و سخنان و نازک اندیشان مفسران و محققان علوم قرآنی به این دستاورد رسیده بودند که قرآن کتاب تاریخ هم نیست.

روش تحقیق انتقادی

آیت‌الله معرفت به روش تحقیق انتقادی بسیار پایبند بود. او درباره این روش می‌گفت: در بررسی آرای دیگران می‌توان به سه شیوه عمل کرد: روش اول روش هدم یعنی تخریب آرای دیگران است. در این روش محقق در هر مسئله و موضوع که می‌خواهد به پژوهش بپردازد کار خود را از نقد آرای دیگران آغاز می‌کند و به‌گونه‌ای گسترده آرای دیگران را مورد بررسی قرار می‌دهد. ایشان این روش را نادرست می‌دانستند.

روش دوم روش بنا و استحکام است؛ یعنی پرداختن به رأی مختار و استحکام مبانی آن. محقق با اتخاذ این شیوه ابتدا به سراغ آرای مختلف می‌رود و خوب مطالعه می‌کند و سپس رأی برتر را از میان آنها برمی‌گزیند و آنگاه به استحکام مبانی آن می‌پردازد و برایش دلایل و شواهد و براهین متقن می‌آورد. ایشان می‌افزودند البته این کار قدرت علمی بالایی می‌خواهد.

نوآوری

می‌آوردند. حضرت آیت‌الله استادی معمولاً به اخلاق پژوهش می‌پرداختند و پژوهشگران دینی را به رعایت آن توصیه می‌فرمودند. اما آیت‌الله معرفت به عنوان شخصیتی قرآنی می‌کوشیدند تا شیوه‌های پسندیده پژوهش را در قرآن جست‌وجو کنند و محققان را به لطایف و ظرایف قرآنی توجه دهند.

فقاہت و قرآن‌پژوهی

انس با قرآن به عنوان کلام الهی، هم‌نشینی و مصاحبت با حضرت باری و اصلی‌ترین منبع شناخت احکام و معارف الهی است، ولی متأسفانه این کتاب و کلام الهی در جامعه اسلامی مهجور و حتی در مجامع علمی مسلمانان جایگاه شایسته و بایسته خود را نیافته است. به‌گونه‌ای که انگار مفسر قرآن و محقق علوم قرآنی نمی‌تواند و یا نباید در اباحت فقهی وارد شود. به همین جهت اگر نوادری از فقیهان به مباحث قرآنی پرداخته‌اند تحت فشار کژاندیشان و کوتاه‌فکران در نیمه راه

ذهن وقاد، تحلیل‌گر و نکته‌یاب استاد معرفت، همواره مایه نوآوری و ابتکار در نظریه‌پردازی بود. شجاعت و بی‌پروایی در اظهار نکته‌های بدیع و استنباط‌های جدید و راه‌گشا تا آخر روز حیات ایشان ادامه داشت. خاطره آخرین حضور وی در هشتمین آیین تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین فراموش ناشدنی است. این‌جانب به عنوان دبیر جشنواره در طول هشت دوره برگزاری آن، همواره از دو شخصیت به عنوان سخنران اجلاس مزبور دعوت به عمل می‌آوردیم: آیت‌الله معرفت و آیت‌الله استادی.

بهره‌گیری از این دو شخصیت گرامی به دو دلیل بوده است: یکی محبوبیت و مقبولیت آنها در میان پژوهشگران علوم دینی. دیگری بی‌آلایشی و فارغ بودن آن دو از انگیزه‌های شخصی و گروهی. این دو عزیز ارجمند به مقتضای ویژگی‌های خود هر کدام در عرصه مورد علاقه خویش افاضه می‌فرمودند و هر سال مطالب تازه‌ای برای اجلاس یاد شده به ارمغان

به‌ویژه در زمینه فقه سیاسی آشنا بود؛ اما این گونه نبود که در آموخته‌های درس استاد متوقف بماند، بلکه آنجا که مستقلاً به تحقیق و تحلیل می پرداخت، چشمه‌های جدیدی را آشکار می‌ساخت.

حقیر در سال ۱۳۶۷ به مناسبت ویژه‌نامه کنگره بین‌المللی شیخ مفید از ایشان مقاله‌ای تقاضا کردم. استاد اظهار داشتند: در این باره محققان بسیاری خواسته شما را اجابت خواهند کرد. بهتر است بنده به مطلب مهم‌تری که مورد نیاز جامعه کنونی است بپردازم. از این مقاله حدود و ضوابط شرعی ولایت فقیه را عهده‌دار گردیدند. استاد در مقاله یاد شده پس از توضیح این مسئله که تعیین رهبری مکتب اهل بیت به دو گونه انجام می‌شود: تعیین بالنص که منحصر به امام زمان حضور امام معصوم علیه السلام است و تعیین بالوصف که مخصوص زمان غیبت است، مباحث تازه‌ای با عنوان توجه آرای همگانی مسئولیت همگانی و نظارت متقابل را مورد بحث قرار دادند. برگرفته از «کیهان اندیشه»، شماره ۴۶.

منصرف شده‌اند. داستان غم انگیز تفسیر البیان آیت‌الله خویی نمونه‌ای از آن است.

مرحوم آیت‌الله معرفت گر چه به عنوان محقق پرآوازه علوم قرآنی شناخته شده بود و بعد فقهی و اجتهادی دانش وی تحت الشعاع آن قرار گرفته بود، اما در مسائل فقهی هم از مکتب و روش ویژه‌ای برخوردار بود که او را از بسیاری از معاصرانش ممتاز می‌ساخت. دریافت او از فقه و فقاہت در ادامه شیوه‌ای بود که محییان و مصلحان بزرگ دوره‌های اخیر پیش گرفته بودند و راه تطبیق احکام با مقتضیات زمان و مکان را در گرو فهم و درک درست آن می‌دانستند.

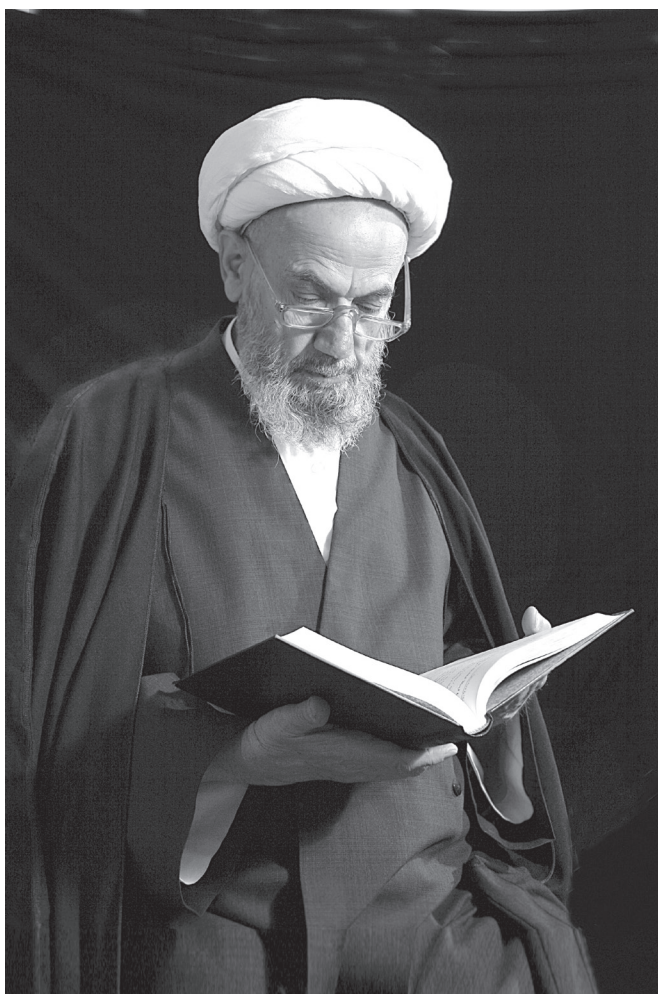
آگاهی از فقه سیاسی

استاد معرفت در عرصه فقه سیاسی نیز دارای اندیشه‌های نو و راهگشا بود. او که از شاگردان امام خمینی در نجف اشرف به شمار می‌آمد و برگردان و تقریر بحث‌های ایشان در باب ولایت فقیه را به عربی عهده‌دار شده بود، از دیرباز با اندیشه‌های امام خمینی

رضا باقریان موحد

مروری بر مجموعه معرفت قرآنی

معرفت قرآنی، یادنگار آیت الله محمدهادی معرفت (ره)، به کوشش علی نصیری، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۷، ۵ جلد.

این مجموعه مقالاتی درباره مقام علمی و اخلاقی آیت الله محمدهادی معرفت است که به مناسبت دومین سال ارتحال ایشان منتشر شده است. مجموعه حاضر که در پنج جلد تهیه و گردآوری شده، مهم‌ترین دیدگاه‌های قرآنی این قرآن‌پژوه بزرگ را جمع‌آوری کرده و نوآوری‌های وی را در این زمینه منعکس می‌نماید. در ابتدای این مجموعه مروری بر زندگانی و شخصیت علمی و اخلاقی و قرآنی وی شده و دفاع از نظریه‌های قرآنی شیعه امامیه و مبانی اعتقادی آنان از برجستگی‌های فکری و عملی وی عنوان گردیده است. در ادامه مباحث دیدگاه‌های قرآنی در زمینه وحی و نزول قرآن، تفسیر موضوعی از منظر وی، زبان قرآن، نقش احادیث در تفسیر و علوم قرآن، روش‌شناسی وی در مباحث قرآنی،

طلاب جوان از جهات مختلف آموزنده باشد. (آیت الله رضا استادی)

- درگذشت این عالم و فقیه برجسته که در محضر علمای بزرگ تلمذ کرده و عمر پربرکت خویش را به تربیت طلاب علوم دینی و دانشجویان دانشگاه‌ها گذراند، ثلمه‌ای جبران ناپذیر به جهان اسلام و حوزه‌های فقهی و دانشگاهی می‌باشد. (آیت الله سید محمود هاشمی شاهرودی)

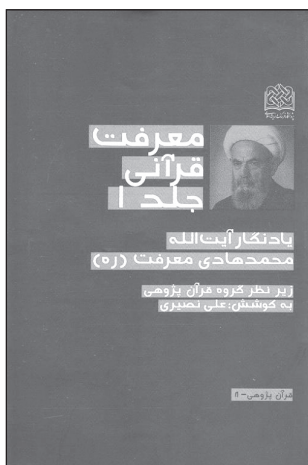
- یاد آن بزرگ که عمر پربار خود را در شناخت و شناساندن معارف بلند دینی صرف کرد و روشن‌بینانه در راه گشایش گره‌هایی بود که در فهم درست آیین خداوند ایجاد می‌شود، همواره برای همه دوستداران فضیلت و دانایی بزرگ و آثار او راهگشا خواهد بود. (حجت الاسلام والمسلمین سید محمد خاتمی)

- بی‌شک حضور او در حوزه علمیه قم موجب رونق مطالعات قرآنی و رواج بیش از پیش مباحث تفسیری گشت. خدایش رحمت کند و یادش همواره گرامی باد. (حجت الاسلام والمسلمین علی اکبر صادقی رشاد)

فهرست مقالات

فهرست عناوین مطالب این مجموعه به تفکیک جلدها چنین است:

جلد اول: پیام تسلیت رهبر معظم انقلاب اسلامی / مقدمه حجت الاسلام والمسلمین علی اکبر رشاد /

معارف قرآن، ترجمه قرآن، تلاوت قرآن، قرائت‌های قرآن، نسخ در قرآن، خواص سوره‌ها، هرمنوتیک، بررسی شبهات قرآنی از دیدگاه وی، جامعیت قرآن، تحریف قرآن، معرفی مهم‌ترین آثار وی در زمینه علوم قرآنی، تفسیر و تاریخ تفسیر منعکس گردیده است.

مرحوم استاد معرفت، در طول پنجاه سال تلاش مستمر و خستگی ناپذیر علمی، الگویی موفق از یک محقق در حوزه تحقیق و پژوهش‌های دینی از خود به تصویر کشید که می‌تواند برای بسیاری از ما درس‌آموز باشد. همت والا، تلاش خستگی ناپذیر، روح دفاع از ارزش‌های دینی و فرهنگ اهل‌بیت، کنکاش بی‌وقفه برای رسیدن به حقایق علمی، ابتکار و نوآوری، شجاعت و شهامت در ابراز آرای بدیع، اخلاق حسنه قرآنی و ... از استاد معرفت، خورشیدی تابناک ساخت که همواره در اذهان و قلب‌ها خواهد درخشید و در دفتر تاریخ در کنار همه عالمان ربانی جاودانه خواهد بود.

دیدگاه‌های بزرگان درباره ایشان

- این روحانی عالی مقام، خدمات ارزشمندی در زمینه تحقیقات و تالیفات دینی به‌ویژه در تفسیر و علوم قرآنی به جامعه علمی کشور عرضه داشته‌اند و تالیفات ایشان یادگارهایی ماندنی به شمار می‌آید. (مقام معظم رهبری)

- آن مرحوم، عالمی بزرگ از علمای شیعه بود و تحقیقات قرآنی متعددی ارائه کردند که در بعضی از آن زمینه‌ها خلا وجود داشت و برخی دیگر نیز تکمیل کارهای دیگران بود. (آیت الله العظمی ناصر مکارم شیرازی)

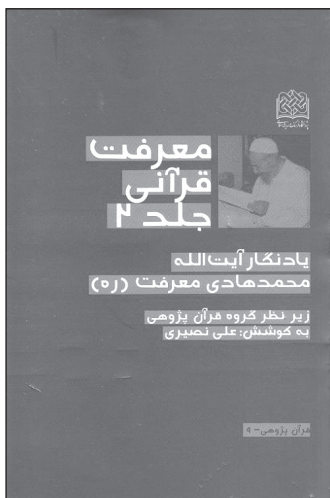
- یکی از ممیزات ایشان این است که کتاب را برای کتاب نمی‌نویسد که یک کتابی نوشته باشیم نه ... این شیوه در ایشان هست که خلاها را پر کند. (آیت الله العظمی جعفر سبحانی)

- او عمری با قرآن مانوس بود و به قرآن خدمت کرد و زندگی‌اش می‌تواند برای اهل علم به‌ویژه

بهجت‌پور / نمی از یم معرفت، محمد جواد صاحبی / کتاب‌شناسی تفصیلی استاد معرفت، محمد عابدی میانجی / گزیده‌ای از پیام‌های تسلیت.

جلد دوم: این جلد به موضوعاتی اختصاص دارد که برگرفته از آثار آیت‌الله معرفت است و در چهار فصل طبقه بندی شده است: فصل اول: مباحث تفسیری / روش‌ها و گرایش‌های تفسیری / تفسیر عرفانی / گوشه‌ای از ویژگی‌های تفسیر المیزان / امتیازات المیزان در گفت و گو

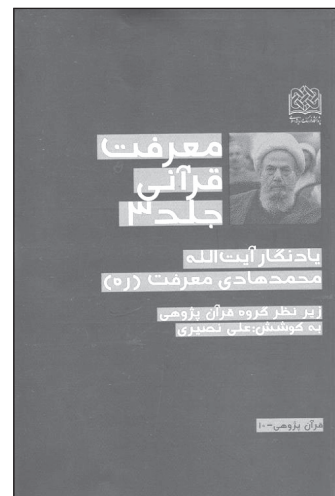

یادداشت دبیر همایش / مصاحبه با آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی / سخنرانی آیت‌الله العظمی سبحانی در نکوداشت استاد معرفت / سخنرانی آیت‌الله رضا استادی در اربعین ارتحال استاد معرفت / مصاحبه با آیت‌الله آصفی / نوآوری و نظرات جدید در گفت و گو با آیت‌الله معرفت / مصاحبه با استاد معرفت پیرامون شماری از مباحث قرآنی / علامه طباطبایی و تفسیر المیزان از دیدگاه آیت‌الله معرفت، علی اسلامی / زندگی‌خودنوشت استاد معرفت / سیری در زندگی علمی آیت‌الله معرفت، عبدالکریم بهجت‌پور / استاد آیت‌الله معرفت از منظر اخلاق علمی، علی نصیری / ویژگی‌های شخصیتی و نظریه‌های قرآنی استاد معرفت، محمد علی رضایی اصفهانی / آیت‌الله معرفت و دفاع از مواضع قرآنی شیعه، محمد علی اسدی نسب / استاد معرفت و دفاع از مبانی اعتقادی شیعه، مهدی رستم‌نژاد / استاد معرفت و دفاع از حریم ولایت، علی نصیری / نقش اهل بیت و صحابه در تفسیر قرآن کریم از منظر استاد معرفت، عبدالکریم

با استاد محمد هادی معرفت / تفسیر اجمالی سوره حمد / التفسیر الموضوعی / نقدی بر تفسیرهای روشنفکرانه از قرآن و حدیث / موضع الحدیث من التفسیر / زبان خاص قرآن / زبان قرآن، روشمندی معرفت دینی (سخنرانی حضرت آیت‌الله معرفت) / کاربرد مجاز در قرآن / فصل دوم: معارف قرآن / سیاست و حکومت در قرآن / قول در قرآن / القلب فی المصطلح القرآنی / الروح فی المصطلح القرآنی / براءة القسم فی القرآن / البيت المعمور / کتاب از دیدگاه قرآن / ترجمة القرآن / ترجمه قرآن، دقت‌ها و ظرافت‌ها / فصل سوم: علوم قرآنی / نقش آهنگ در تلاوت قرآن / گفت و گویی پیرامون وحی / جامعیت قرآن کریم نسبت به علوم و معارف الهی و بشری / معجزه؛ ضرورت دفاعی / نسخ در قرآن در تازه‌ترین دیدگاه

خواص آیات و سوره‌ها/ فصل چهارم: دیگر موضوعات/ مسأله سهو النبی/ صحابه از منظر اهل بیت(ع)/ مسائل مالی و اقتصادی در قرآن/ نقش علامه هندی دهلوی و علامه شرف الدین عاملی در دفاع از حریم قرآن/ البداء فی القرآن و الحدیث [عرضا علی مناهج البحث الکلامی]/ البداء فی اللغة و الاصطلاح/ تهذیب التفسیر عن الدخائل و الموضوعات.

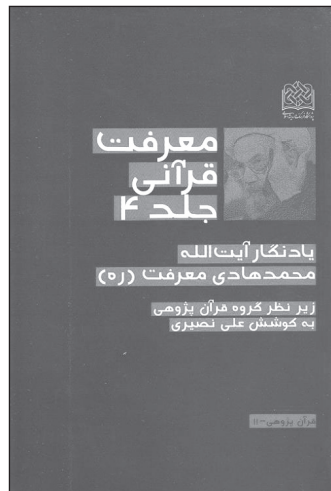
جلد سوم: فصل اول: بررسی توصیفی - تحلیلی آثار استاد معرفت/ نقد و بررسی کتاب شبهات و ردود، حسن حکیم‌باشی/ نقد و بررسی کتاب التمهید فی علوم القرآن، علی نصیری/ نقد و بررسی کتاب صیانة القرآن من التحریف، علی نصیری/ بررسی تطبیقی

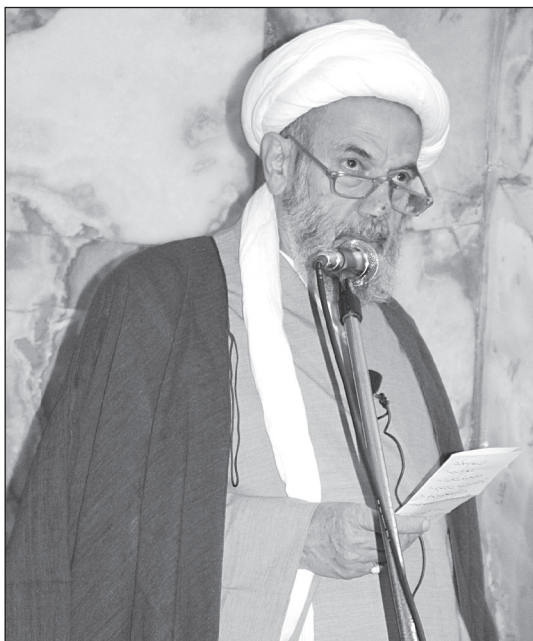
دو کتاب التفسیر و المفسرون استاد معرفت و ذهبی، سیدرضا مودب/ بررسی توصیفی - تحلیلی کتاب التفسیر و المفسرون فی ثوبه القشيب، میرزا علیزاده/ بررسی تحلیلی و انتقادی آثار قرآنی استاد معرفت، علی معموری/ روش شناسی کتاب التفسیر الاثری الجامع، محمدعلی رضایی اصفهانی/ فصل دوم: دیدگاه‌های استاد معرفت در زمینه قرآن شناخت/ نزول قرآن، محمد حسن قدردان قراملکی/ مکی و مدنی، طیب حسینی (دشتی)/ جمع و تدوین قرآن/ محمد حسین

محمدی/ مکی و مدنی، طیب حسینی (دشتی)/ ماهیت و حقیقت قرآن، روح‌الله رزقی/ حجیت قرائات، علی اصغر ناصحیان/ روایات سبعة أحرف، سیدرضا مودب/ تحریف ناپذیری قرآن، بهاء‌الدین خرمشاهی/ مصحف حضرت امیر(ع)، جعفر نکونام/ اعجاز بیانی قرآن/ حسن خرقانی/ اعجاز علمی و تفسیر علمی قرآن، محمدعلی رضایی اصفهانی/ نظم آهنگ قرآن، مهدی سلطانی/ راز محکم و متشابه، حسن شفیعی/ مبانی تعامل با آیات متشابه، محمدعلی اسدی نسب/ استاد معرفت و نسخ قرآن به قرآن، سیدمهدی علمی حسینی/ قصص قرآن از منظر استاد معرفت، حسن خرقانی.

جلد چهارم: دیدگاه‌های استاد معرفت در زمینه تفسیر شناخت: روش تفسیری اهل بیت(ع) از دیدگاه آیت‌الله معرفت، سیدمصطفی احمدزاده/ تفسیر صحابه و تابعان از دیدگاه آیت‌الله معرفت، مجید معارف/ روش صحیح تفسیر قرآن با تأکید بر کتاب «التفسیر الاثری الجامع»،

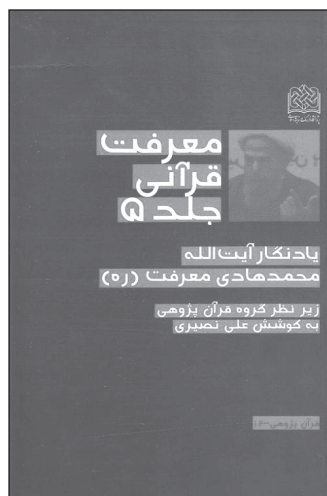
طاهره رجایی/ دانش‌های بایسته در فهم و تفسیر آیات، عشایری/ علم الموهبه از منظر آیت‌الله معرفت، محمد علی اسدی نسب/ حجیت روایات تفسیری از دیدگاه آیت‌الله معرفت، علی احمد ناصح/ بررسی ادله حجیت خبر واحد در تفسیر با تکیه بر آرای آیت‌الله معرفت،

سید محمد علی ایازی / نقد و بررسی نظریه استقلال قرآن در تفسیر، احمد قدسی / مبانی نقد حدیث در التفسیر الاثری الجامع، مهدی رستم‌نژاد / مبانی رجالی استاد معرفت در زمینه تفسیر، سید علی سجادی‌زاده / جایگاه تفاسیر روایی از دیدگاه آیت‌الله معرفت، حسین علوی مهر / نقد و بررسی اسرائیلیات از دیدگاه آیت‌الله معرفت، محمد تقی دیاری / استاد معرفت و تأویل قرآن، محمد کاظم شاکر / تفسیر به رأی از دیدگاه آیت‌الله معرفت، رضا حق‌پناه / روش‌شناسی تفسیر موضوعی از منظر آیت‌الله معرفت، محمود مرویان / بررسی روش گرایش روایی در تفسیر از دیدگاه آیت‌الله معرفت، حیدر علی رستمی / گرایش عرفانی در تفسیر از نگاه استاد معرفت، حسین روحانی‌نژاد.

جلد پنجم: فصل اول: استاد معرفت و عرصه‌های نو در حوزه مطالعات قرآنی / استاد معرفت و زبان قرآن، محمد کاظم شاکر / بررسی نظریه بطون از نگاه استاد معرفت، ابراهیم کلانتری / استاد معرفت و هرمنوتیک، عبدالحسین خسروپناه / قرآن و پدیده استشراق در

آثار آیت‌الله معرفت، محمد جواد اسکندرلو / نقد شبهه مصادر قرآن از دیدگاه آیت‌الله معرفت، محمد ابراهیم روشن‌ضمیر / قرآن و فرهنگ زمانه از دیدگاه استاد معرفت، عبدالکریم بهجت‌پور / نقد شبهات وحی، حسین علوی‌مهر / قلمرو و جامعیت قرآن، مصطفی کریمی / نسخ مشروط از منظر استاد معرفت، محمد علی رضایی اصفهانی / تاریخ‌گذاری قرآن از دیدگاه آیت‌الله معرفت، جعفر نکونام / آیت‌الله معرفت و ترجمه قرآن، غلام‌حسین اعرابی / فصل دوم: استاد معرفت و مباحث میان رشته‌ای و تطبیقی: رابطه فقه و قرآن در نگاه آیت‌الله معرفت، محمد فاکر میبدی / اقتصاد قرآنی از دیدگاه آیت‌الله معرفت، احمد علی یوسفی / بداء از منظر آیت‌الله معرفت، محمد محمد رضایی / نزاهت پیامبران از دیدگاه آیت‌الله معرفت، هادی وکیلی.

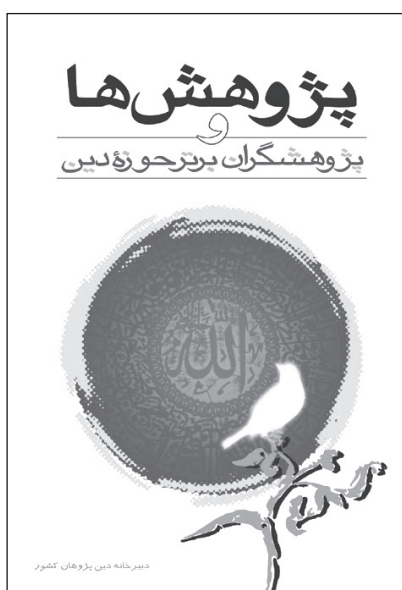

دهمین دوره
پژوهش‌های برتر حوزه دین

پیشینه دبیرخانه

شورای دین پژوهان کشور و برنامه های آینده

درخواست پژوهشگران حوزه دین و مؤسسات پژوهشی دینی و فرهنگی از سرگرفته شده است.

برخی از فعالیت های این دبیرخانه عبارت اند از:

- یک. برگزاری چهار کنگره سراسری دین پژوهی با حضور اندیشمندان، پژوهشگران و دین پژوهان کشور:
۱. کنگره اول در آذرماه ۱۳۷۷ با عنوان: «مشکلات،

دبیرخانه دین پژوهان کشور مؤسسه ای غیردولتی، غیرانتفاعی و غیرسیاسی است که با هدف تعمیق، توسعه و ترویج پژوهش های دینی، بهینه کردن اطلاع رسانی، پشتیبانی از مراکز دین پژوهی و پژوهشگران دینی، فعالیت خود را از سال ۱۳۷۷ آغاز کرده است.

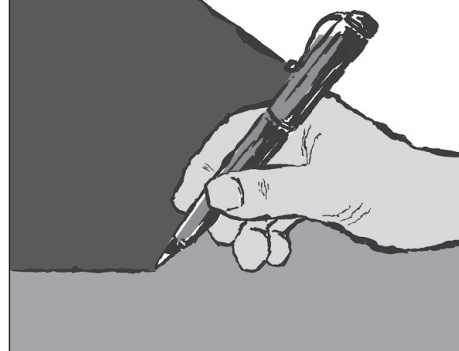
دفتر مرکزی این مؤسسه با دستور وزیر محترم وقت فرهنگ و ارشاد اسلامی و صدور حکم وزیر برای اعضای شورای برنامه ریزی دین پژوهان کشور در سال ۱۳۷۷ در قم افتتاح شد و این دبیرخانه از نظر تشکیلات و سازماندهی و تأمین هزینه ها در ابتدا تحت پوشش و حمایت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سپس پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات وزارت مزبور قرار گرفت و در ادامه کار با پیشنهاد دبیر شورای برنامه ریزی دین پژوهان و موافقت مسئولان وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، به عنوان مؤسسه ای غیردولتی و غیرانتفاعی به ثبت رسید و فعالیت های خود را ادامه داد.

فعالیت های این مؤسسه از سال ۱۳۸۴ با تغییر دولت و اختلاف نظرهایی که از ناحیه مدیران وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با این دبیرخانه به وجود آمد مورد حمایت مالی قرار نگرفت و کم کم متوقف شد. اینک با عنایت به رویکردهای فرهنگی دولت یازدهم و

کتاب دینی

آسیب‌ها، کاستی‌ها، بایسته‌ها

تهیه و تنظیم: دبیرخانه دین پژوهان کشور

استاد مرتضی رهبانی، حجج اسلام والمسلمین محمدرضا کاشفی و محمدتقی فعالی، دکتر حسام‌الدین آشنا، دکتر علی‌رضا شجاعی زند، دکتر سید یحیی یثربی، دکتر محمدحسن احمدی، دکتر سیداحمد حسینی کازرونی، دکتر محمدحسین اسماعیلی سنگری، دکتر جلیل مسعودی‌فر، محمد جواد صاحبی و

۴. کنگره چهارم در اردیبهشت ماه ۱۳۸۲ با عنوان: «جهانی شدن و دین؛ فرصت‌ها و چالش‌ها» با پیام ریاست محترم جمهوری وقت حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای سیدمحمد خاتمی و سخنرانی دکتر هادی خانیکی، دکتر محمدرضا تاجیکه آیت‌الله محمدابراهیم جناتی، حجج‌الاسلام و المسلمین سیدمحسن موسوی تبریزی، محمد مسجدجامعی، ناصر الهی، محمد ثقفی، دکتر علی‌رضا شجاعی زند، دکتر حسین کچوئیان، دکتر حسام‌الدین آشنا، دکتر مصطفی جمالی، دکتر محمدحسین مشرف جوادی، دکتر سید عبدالقیوم سجادی، دکتر سید محمدحسین سجادی، دکتر مجید موحد، دکتر جلیل مسعودی‌فر، دکتر

موانع و بایسته‌ها در عرصه دین پژوهی» با سخنرانی حضرت آیت‌الله العظمی جوادی آملی، حجج‌الاسلام والمسلمین دکتر احمد احمدی، صادقی رشاد، شانه‌چی، مهریزی، قاضی‌زاده، و آقایان: استاد مصطفی ملکیان، دکتر مهدی گلشنی، دکتر محسنیان‌راد، دکتر ذکاوتی، محمدجواد صاحبی، احمد مسجدجامعی و

۲. کنگره دوم در اردیبهشت ماه ۱۳۷۹ با عنوان: «دین‌پژوهی در جهان معاصر؛ ابزار جدید - شبهات جدید» با سخنرانی آیت‌الله محمدابراهیم جناتی، حجج‌الاسلام والمسلمین عابدی شاهرودی، صادقی رشاد، احمد واعظی، احمد مبلغی، و آقایان: استاد محمد مجتهد شبستری، استاد مصطفی ملکیان، سید عباس قائم مقامی، دکتر محسنیان‌راد، دکتر محمد سمیعی، دکتر ابوالفضل محمودی، دکتر محسن جوادی، دکتر امیرعباس علی‌زمانی، احمد مسجدجامعی، محمدجواد صاحبی و

۳. کنگره سوم در بهمن ماه ۱۳۸۰ با عنوان: «مناسبات دین و فرهنگ در جامعه ایران» با سخنرانی آیت‌الله رضا استادی، آیت‌الله مهدی هادوی تهرانی،

جهانی شدن و دین

جهان‌گرایی و جهانی‌سازی

مباحث نشست‌های مقدماتی و استانی

دبیرخانه دین پژوهان کشور

برگزیده و ۳۴ اثر رتبه تشویقی شده و مورد حمایت مادی و معنوی قرار گرفته‌اند. هم‌چنین از ۲۶ اثر به طور ویژه با اهدای لوح تقدیر ریاست محترم جمهوری وقت جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای سیدمحمدخاتمی تجلیل شده است.

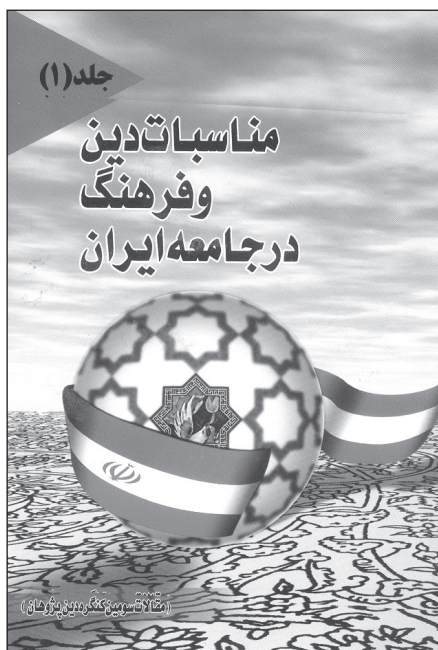
سه. برنامه ریزی دهمین آیین تجلیل و معرفی پژوهش‌ها و پژوهشگران دینی برای اجرا در سال ۱۳۹۴. در این دوره از پژوهشگران برتر حوزه دین، آیت‌الله ابراهیم امینی و آیت‌الله محمد هادی معرفت تجلیل خواهد شد.

چهار. برگزاری ۲۲ نشست علمی و تخصصی و جلسات نقد و نظریه‌پردازی با حضور دین‌پژوهان، پژوهشگران حوزه و دانشگاه و صاحبان آثار دینی و منتقدان آثار. عناوین برخی از نشست‌ها عبارت‌اند از:

۱. کتاب دینی و دانشجو؛

۲. بررسی نقش آثار مکتوب دینی در فرهنگ جامعه ایران؛

۳. بررسی مشکلات پژوهشگران حوزه دین و مراکز

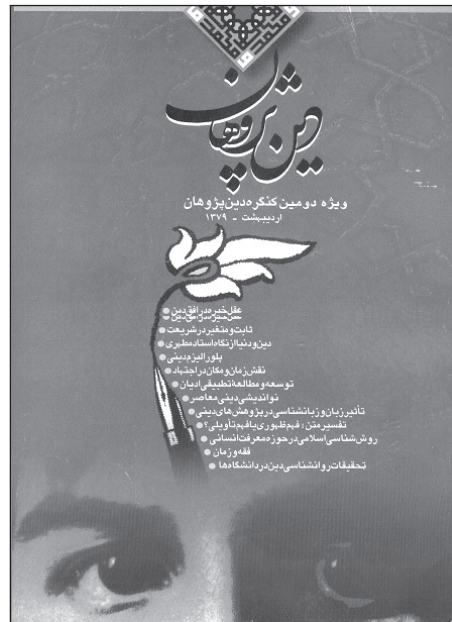

سید کاظم سیدباقری، محمدجواد صاحبی و ...

برنامه ریزی کنگره پنجم با موضوع «دین پژوهی در ایران معاصر؛ فرصت‌ها و چالش‌ها» برای اجرا در سال ۱۳۹۴ در قم و تهران.

دو. برگزاری مراسم سالانه «تجلیل از پژوهش‌ها و پژوهشگران برتر حوزه دین در نه دوره متوالی از سال ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۶. در این مراسم ضمن ارسال فراخوان به نهادهای پژوهشی دینی و پژوهشگران حوزه دین و دریافت آثار پژوهشی دینی آنان، آثار پژوهشی دینی پیش از انتشار در دوازده گروه مستقل دینی در دبیرخانه با نظارت هیأت علمی و کمیته داوران در سه نوبت ارزیابی علمی شده و در نهایت پژوهش‌های دینی در سه رتبه «برتر» با اهدای لوح تقدیر با امضای ریاست محترم جمهوری وقت، و رتبه «برگزیده» با امضای وزیر محترم فرهنگ و ارشاد اسلامی وقت، و رتبه «تشویقی» با امضای رئیس هیأت امنا و ریاست دبیرخانه دین‌پژوهان کشور، تجلیل و حمایت مادی و معنوی شده است. در طول نه دوره برگزاری این مراسم، ۳۹ اثر پژوهشی دینی حائز رتبه برتر، ۱۰۸ اثر رتبه

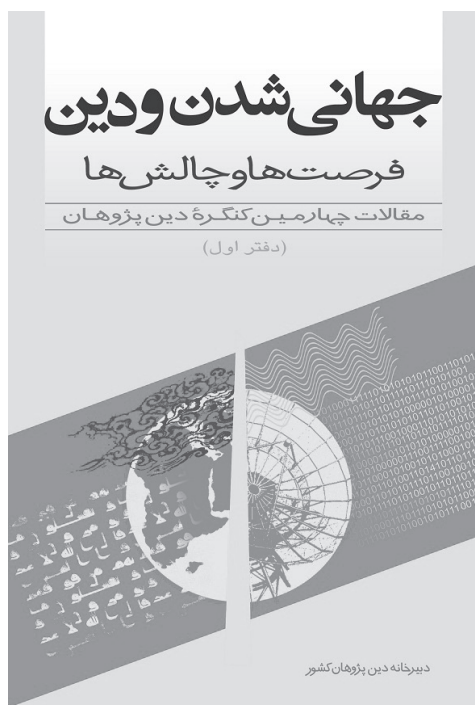
- اربعین؛
۱۸. بررسی اعلام الهدایه سیره پیشوایان؛
 ۱۹. بیداری اسلامی از منظر سید جمال الدین اسدآبادی؛
 ۲۰. نقد و بررسی روایات نبوی قبل از بعثت؛
 ۲۱. سیاست و حکمت در حکومت نبوی؛
 ۲۲. اصالت ملکوت: نقد و بررسی اصالت وجود و ماهیت.
- هم چنین برنامه ریزی برای چهل نشست در سال جاری برای مناسبت‌های مهم قمری.

سیاست ها و اقدامات کلی مصوب شورای دین پژوهان کشور جهت پیشنهاد به دولت یازدهم

۱. تبیین حقوق پژوهش و پژوهشگران و تشکیل دفتری برای دفاع از حقوق پژوهشگران و نیز تلاش در جهت تأمین امنیت شغلی و اجتماعی آنها.
۲. تشکیل جلسات مشورتی با موسسات پژوهشی به

- پژوهشی دینی؛
۴. بررسی تعامل دو فرهنگ شیعی و ایرانی در خراسان؛
 ۵. جهانی شدن و حکومت جهانی موعود؛
 ۶. جهانی شدن و ارزشهای دینی؛
 ۷. جهانی شدن و دین: فرصتها و چالش‌ها؛
 ۸. بررسی مبانی مالکیت فکری با تأکید بر مبانی نظری؛
 ۹. جایگاه شورا در حکومت اسلامی؛
 ۱۰. جلوه های اخلاقی در نهضت حسینی؛
 ۱۱. اعتبار سنجی و نقد برخی از منابع و مقاتل عاشورایی؛
 ۱۲. آسیب‌شناسی اخلاقی پژوهش‌های عاشورایی؛
 ۱۳. اهداف، رویکردها و عوامل زمینه ساز قیام امام حسین (ع)؛
 ۱۴. پژوهشی در تاریخ ولادت و شهادت معصومین علیهم السلام؛
 ۱۵. بررسی نقش بانوان در نهضت حسینی؛
 ۱۶. بررسی نقش هاشمیان در قیام عاشورا؛
 ۱۷. کارکرد های زیارت عاشورایی، با تکیه بر زیارت

منظور تبادل اطلاعات و یافتن راه کارهای مناسب.

۳. جستجوی راه کارهایی برای توسعه جغرافیایی مراکز پژوهشی و تمرکز زدایی از آنها.

۴. تهیه پلتن های ویژه اطلاع رسانی برای پژوهشگران و موسسات پژوهشی در راستای معرفی آخرین تحقیقات یا زمینه های لازم برای پژوهش.

۵. ایجاد مرکز حمایت از پژوهشگران و موسسات دین پژوهی با هدف یاری مادی و عرضه خدمات پشتیبانی به این افراد و مراکز.

۶. ارائه خدمات ویژه برای پژوهشگران و موسسات دینی فرهنگی برگزیده.

۷. ایجاد مرکز بزرگ پخش محصولات علمی دینی فرهنگی در سراسر کشور.

۸. برگزاری دوره های آموزشی برای مدیران و کارمندان مراکز پژوهشی در راستای ارتقای سطح کیفی مدیریت پژوهشی در حوزه دین و فرهنگ.

۹. گسترش رشد اطلاع رسانی همه جانبه در حوزه پژوهش های دینی و کلامی در داخل و خارج کشور.

۱۰. اجرای پژوهش های میدانی مرتبط با فعالیت ها و نگرش های دینی و هرگونه پژوهش میدانی

زمینه ساز ارتقا و اصلاح تحقیقات بنیادین دینی.

۱۱. زمینه سازی فعالیت های لازم برای شرکت

محققان و دین پژوهان در سمینارهای خارج از کشور.

۱۲. فعال سازی دبیرخانه دین پژوهان با مشارکت و

هماهنگی نهادهای حوزوی و دانشگاهی.

۱۳. تقویت ارتباطات با مراکز پژوهشی خارجی اعم

از اسلامی و غیر اسلامی.

۱۴. ایجاد سایت فعال اطلاع رسانی پژوهشی در

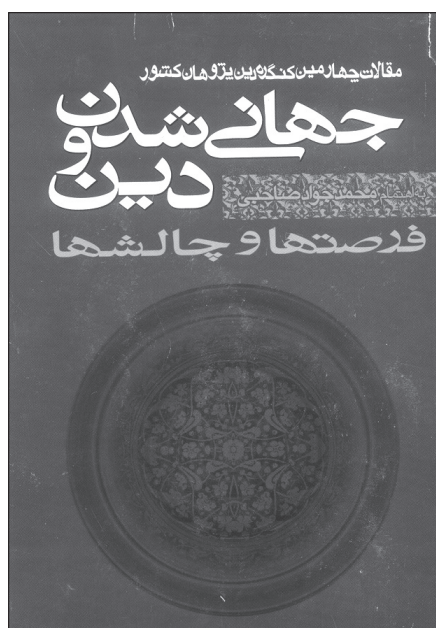
عرصه دین شناسی در شبکه اینترنت به زبان های خارجی.

۱۵. عقد قرارداد برای اجرای طرح های پژوهشی با

موسسات و پژوهشگران دینی.

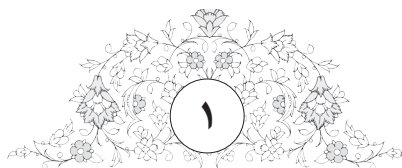
۱۶. خرید کتاب از منشورات علمی مراکز دینی به

منظور کمک به بنیه مالی این مراکز.

پژوهش‌های برگزیده دبیرخانه شورای دین پژوهان کشور

۱۳۸۶-۱۳۷۸

پژوهش‌های برگزیده نخستین مراسم تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین و فرهنگ / آذرماه ۱۳۷۸

پژوهش‌های برگزیده حوزه دین

۱. دین و دولت در اندیشه اسلامی / محمد سروش
محلاتی / به جهت تتبع دقیق و تحقیق عمیق در
مبانی دینی.

۲. حکم ثانویه در تشیع اسلامی / علی اکبر
کلانتری / پژوهشکده فقه و حقوق دفتر تبلیغات
اسلامی / به جهت تبیین نقش احکام ثانویه در حل
معضلات نظام.

۳. تناقض نما یا غیب نمودن (نگرش نو به معجزه) /

محمدامین احمدی / پژوهشکده فلسفه و کلام دفتر
تبلیغات اسلامی / به جهت ارائه تحلیلی نو از معجزه.
۴. معرفت فطری خدا / رضا برنجکار / مؤسسه
فرهنگی دارالحدیث / به جهت استفاده دقیق از منابع
کلامی و دینی.

۵. میراث حدیث شیعه / علی صدرایی خویی /
مؤسسه دارالحدیث.

۶. هستی‌شناسی / عبدالرسول عبودیت / مؤسسه
آموزشی و پژوهشی امام خمینی / به جهت جامعیت و
فراگیر بودن آن در موضوع فلسفه اسلامی.

۷. ارزش شناخت / عبدالحسین خسرو پناه / مؤسسه
تحقیقاتی و آموزشی امام صادق(ع)

پژوهش‌های برگزیده حوزه فرهنگ

۱. شناخت و مقایسه جرایم بومیان و مهاجران
استان قم / احمد نیکزاد / به جهت استفاده از آزمون‌های
معتبر و نتیجه‌گیری علمی

جهت توجه به چالش‌های فکری پدید آمده میان مکتب‌ها و مشرب‌های بشری با اندیشه دینی و ابتکار در طرح مسائل یاد شده به شیوه آموزشی.

۷. دینداری و بزهکاری در جوانان دانش آموز/ دکتر سید حسین سراج زاده/ پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی/ به جهت تحقیقات نظری و میدانی و نگاه محقق به میزان تأثیر دینداری بر کنترل مفاسد اجتماعی و بزهکاری از منظر علوم اجتماعی.

۸. کلام جدید/ حجت‌الاسلام هادی صادقی/ مؤسسه فرهنگی و انتشاراتی طه/ به جهت پرداختن به موضوعات و مباحث نو پیدا در عرصه عقاید و باورهای دینی.

۹. مکاشفه عرفانی و تجربه دینی/ حجت‌الاسلام دکتر محمد تقی فعالی به جهت تحقیقات گسترده در معرفت‌شناسی و دین‌شناسی تطبیقی.

۱۰. تحقیق و احیای کتاب «الفصول المهمه» ابن صباغ مالکی،/ سامی الغریبی/ به جهت تصحیح انتقادی و کاوشهای محقق در زمینه اسناد و منابع تاریخی، حدیثی و روایی، و تناسب جلد اول آن با سال امام علی(ع).

۱۱. نقش تقیه در استنباط احکام/ دکتر نعمت‌الله صفری فروشانی/ پژوهشگاه فقه و حقوق دفتر تبلیغات اسلامی/ به جهت گستردگی و دقت و ابتکار در تحقیق.

پژوهش‌های شایان تشویق حوزه دین

۱. پرسش‌ها و پاسخ‌های قرآنی/ محققان مرکز آموزش تخصصی تفسیر و علوم قرآن/ به جهت پرداختن به شبهات و پرسش‌های مطرح در جامعه.

پژوهش‌های برگزیده دومین مراسم تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین و فرهنگ / آذرماه ۱۳۷۹

پژوهش‌های برگزیده حوزه دین

۱. روش‌شناسی تفسیر/ جمعی از پژوهشگران پژوهشگاه حوزه و دانشگاه/ به جهت ابتکار در تبیین و تحلیل موضوعات و مباحث.

۲. دائرة المعارف موضوعات و مفاهیم قرآن/ محققان مرکز فرهنگ و معارف قرآن دفتر تبلیغات اسلامی/ به جهت گستردگی، تتبع و نوآوری.

۳. دین و عرفان/ دکتر سید یحیی یثربی/ پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی/ به جهت نگرش علمی و انتقادی.

۴. فرهنگ جانبازی در متون اسلامی/ حجت‌الاسلام سید ابوالقاسم حسینی ژرفا/ مرکز تحقیقات جانبازان/ به جهت بهره‌گیری مناسب محقق از متون و نصوص دینی و نگارش ادبی.

۵. تصحیح کتاب «الطهاره» امام خمینی(ره)/ محققان مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی زیر نظر حجت‌الاسلام مسیح بروجرودی/ به جهت دقت در تصحیح و افزودن تعلیقات مناسب علمی.

۶. درآمدی بر منشأ دین/ حجت‌الاسلام علی‌رضا قائمی‌نیا/ معاونت امور اساتید و دروس معارف اسلامی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها/ به

۲. نظریه سیاسی اسلام از دیدگاه شهید صدر/ علی معموری/ از مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.

پژوهش های شایان تشویق حوزه فرهنگ

۱. بررسی وضعیت مطالعه غیردرسی دانش آموزان دوره متوسطه استان قم/ ابوالفضل یوسفی/ اداره آموزش و پرورش استان قم/ به خاطر بدیع بودن موضوع تحقیق و امکان بهره برداری از نتایج تحقیق در برنامه ریزی فرهنگی و اجتماعی استان.

۲. بررسی میزان و چگونگی گذران اوقات فراغت جوانان قم/ ابوالفضل مطهری/ دبیرخانه شورای پژوهشی فرهنگ عمومی استان قم/ به خاطر بررسی جامع، ذکر سوابق نظری و تجربی تحقیق و امکان بهره برداری از نتایج تحقیق و راه گشا بودن آن در تحقیقات بعدی.

۳. مشارکت سیاسی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در شهر قم/ حجت الاسلام احمد نیکزاد/ استانداری قم/ به خاطر اعتبار علمی روش ها و فنون تحقیقی.

پژوهش های برگزیده سومین مراسم تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین / آذرماه ۱۳۸۰

۱. صورتگری در اسلام/ حجت الاسلام محمدرضا جباران/ به جهت تحقیق در مسائل فقهی و تلاش برای پاسخ یابی مسائل مستحدثه، از متون و نصوص

دینی و اجتهادی.

۲. درآمدی بر هرمنوتیک/ حجت الاسلام احمد واعظی/ به جهت تحقیق و بررسی تطبیقی دانش فهم تفسیر متون دینی.

۳. ربا و تورم/ احمدعلی یوسفی/ به جهت بررسی تطبیقی جبران کاهش ارزش پول و ربا، با بهره گیری از دانش اقتصاد و متون دینی و نظریات فقیهان و پژوهشگران مذاهب اسلامی.

۴. تأمین اجتماعی در ایران با تکیه بر منابع اسلام/ حجج الاسلام سید ضیاء الدین کیاالحسینی و دکتر علی باقری/ به جهت بررسی علمی، نظری و تجربی و کاربردی مسأله تأمین اجتماعی با تکیه بر منابع اسلامی و بهره گیری از دیدگاه های دانشمندان علم اقتصاد.

۵. امام، اخلاق و سیاست/ حجت الاسلام سید حسن اسلامی/ به جهت بررسی علمی سیاست و اخلاق و جایگاه ویژه آن در نظام فکری حضرت امام خمینی (ره)

۶. نقش مردم در حکومت دینی/ غلامحسین مقیمی/ به جهت تلاش برای پاسخگویی به مهم ترین پرسش های نظری در ساحت اندیشه سیاسی و بررسی مقایسه ای آرای حضرت امام خمینی و مرحوم میرزای نائینی.

۷. سیر تاریخی ولایت فقیه/ حجت الاسلام یعقوب علی برجی/ به جهت تتبع و تبیین تاریخی و فقهی دیدگاه های علمای شیعه درباره موضوع ولایت فقیه.

۸. عاشورا پژوهی یا شهید فاتح/ حجت الاسلام محمد صحتی سردرودی/ به جهت تتبع گسترده در باب تاریخ و فرهنگ عاشورا به ویژه ریشه یابی

تحریفات و غبار زدایی از این رویداد بزرگ تاریخ اسلام.

۹. گسترده شریعت/ حجت الاسلام عبدالحسین خسروپناه/ به جهت تحقیق در مسائل کلام جدید و پاسخ و پرسش های نو پیدای دینی.

۱۰. تفسیر عرفانی نجم‌الدین رازی/ محمدرضا موحدی/ به جهت کشف ارزش های ناشناخته، نقل لطایف و ظرافت عرفانی و اثبات صحت و اصالت انتساب تفسیر بحر الحقایق و المعانی به شیخ نجم الدین رازی.

۱۱. مبانی تجربه دینی از دیدگاه محی‌الدین عربی و رودلف اتو/ حجت الاسلام دکتر علی شیروانی/ به جهت تتبع و تحقیق و مطالعه تطبیقی و انتقادی

۱۲. معجم المصطلحات الرجال و الدرايه/ حجت الاسلام محمدرضا جدیدی‌نژاد/ به جهت استخراج اصطلاحات رجالی و حدیثی و ابتکار در تنظیم آنها.

۱۳. دانشنامه امام علی(ع)/ محققان و کارشناسان مراکز دینی به سرپرستی حجت الاسلام علی‌اکبر صادقی‌رشاد.

۱۴. تاریخ عقاید اسماعیلیه/ محققان مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب به سرپرستی جناب حجت‌الاسلام آقای سید ابوالحسن نواب.

۱۵. فرهنگ قرآن/ قرآن پژوهان دفتر تبلیغات اسلامی به سرپرستی جناب حجت‌الاسلام آقای مصطفی محامی.

۱۶. سیره تربیتی پیامبر و اهل بیت علیهم السلام/ حجت الاسلام سید علی حسین‌زاده/ به جهت تحقیق و کشف نکات اخلاقی و تربیتی در تاریخ و سیره خاتم پیامبران و خاندان پاک آن حضرت.

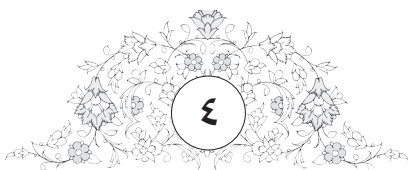
۱۷. مبانی تحریر الوسیله/ آیت‌الله محمد مؤمن

قمی/ مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی/ به جهت تحقیق در مبانی اصولی و فقهی امام خمینی رضوان الله تعالی علیه و استخراج منابع و مصادر یکی از آثار پر ارج آن فقید سعید.

۱۸. نقد برهان ناپذیری وجود خدا/ حجت‌الاسلام عسکری سلیمانی امیری/ مرکز مطالعات و تحقیقات دفتر تبلیغات اسلامی/ به جهت طرح و پاسخگویی به اشکالات الهیاتی، منطقی، معرفت شناختی، هستی شناختی و تحلیل زبانی اثبات وجود حق تعالی.

۱۹. مبانی فقهی اقتصاد اسلامی/ حجج‌الاسلام محمدمهدی کرمی و محمد پورمند/ به جهت ابتکار در طرح مباحث پیچیده اقتصادی و فقهی به سبکی روان و قابل استفاده برای استادان و دانشجویان رشته اقتصاد.

۲۰. بررسی وضعیت عقل در فرایند استنباط فقهی/ حجت‌الاسلام حسین صابری/ به جهت تحقیق گسترده در منابع فقه و تبیین جایگاه عقل در استنباط احکام و ابهام زدایی از موضوع یاد شده.

پژوهش‌های برگزیده چهارمین مراسم تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین / آذرماه ۱۳۸۱

پژوهش‌های برتر حوزه دین (مورد تقدیر ریاست جمهوری)

۱. تحلیل زبان قرآن/ حجت الاسلام دکتر محمد باقر سعیدی روشن/ به جهت دقت نظر، روزآمدی و

- توجه به آرای مخالف.
۲. معیارهای فهم و نقد حدیث در تفسیر المیزان/ دکتر شادی نفیسی/ به جهت ابتکاری بودن موضوع و قدرت نقادی و نیز مقایسه آراء علامه طباطبایی با دیگران.
۳. مبانی حقوق بشر از دیدگاه اسلام و دیگر مکاتب/ حجت الاسلام دکتر سیدعلی میرموسوی و دکتر سید صادق حقیقت/ به جهت پرداختن به مسأله حقوق بشر از جهات گوناگون و برخورداری از استدلال خوب، نظم منطقی و متن روان.
۴. تاریخ تحولات سیاسی، اجتماعی تشیع در ایران/ دکتر پروین ترکمنی آذر/ به جهت نوآوری در بررسی تحولات تاریخی و تکیه بر منابع اصیل و دوری از تعصب و یک سونگری.
۵. نگرش اسلام به فعالیت بازار بورس اوراق بهادار/ حجت السلام غلامرضا سرآبادانی/ به جهت ابتکاری بودن و دست یابی به نتایج مفید و کارآمد در اقتصاد اسلامی.
۶. فلسفه زبان دین/ دکتر امیرعباس علی زمانی/ به جهت بدیع بودن و تتبع در آراء اندیشمندان غربی و طرح موضوع مورد نیاز جامعه علمی.
- پژوهش‌های برگزیده حوزه دین (مورد تقدیر وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی)
۱. حکومت در قرآن/ حجت السلام و المسلمین کاظم قاضی زاده/ به جهت برخورداری از قدرت استدلال، تحلیل مناسب و روزآمد
۲. قرآن و قلمرو شناسی دین/ حجت الاسلام و المسلمین مصطفی کریمی/ به جهت تلاش برای نقد دیدگاه‌های مختلف و کوشش در حل شبهات.
۳. تاریخ اسلام/ حجت الاسلام و المسلمین مهدی پیشوایی/ به جهت برخورداری از قدرت تحلیل و استدلال، تتبع فراوان و نگارش نثری ساده و روان.
۴. پژوهشی در سیره نبوی/ زیر نظر حجت الاسلام و المسلمین رسول جعفریان/ به جهت فراوانی و گستردگی منابع و جمع بندی شایسته و نیز ادبیات مناسب و نثر روان.
۵. آزادی عقیده/ حجت الاسلام و المسلمین محمد سروش محلاتی/ به جهت عنایت به دیدگاه‌های متفاوت و استدلال به آیات و روایات و روزآمدی موضوع.
۶. پژوهش حقوق و وظایف شهروندان و دولت‌مردان/ حجت الاسلام و المسلمین سید جواد ورعی/ به جهت برخورداری از روزآمدی، قدرت استدلال، بررسی و نقد نظرات مخالف.
۷. اسلام و حقوق بین‌الملل خصوصی/ حجت الاسلام مصطفی دانش‌پژوه/ به جهت برخورداری از خلاقیت و قدرت استدلال و نیز توجه به همه نکات و جوانب موضوع.
۸. جاودانگی/ دکتر رضا اکبری/ به جهت طرح یکی از مسائل اساسی در عرصه فلسفه دین و کلام جدید و برخورداری از نقد برخی دیدگاه‌ها.
۹. عقل و وحی/ حسن یوسفیان و حجت الاسلام و المسلمین احمدحسین شریفی/ به جهت برخورداری از کثرت منابع، مستند بودن، تتبع بسیار و شیوایی سبک نگارش.
۱۰. انتظار از دین/ حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمد امین احمدی/ به جهت بررسی تطبیقی آراء متفکران اسلامی و غربی و داشتن دیدگاه انتقادی و قدرت استدلال.
۱۱. مبانی تحزب در اندیشه اسلامی/ سید

۱. نهاد خانواده در اسلام/ حجت الاسلام حسین بستان نجفی/ رعایت معیارهای علمی در تدوین، بهره‌گیری از منابع اصلی، استدلال و تحلیل و توجه به مقتضیات و نیازهای جامعه کنونی.

۲. آرای عمومی، مبانی اعتبار و قلمرو/ دکتر محمود حکمت‌نیا/ به جهت ساختار مناسب، انسجام مطالب، و توجه به نیازهای نظام جمهوری اسلامی ایران.

۳. نقد و بررسی آرای طبری در جامع البیان/ دکتر سیمین دخت شاکری/ به جهت تحقیق درباره ویژگی متن تفسیر طبری، به کارگیری شیوه نقد علمی، ساختار منطقی، روزآمد کردن متون کهن و نظریات دانشمندان اسلامی.

۴. مدیریت از منظر کتاب و سنت / حجت الاسلام سید صمصام الدین قوامی/ به جهت استقصای منابع، نوآوری و خلاقیت در بحث، روزآمدی و توجه به نیازهای نظام اسلامی.

۵. روان‌شناسی اجتماعی با نگرش بر منابع اسلامی/ پژوهشگاه حوزه و دانشگاه زیر نظر حجت الاسلام مسعود آذربایجانی/ به جهت نوآوری در بحث، استناد به منابع معتبر، تحلیل مستدل و پاسخگویی به نیاز جامعه دینی.

۶. اسلام، سنت و دولت مدرن/ حجت الاسلام دکتر سید علی میرموسوی/ به جهت بهره‌گیری از منابع دست اول، توجه به چالش‌های فکری جهان معاصر و جامعه اسلامی، رعایت معیارهای علمی و نگارشی.

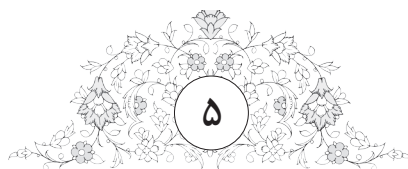
۷. جایگاه شورا در حکمت اسلامی/ حجت الاسلام والمسلمین دکتر کاظم قاضی‌زاده/ به جهت بهره‌گیری از منابع اصلی، ارائه گزارشی تحلیلی از نظریه‌های علمای اسلامی و توجه به نیازها و چالش‌های فکری عصر حاضر.

عبدالقیوم سجادی/ به جهت بدیع بودن و روز آمدی موضوع و تلفیق خوب مسائل جدید به مباحث دینی و نگارش سلیس و روان.

۱۲. تطبیق مبانی اخلاق ارسطویی و اخلاق اسلامی/ فرزانه ذوالحسینی/ به جهت ابتکاری بودن موضوع و مراجعه به منابع اصلی و تتبع کافی در موضوع مورد بحث.

۱۳. نظام درآمد - هزینه دولت اسلامی/ حجت‌الاسلام المسلمین حسن آقائظری/ به جهت ارائه راهکارهای علمی و تبیین احکام اسلامی در قالب روابط ریاضی.

۱۴. نقش دانش رجال در تفسیر و علوم قرآنی/ حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر علی‌اکبر کلانتری به جهت برخورداری از ابتکاری بودن موضوع و دقت در مبانی فکری عالمان شیعه و اهل سنت.

پژوهش‌های برگزیده پنجمین مراسم تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین / آذرماه ۱۳۸۲

پژوهش‌های برتر حوزه دین (مورد تقدیر ریاست جمهوری)

۱. عقل و اخلاق از دیدگاه غزالی و هیوم/ دکتر حسین علی شیدان‌شید/ به جهت خلاقیت در تحقیق و تطبیق نظریه‌ها، روزآمدی و استناد به منابع پرشمار دست اول.

پژوهش‌های برگزیده حوزه دین (مورد تقدیر وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی)

۱. مواجهه آیات و روایات با جنبه منفی فرهنگ‌پذیری / حجت الاسلام علی اسدی / به جهت بهره‌گیری مناسب از آیات و روایات درباره مشکلات، مسائل و چالش‌های فرهنگی جامعه اسلامی.

۲. رابطه فرد و دولت در نظریه‌های ولایت فقیه / حجت الاسلام شریف لک‌زایی / به جهت انتخاب موضوع، نوآوری در بحث، استناد به منابع معتبر و توجه به نیازهای جامعه اسلامی.

۳. چپستی فلسفه سیاست در حوزه تمدن اسلامی / محمد پزشکی / به جهت نوآوری و خلاقیت در بحث و بررسی، رعایت معیارهای علمی در تحقیق، فصل‌بندی و استفاده از ادبیات و سبک نگارش مناسب.

۴. تربیت دینی / حجت الاسلام دکتر محمد داودی / به جهت تتبع کافی، تبیین و تحلیل عالی، روزآمدی و بهره‌گیری از نثر معیار و تناسب ساختار.

۵. ایمان‌گروی / دکتر رضا اکبری / به جهت نوآوری و خلاقیت در انتخاب موضوع، تحلیل محتوا، تبیین و شفاف‌سازی مدعا و به کارگیری مناسب مثال‌ها.

۶. ارتداد، توهین به مقدسات و آزادی بیان / حجت الاسلام سید حسین هاشمی / به جهت انتخاب موضوع، روزآمدی و توجه به نیازهای نظام اسلامی، بهره‌گیری از منابع اصلی و استدلال و تحلیل مناسب و پاسخ به پرسش‌های عصر حاضر.

۷. مراتب ظهور فلسفه سیاست و تمدن اسلامی / دکتر موسی نجفی / به جهت نوآوری در بحث، بهره‌گیری از منابع اصلی و استدلال و استنتاج متناسب باهدف.

۸. پدیدارشناسی دین / دکتر محمود خاتمی / به

جهت ابتکار در گزینش موضوع، (زیرا که نخستین گام در زمینه یاد شده می‌باشد). و در عین حال بهره‌گیری از منابع اصلی به ویژه مأخذ خارجی و نثر و ادبیات مناسب فارسی.

۹. نظریه تحول در اسلام / حجت الاسلام علی ذوعلم / به جهت نوآوری در انتخاب موضوع، تحلیل محتوا، تتبع در نظریه‌ها، توجه به مقتضیات جامعه کنونی و پاسخ به پرسش‌های برخاسته از تحولات انقلاب اسلامی.

۱۰. منابع قانونگذاری در حکومت اسلامی / حجت الاسلام سیف‌الله صرامی / به جهت نوآوری و روزآمدی، رعایت معیارهای علمی در گزارش از منابع و نصوص. فصل‌بندی و به کارگیری نثر و نگارش مناسب.

۱۱. تقدیر معیشت / حجت الاسلام دکتر علی‌اکبر کلانتری / به جهت انتخاب موضوع و عنایت به نیازها و ضرورت‌های جامعه اسلامی، خلاقیت در تبیین و تحلیل و استنتاج مناسب.

۱۲. تطبیقی میان حکمت عرفان ابن‌عربی و اندیشه‌های دو حکیم مکتب ودانته هندی / دکتر ابوالفضل محمودی / به جهت نوآوری، استدلال قوی و تبیین و تحلیل موضوع.

۱۳. اخلاق نقد / حجت الاسلام دکتر سید حسن اسلامی / به جهت انتخاب موضوع پاسخ به نیاز جامعه علمی، استدلال و تحلیل قوی، بهره‌گیری از نثر معیار و سبک نگارش مناسب با موضوع.

نوآوری، استفاده از منابع دست اول، توجه به نیازهای جامعه و نظام اسلامی.

۷. موسوعه العقاید الاسلامیه/ حجت الاسلام و المسلمین محمد محمدی ری شهری/ به جهت بهره‌گیری از منابع اصلی، تحلیل مدخل‌ها و روزآمدی.

۸. مردم‌سالاری دینی/ مسعود پورفرد/ به جهت نوآوری، بهره‌گیری از منابع، پاسخگویی به نیازهای جامعه کنونی و نظام اسلامی.

۹. انسان و اختیار/ حجت الاسلام محمدحسن قدردان قراملکی/ به جهت نوآوری در روش، پاسخ به شبهات و پرسش‌های نسل معاصر.

۱۰. مکتب حدیثی قم/ حجت الاسلام محمدرضا جباری/ به جهت نوآوری و خلاقیت، استدلال قوی و استنتاج منطقی.

۱۱. مدخل علم فقه/ حجت الاسلام رضا اسلامی/ به جهت ابتکار در روش، توجه به نیازهای حوزه‌های دینی، تناسب با موضوع و تحلیل و تبیین کافی.

۱۲. آزادی و ارتداد از دیدگاه قرآن/ حجت الاسلام حسن اسماعیل پورنیاز/ به جهت بهره‌گیری از منابع اصلی، اعتبار علمی و روزآمدی و پاسخگویی به نیاز زمان.

۱۳. نگاهی نو به جریان عاشورا/ پژوهشکده تاریخ و سیره دفتر تبلیغات اسلامی زیر نظر دکتر سید علی‌رضا واسعی/ به جهت بهره‌گیری از منابع اصیل، رعایت معیارهای گزارش تاریخی و ارائه استدلال‌های منطقی.

پژوهشگران برگزیده استان اصفهان (مورد تشویق دبیرخانه دین‌پژوهان کشور)

۱. حضرت آیت‌الله سید محمد علی روضاتی

پژوهش‌های برگزیده ششمین مراسم تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین / آذرماه ۱۳۸۳

پژوهش‌های برتر حوزه دین (مورد تقدی ریاست جمهوری)

پژوهش‌های برگزیده حوزه دین (مورد تقدیر وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی)

۱. مبانی سیاست جنائی در اسلام/ حجت الاسلام جناب آقای جلال‌الدین قیاسی/ به جهت فصل‌بندی، استدلال و استنباط قوی، و استنتاج منطقی.

۲. اسلام و دموکراسی مشورتی/ دکتر منصور میراحمدی/ به جهت بهره‌گیری از دانش هرمنوتیک فصل‌بندی متناسب و تحلیل منطقی.

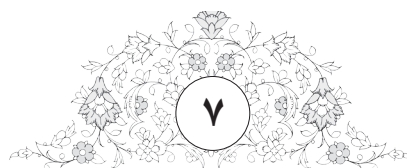
۳. قواعد فقه و دیات/ دکتر احمد حاجی ده‌آبادی/ به جهت بهره‌گیری از منابع اصلی، استدلال و استنباط قوی و توجه به نیازهای نظام اسلامی.

۴. شورا در فتوا/ حجت الاسلام و المسلمین دکتر حمید شهریار/ به جهت بدیع بودن موضوع، مستندات منطقی، سازگاری آن با نیازهای سیاسی و اجتماعی.

۵. رابطه سیاست و اجتهاد در اندیشه امام محمد غزالی و امام خمینی/ سید ملک‌حسین یوسفی‌فخر/ به جهت بهره‌گیری از منابع معتبر و اصلی و استدلال و استنتاج منطقی.

۶. تعزیرات/ قدرت‌الله انصاری/ به جهت خلاقیت و

پیشکسوت در امر پژوهش دینی به ویژه در فنون کتاب شناسی، تراجم نگاری، تبار شناسی و رجال. ۲. جناب آقای مجید هادی زاده به جهت تحقیق، تصحیح و احیای میراث اسلامی مکتوب. ۳. جناب آقای جويا جهانبخش به جهت ترجمه، تألیف، تصحیح و معرفی آثار متعدد دینی.

پژوهش‌های برگزیده هفتمین مراسم تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین / اسفند ۱۳۸۴

پژوهش‌های برتر حوزه دین (رتبه اول)

۱. دراکات اعتباری و اندیشه اجتماعی سیاسی علامه طباطبایی / حجت‌الاسلام احمد رضا یزدانی مقدم ۲. مهدویت و آینده سیاست از دیدگاه شیعه / حجت‌الاسلام رحیم کارگر ۳. شبیه‌سازی انسانی از دیدگاه آیین کاتولیک و اسلام / حجت‌الاسلام سید حسن اسلامی به جهت نوآوری و خلاقیت در پژوهش، بهره‌گیری از منابع اصیل و معتبر، قدرت استدلال و روزآمدی. ۴. مسئولیت مدنی، مبانی و ساختار / دکتر محمود حکمت‌نیا / به جهت دسته‌بندی ضابطه‌مند از قواعد و احکام فقهی، کیفیت استدلال، و پاسخگویی به نیازهای روز. ۵. جرم براندازی / حسین آقابابایی / به جهت ساماندهی و انسجام مطالب و استنتاج منطقی.

۶. الفقه الاسلامی و اسالیبه الاجتهادیه / آیت‌الله محمدابراهیم جناتی / به جهت دیدگاه نقادی، بهره‌گیری از منابع اصلی، خلاقیت و نوآوری.

پژوهش‌های برگزیده حوزه دین (رتبه دوم)

۱. رابطه عرفان و شریعت / دکتر سید یحیی یثربی / به جهت توجه به پرسش‌های موجود، اتقان، استدلال و استنتاج منطقی. ۲. برداشت و پیوند اعضاء از فوت شدگان و مردگان مغزی / اسماعیل آقابابایی / به جهت رعایت معیارهای لازم در تدوین گزارش، توجه و پاسخگویی به نیازهای دینی روز ایران و جهان در عرصه پزشکی ۳. خمس، چالش‌ها و راهکارها / محققان دفتر تبلیغات اسلامی مشهد / به جهت بهره‌گیری از منابع معتبر، نوآوری و خلاقیت و استدلال و تحلیل قوی. ۴. ملاکات احکام / حجت‌الاسلام سید محمدعلی ایازی / به جهت بهره‌گیری از منابع اصلی، نوآوری در پژوهش، روزآمدی و کارآمدی آن در حوزه استنباط احکام دینی. ۵. اسلام و توسعه / علی اخترشهر / به جهت رعایت معیارهای لازم در تدوین گزارش، اعتبار علمی و اتقان مطالب، پاسخگویی به نیازهای امروز جامعه دینی. ۶. دین و بنیادهای دموکراتیک / حجت‌الاسلام دکتر سید محمدناصر تقوی / به جهت بهره‌گیری از منابع اصلی، قدرت استدلال، تحلیل و استنتاج منطقی. ۷. جامعه‌پذیری سیاسی در حکومت دینی / علی اخترشهر / به جهت بهره‌گیری از روش تطبیقی و مقایسه‌ای، بررسی تئوری‌های غرب از منظر آموزه‌های دینی. ۸. روانشناسی تبلیغات با تأکید بر تبلیغات دینی /

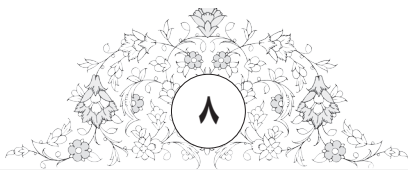

حجت الاسلام محمد کاویانی / به جهت عنایت به دانش و تکنیک های علمی در تبلیغ آموزه های دینی، توجه به نیازهای جامعه دینی به ویژه مبلغان حوزوی. ۹. بررسی رابطه کارآیی خانواده و دین با بحران هویت دانش آموزان / محمود نجفی / به جهت استقصای مطالب، مراجعه به پژوهش های انجام شده در ایران و جهان، و توجه به مسائل جوانان. ۱۰. مبانی نظری مالکیت فکری با تأکید بر فقه اسلامی / دکتر محمود حکمت نیا / به جهت واریسی موضوع از زوایای گوناگون حقوقی، فقهی، فلسفی و سیاسی، بهره گیری از منابع فارسی، عربی و لاتین، توجه به نیاز مبرم جامعه علمی و فرهنگی کشور. ۱۱. نظریه پردازی در اقتصاد اسلامی / حجت الاسلام حسن آقائظری / به جهت نوآوری در دسته بندی مطالب، احاطه به مباحث فلسفی و فقهی، اعتبار علمی و روزآمدی.

پژوهش های شایان تشویق حوزه دین (رتبه سوم)

۱. امنیت در اندیشه سیاسی اسلام / بهرام اخوان کاظمی / به جهت جمع آوری داده ها و بهره گیری از منابع اصلی
۲. معناشناسی مستقل فرازهای قرآنی در پرتو آیات و روایات / محمد اسعدی / به جهت خلاقیت و نوآوری
۳. مبانی مشروعیت در نظام اسلامی / اثر جناب آقای محمد حسن روزبه به جهت تلاش برای زدودن نقاط ابهام از اندیشه سیاسی اسلام
۴. اسلام و الگوی مصرف / حجت الاسلام علی اکبر کلانتری / به جهت رعایت معیارهای لازم در تدوین گزارش
۵. قواعد التفسیر لدی الشیعه و السنه / حجت

الاسلام محمد فاکر میبیدی / به جهت نوآوری و بهره گیری از منابع اصلی.
۶. حجت الاسلام مهدی مهریزی به جهت تلاش در زمینه های مدیریت حدیث پژوهی و احیای میراث شیعی.

پژوهش های برگزیده هشتمین مراسم تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین / دی ماه ۱۳۸۶

پژوهش های برتر حوزه دین (رتبه اول)

۱. تاریخ تفسیر قرآن کریم / حجت الاسلام علی اکبر بابایی / به جهت نوآوری و جامعیت، معرفی آثار تفسیری و مفسران عصر حضور، نشان دادن نقش ائمه علیهم السلام در تفسیر قرآن.
۲. هستی و چیستی در مکتب صدرایی / حجت الاسلام والمسلمین غلامرضا فیاضی و دکتر حسین علی شیدان شید / به جهت نوآوری در تقریر، تنقیح و تفکیک نظریات فلسفی در باب مسأله اصالت وجود.
۳. نوآوری های فلسفه اسلامی در مقایسه با فلسفه یونان / حجت الاسلام دکتر یارعلی کرد فیروزجایی / به جهت شناسایی روش های فیلسوفان مسلمان و به کارگیری روش تطبیقی در مشخص کردن نکات ابتکاری آنان نسبت به اندیشه های فیلسوفان یونان.

۴. آیین خاتم (پژوهشی نوین در نبوت و خاتمیت) /
حجت الاسلام آقای دکتر محمدحسن قدردان
قراملکی / به جهت تتبع، تحلیل، استدلال و تناسب
موضوع با سال پیامبر اعظم (ص).
۵. جستارهایی در اثبات وجود خدا / حجت الاسلام
حمیدرضا شاکرین به جهت سیر منطقی مباحث، نقد
و بررسی دیدگاه‌ها و نظریات گوناگون و پاسخگویی
به پرسش‌ها و شبهات جدید.
۶. نظام اقتصاد علوی / حجت الاسلام احمدعلی
یوسفی / به جهت ارائه ساختار جدیدی از بحث،
روزآمد کردن سیره اقتصاد علوی، مقید بودن به
موضوع اصلی و پرهیز از حاشیه‌پردازی.
۷. جهان‌بینی و اقتصاد از دیدگاه قرآن کریم /
حجت الاسلام آقای علی اصغر هادوی‌نیا، به جهت
نگاه نو به آیات قرآن، استفاده از منابع معتبر و اصیل.
پژوهش‌های برگزیده حوزه دین (رتبه دوم)
۱. بیع زمانی / مسعود امامی / به جهت تحقیق در
نقل اقوال و تتبع در آراء و تلاش در مسائل علمی
پیشیده.
۲. مطالعه تطبیقی جبران خسارت بزه‌دیده به هزینه
دولت و نهادهای عمومی / دکتر احمد حاجی ده‌آبادی،
به جهت تنظیم منطقی، تنقیح و تحلیل مبانی فقهی
و توجه به اهداف کاربردی.
۳. عبادت زن در فقه اسلامی / حجت الاسلام و
المسلمین آقای سید ضیاءالدین مرتضوی / به جهت
تنظیم منطقی و روزآمد، بهره‌گیری از منابع معتبر و
اصیل، پاسخگویی به نیازهای روز زنان مسلمان.
۴. داورى در حقوق خانواده / حجت الاسلام فرج‌الله
هدایت‌نیا / به جهت قوت استدلال و توفیق در استنتاج
و آسیب شناسی نهاد داورى حقوقی.
۵. وضع سیاسى فرهنگى دولت هاى شیعه /
حجت الاسلام رجب‌علی یحیایی / به جهت طرح
دیدگاه‌های جدید درباره اندیشه‌های علمای شیعه.
۶. معرفی و نقد منابع قیام امام حسین /
حجت الاسلام آقای سید عبدالله حسینی، به جهت
بهره‌گیری از روش انتقادی - تطبیقی در بررسی منابع
تاریخی.
۷. امام علی و همگرایی اسلامی / حجت الاسلام
آقای علی‌اکبر احمدپور / به جهت بهره‌گیری از منابع
معتبر، توجه به شرایط سیاسی - اجتماعی کنونی در
زمینه نیاز به اتحاد اسلامی.
۸. درآمدی بر تاریخ و عقاید ماتریدیه / حجت الاسلام
سید لطف‌الله جلالی / به جهت بی‌سابقه بودن بحث
در زبان فارسی، توجه به مطالعات تطبیقی مذاهب
اسلامی و بهره‌گیری از منابع معتبر و اصیل.
۹. روش‌شناسی اندیشه سیاسی در دوره میانه
تمدن اسلامی / محققان پژوهشکده علوم و اندیشه
سیاسی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی / به جهت
بومی‌سازی تئوری‌های جدید و بهره‌گیری از منابع
متنوع فارسی، عربی و اروپایی.
۱۰. اخلاق و سیاست در اندیشه سیاسی اسلام /
نجمه کیخا / به جهت طرح وجوه تمایز اندیشه‌ها در
زمینه مناسبات اخلاق و سیاست و توجه به نیازها و
مقتضیات کنونی جهان.

پژوهش‌های برگزیده نهمین مراسم تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین / دی ماه ۱۳۸۵

پژوهش‌های برتر حوزه دین (رتبه اول)

۱. بررسی فقهی ابزارهای مشتقه / حجت‌الاسلام دکتر غلامعلی معصومی‌نیا / به جهت پرداختن به موضوع کارآمد و مورد نیاز مهم بازار سرمایه و بورس با استفاده از منابع متعدد و معتبر عربی و لاتین و تحلیل دقیق و استدلال‌های محکم فقهی و اقتصادی.
۲. اهداف مجازات‌ها در جرایم عفاف / حجت‌الاسلام دکتر رحیم نوبهار / به جهت تلاش و ابتکار در ارائه اثر، استفاده از منابع اصیل اسلامی و نقادی منابع غیردینی، روزآمدی و نگارش متناسب و روشمند.
۳. اعتبار سند و تعارض آن با ادله دیگر / حجت‌الاسلام دکتر محمدجواد ارسطا / به جهت مطالعه تطبیقی بین حقوق ایران و فقه امامیه، توفیق در شیوه استدلال و استنتاج منطقی بر اساس روش فقهی.
۴. مطالعه تطبیقی حقوق جزایی عمومی / حجج‌الاسلام دکتر جلال الدین قیاسی، دکتر عادل ساریخانی و دکتر قدرت‌الله خسروشاهی / به جهت انتخاب شیوه تطبیقی، استدلال‌های منطقی و دارا بودن ویژگی‌های متن درسی.
۵. فقه تربیتی / حجت‌الاسلام و المسلمین علی‌رضا اعرافی / به جهت انتخاب موضوع جدید و ابتکاری، استفاده از منابع معتبر و اصلی و شیوه نگارشی مناسب،

توفیق در تحلیل و استدلال و نتیجه‌گیری.

۶. نقد روانشناسی دین از دیدگاه ویلیام جیمز / حجت‌الاسلام دکتر مسعود آذربایجانی / به جهت پرداختن به موضوعی روزآمد و مورد نیاز مجامع علمی و دانشگاهی در رشته روانشناسی و نیز استفاده از منابع متعدد فارسی، عربی و لاتین معتبر و اصلی.

۷. همنشینی و کجروی (تحلیلی تطبیقی از دیدگاه‌های اسلامی) / حجج‌الاسلام محمود ابوترابی، محمد داوری و علی سلیمی / به جهت اثری نو و روزآمد، تطبیقی و مقایسه‌ای و مبتنی بر نظریات اندیشمندان علوم اجتماعی و سنجش آنها با دیدگاه‌های رهبران دینی.

۸. بازار سرمایه اسلامی / حجت‌الاسلام دکتر سید عباس موسویان / به جهت توجه به مبانی فقهی و اقتصادی مناسب، پرداختن به موضوع مورد نیاز فعلی ایران و دیگر کشورهای اسلامی در زمینه اقتصاد اسلامی.

۹. اقتصاد منابع طبیعی از دیدگاه اسلام / حجت‌الاسلام دکتر سعید فرهانی‌فرد / به جهت استفاده چشمگیر از منابع معتبر فقهی - اقتصادی عربی و لاتین، تحلیل موضوع با توجه به عدالت بین نسلی در استفاده از محیط زیست و منابع طبیعی.

۱۰. امامان شیعه و وحدت اسلامی / دکتر علی آقا نوری / به جهت دید جامع و تحلیلی، ابهام‌زدایی از موضوعی ضروری، استفاده از منابع دست اول معتبر و اصیل اسلامی.

بیانیه دهمین دوره شورای دین پژوهان کشور

نیافته‌اند، امکان حضور و مشارکت را تا پایان آبان ماه ۱۳۹۳ به دست آوردند.

در پی این اعلام، تعداد ۲۶۸ پژوهش از مراکز تحقیقاتی حوزوی و دانشگاهی ایران به دبیرخانه واصل شد که طی مراحل ذیل مورد بررسی قرار گرفت:

در دور نخست، از مجموع این آثار، ۱۴۳ اثر از سوی کمیته تخصصی شورای علمی واجد شرایط شناخته شد و به دور بعدی راه یافتند. آثار راه یافته در این مرحله در ده گروه علوم قرآن، علوم حدیث، فقه و اصول، کلام و فلسفه، تاریخ و سیره، روانشناسی و علوم تربیتی، علوم اجتماعی، علوم سیاسی، اخلاق و عرفان تقسیم و توسط هیئت داوران مورد ارزیابی دقیق قرار گرفت.

پس از طی فرآیند بررسی آثار، ۶۷ اثر که بیش از حدود هفتاد امتیاز مندرج در فرم ارزیابی را کسب نمودند به مرحله بعدی راه یافتند. شورای علمی با توجه به کثرت آثار باقی مانده و محدودیت امکانات دبیرخانه برای قدردانی و تجلیل، مقرر کرد که از آثار

پژوهش‌های برگزیده شورای علمی دبیرخانه دین پژوهان کشور برای دهمین آیین تجلیل از پژوهش‌ها و پژوهشگران برتر حوزه و دین به منظور حمایت از توسعه، ترویج و تعمیق پژوهش‌های دینی، فراخوان دهمین «آیین تجلیل از پژوهش‌گران حوزه دین» از طریق رسانه‌های جمعی، به مؤسسات پژوهشی و پژوهشگران اعلام و بر نکات ذیل تأکید گردید:

پژوهش‌هایی می‌تواند در این رقابت حضور یابد که دارای ویژگی‌هایی از قبیل نوآوری علمی، پاسخ‌گویی به پرسش‌های نظری، ارائه راه‌حل‌های عملی در مسائل علمی، نقادی و ایده‌پردازی و مدل‌سازی و البته انتشار نیافته باشند. با این تعریف از پژوهش، بسیاری از فعالیت‌های فرهنگی و علمی مانند: ترجمه، تصحیح، تألیفات تبلیغی و ترویجی و کتاب‌های منتشر شده، از برنامه آیین مذکور خارج گردید. البته باید یادآوری نمود که به دلیل وقفه چند ساله در برگزاری مراسم یاد شده، پژوهش‌های واجد شرایط در پنج ساله اخیر که تا آذر ماه سال ۱۳۹۳ فرصت انتشار

پژوهش‌هایی می‌تواند در این رقابت حضور یابد که دارای ویژگی‌هایی از قبیل نوآوری علمی، پاسخ‌گویی به پرسش‌های نظری، ارائه راه‌حل‌های عملی در مسائل علمی، نقادی و ایده‌پردازی و مدل‌سازی و البته انتشار نیافته‌باشند.

ارسالی از پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی .

رشته علوم حدیث

مبانی و معیارهای جرح و تضعیف راویان نزد قدمای شیعه، اثر مهدی غلامعلی، ارسالی از پژوهشگاه قرآن و حدیث.

رشته اقتصاد اسلامی

اقتصاد تعاونی از منظر اسلام، اثر احمد علی یوسفی، ارسالی از پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رشته فلسفه و کلام

اثربرداری الهیات فلسفی یهودی از فلسفه و کلام اسلامی، اثر لطف‌الله جلالی، ارسالی از موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.

رشته روانشناسی و علوم تربیتی

اصول روان‌درمانگری و مشاوره با رویکرد اسلامی، اثر مسعود جان بزرگی و سید محمد غروی، ارسالی از پژوهشگاه حوزه و دانشگاه .

رشته دین و علوم سیاسی

فرمانبرداری و نافرمانی مدنی، اثر سید جواد ورعی، ارسالی از پژوهشگاه حوزه و دانشگاه .

رشته دین و علوم اجتماعی

تجلی معانی و مفاهیم زیباشناختی در شهرسازی اسلامی، اثر حسن ستاری ساربانقلی، ارسالی از دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات .

تقدیر از پژوهشگران جوان

نظر به تفاهمی که میان دبیرخانه دین‌پژوهان کشور و معاونت پژوهشی حوزه‌های علمیه صورت پذیرفت، مقرر گردید آثار پژوهشگران جوان که سن آنها

بالای هشتاد امتیاز با توجه به اولویت‌ها و مرجحاتی که مورد تأیید سرگروه‌های داوری قرار گرفته ده اثر را انتخاب و حائز تجلیل و قدردانی قرار دهد. از این رو در مورخ پنجشنبه ۱۳۹۳/۲/۳ در دهمین جلسه شورای علمی دبیرخانه دین‌پژوهان که با اکثریت اعضا تشکیل گردید، از ۲۸ اثر باقی مانده آثار ذیل را ممتاز و حائز رتبه برتر شناخت:

رشته علوم قرآن

۱. پژوهش مکتب تأویلی و گفتمان وحی، اثر دکتر میثم توکلی بینا، ارسالی از پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی به عنوان برگزیده .

۲. روش‌شناسی تفسیر قرآن، اثر دکتر علی نصیری، ارسالی از پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، شایسته تشویق.

رشته فقه و حقوق

۱. تأثیر دیدگاه‌های فقهی بر قوانین کیفری در جرایم، اثر اسماعیل آقابابایی، ارسالی از پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

۲. انتخابات از نگاه فقه، اثر روح‌الله شریعتی،

مفسر و قرآن‌پژوه معاصر مرحوم آیت‌الله محمدهادی معرفت (قدس سره) که در بررسی آثار قرآنی و نظارت بر گروه‌های ارزیابی و سخنرانی‌های افتتاحیه برخی از دوره‌های پیشین، مشارکت داشتند، تقدیر به عمل آورد.

هم‌چنین مقرر داشت در صورت امکان از پژوهشگران پژوهش برخوردار از هشتاد امتیاز تشویق به عمل آورده و تلاش خود را برای ایجاد تعامل با نهادهای مسئول به منظور ایجاد تسهیلات برای سایر پژوهش‌های بیش از هفتاد امتیاز به کار بندد.

امضای اعضای شورای علمی

علی‌رضا اعرافی

سیدعلی عماد

احمد واعظی

سیدحسن اسلامی

عبدالرضا ایزدپناه

محمد جواد صاحبی

مهدی مهریزی

قاسم جوادی

محمد مهدی احمدی

احمد مبلغی

مسعود آذربایجانی

محمد عبداللهمیان

کاظم قاضی‌زاده

آیت‌پیمان

در دور نخست، از مجموع این آثار، ۱۴۳ اثر از سوی کمیته تخصصی شورای علمی واجد شرایط شناخته شد و به دور بعدی راه یافتند. آثار راه یافته در این مرحله در ده گروه علوم قرآن، علوم حدیث، فقه و اصول، کلام و فلسفه، تاریخ و سیره، روانشناسی و علوم تربیتی، علوم اجتماعی، علوم سیاسی، اخلاق و عرفان تقسیم و توسط هیئت داوران مورد ارزیابی دقیق قرار گرفت.

زیر ۳۱ سال است، از طریق جشنواره علامه حلی مورد تقدیر قرار گیرند. به همین جهت پژوهش «پدیدارشناسی - تصویر اسلام در سینمای غرب، اثر جواد امین خندقی» ارسالی از سوی پژوهشگر، اثر برگزیده دبیرخانه دین‌پژوهان در اختیار جشنواره مذکور قرار گرفت که در اردیبهشت سال جاری نتیجه آن اعلام گردید.

نکته پایانی

شورای علمی دبیرخانه دین‌پژوهان در جلسه مورخ ۱۵/۲/۹۳ مقرر نمود تا در دهمین آیین تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین، از حضرت آیت‌الله ابراهیم امینی دامت برکاته به عنوان پیشکسوت در عرصه پژوهش و ترویج معارف دینی و نیز به پاس زحمات ایشان به عنوان ریاست هیئت داوران دبیرخانه دین‌پژوهان کشور در دوره‌های گذشته و هم‌چنین از

آثار راه یافته به مرحله دوم

فهرست پژوهش‌های راه یافته به دور بعدی (داوری) دهمین مراسم تجلیل از پژوهشگران برتر حوزه دین ۱۳۹۴

ردیف	کد پژوهش	نام پژوهش	پژوهشگر / موسسه
۱	۰۰۲	استخراج و تحلیل اجتهادی مستندات قرآنی مناظرات امام رضا (ع) درباره نبوت و امامت	علی اسدی
۲	۰۰۴	سلفیه در شبه قاره هند	رسول نوری
۳	۰۰۸	اثر پذیری الاهیات فلسفی یهود از فلسفه و کلام اسلامی در دوره میانه	سید لطف الله جلالی
۴	۰۰۹	نقد شبهه های احمد الکاتب در انحصار ائمه در دوازده امام علیه السلام	جواد جعفری
۵	۰۱۵	گفتارهایی در وحدت اسلامی (انقلاب اسلامی، وحدت، امت، تمدن)	عباس علی مشکانی سبزواری
۶	۰۱۷	آسیب شناسی، بازنگری و اصلاح رویکردها و عملکردهای رسانه ملی در حوزه زن، خانواده و روابط زن و مرد	ابراهیم شفیعی سروستانی
۷	۰۲۱	امید و آینده پژوهی	زهرا محققیان
۸	۰۲۳	ارزیابی معرفی باور دینی در اندیشه فضیلت محورانه زگربسکی و بررسی آن بر اساس حکمت متعالیه	غلامحسین جوادپور
۹	۰۲۵	جایگاه فلسفی اخلاق در تحلیل فیلم: با تاکید بر دیدگاه میان رو	جواد امین خندقی
۱۰	۰۲۶	آزادی عقیده از نظر قرآن	محمد نظری
۱۱	۰۲۷	نقد و تحلیل تعاریف صوفی و تصوف	دکتر مهدی رضایی
۱۲	۰۲۸	تاریخ حدیث شیعه در ماوراء النهر و بلخ	مهدی غلامعلی

۱۳	۰۲۹	مبانی و معیارهای جرح و تضعیف راویان نزد قدمهای شیعه	مهدی غلامعلی
۱۴	۰۳۰	مهارتهای زندگی	سید مهدی خطیب
۱۵	۰۳۱	بررسی و تحلیل روایات «مکارم الأخلاق»	حمزه عبدی - عباس پسندیده
۱۶	۰۳۲	روانشناسی خویشنداری جنسی با رویکرد اسلامی	مهدی عباسی
۱۷	۰۳۳	خیال مهار نیافته تبیین مدل نظری عملکرد «أمل» بر اساس منابع اسلامی	حمید رفیعی هنر
۱۸	۰۳۴	بازسازی دینی نگاهی روان شناختی به توبه	محمد تقی تبیک
۱۹	۰۳۵	فلسفه تعلیم و تربیت اشراق	محمد بهشتی
۲۰	۰۳۶	قواعد تفسیر قرآن	علی اکبر بابائی
۲۱	۰۳۷	برخورد ایدئولوژی ها در ترکیه و موفقیت گفتمان «پسا اسلام گرایی»	مائه ارکان
۲۲	۰۳۸	تبیین نقش هشام بن محمد بن سائب کلبی در فرهنگ و تمدن اسلامی	اصغر منتظرالقائم - وحید سعیدی
۲۳	۰۳۹	نظریه اجتماعی ارتباط در قرآن	مجید کافی
۲۴	۰۴۱	الگوهای تامین اجتماعی از دیدگاه اسلام و غرب	سید رضا حسینی
۲۵	۰۴۲	موضوع عقد و مورد معامله با تأکید بر عقد صلح	اسماعیل نعمت الهی
۲۶	۰۴۳	«تاریخ ۱۲۰۰ ساله حوزه علمیه قم»	علی اکبر زهره کاشانی
۲۷	۰۴۴	آسیب شناسی تبلیغ دینی با تأکید بر مخاطبان جوان	سید محمد تقی حسینی - دکتر غلامرضا صدیق اورعی
۲۸	۰۴۵	نظریه های روان درمانگری و مشاوره (درمان، اصول و فنون، ارزشیابی و مطابقت های فرهنگی)	مسعود جان بزرگی - ناهید نوری
۲۹	۰۴۶	نظریه های نوین روان درمانگری و مشاوره (مفاهیم، اصول، مکانیزمها، فنون و مطابقت های فرهنگی)	مسعود جان بزرگی - سید محمد غروی
۳۰	۰۴۷	روشهای تربیتی قرآن کریم: جلد ۲ (حکمت آموزی، عفو و گذشت، تکریم و احترام، رفق و مدارا، احسان)	دکتر سید علی حسینی زاده حجت الاسلام والمسلمین شهاب الدین مشایخی
۳۱	۰۴۸	تحول گفتمان در گزارش واقعه کربلا (با تکیه بر آثار فارسی تا اواسط قرن دهم هجری قمری)	دکتر سیده رقیه میر ابولقاسمی
۳۲	۰۴۹	توانمند سازی منابع انسانی در نظام ارزشی اسلام	دکتر امیر حمزه مهرابی

۳۳	۰۵۰	عتبات عالیات در روابط ایران و عثمانی قرن نوزدهم (با تأکید بر عصر عبدالحمید دوم)	رکتر رسول عربخانی
۳۴	۰۵۱	علم اقتصاد و مسئله شناخت نقدی معرفت شناختی بر روش شناسی اقتصاد نئوکلاسیکی	عبدالحمید معرفی
۳۵	۰۵۲	اصول روان درمانگری و مشاوره با رویکرد اسلامی (مفاهیم ، فرآیند و فنون)	مسعود جان بزرگی سید محمد غروی
۳۶	۰۵۴	رویکردی انتقادی به مبانی فلسفی «فلسفه برای کودکان» بر اساس حکمت متعالیه	دکتر سید علی ستاری
۳۷	۰۵۵	فلسفه تعلیم و تربیت مشاء جلد اول: مبانی تعلیم و تربیت	حجت الاسلام دکتر محمد داودی
۳۸	۰۵۶	فلسفه تعلیم و تربیت مشاء جلد دوم: تعلیم و تربیت	حجت الاسلام دکتر محمد داودی
۳۹	۰۵۷	گفتمان های سیاسی در جمهوری اسلامی	محمود علی پور گرجی
۴۰	۰۵۸	تاریخ نگاری محدث قمی رحمه الله	رحمت الله بانیشی
۴۱	۰۵۹	تاریخ نگاری محلی ایران در دوره اسلامی	دکتر عبدالرحیم قنوات
۴۲	۰۶۰	معیار پذیری تفسیر متون با تکیه بر تفسیر قرآن کریم	علی فتحی
۴۳	۰۶۱	جامعه شناسی جنسیت با رویکردی اسلامی	حسین بستان (نجفی)
۴۴	۰۶۲	مبانی کلامی و فقهی امر به معروف و نهی از منکر	سید جواد ورعی
۴۵	۰۶۳	بررسی فقهی فرمانبرداری و نافرمانی مدنی	سید جواد ورعی
۴۶	۰۶۵	جنسیت و تربیت (نقد دیدگاه فمینیسم لیبرال از منظر اسلام)	دکتر سید علی حسینی زاده
۴۷	۰۶۸	فرهنگ و تمدن مغرب اسلامی در عصر بنی مرین	دکتر عباس برومند اعلم رقیه انارکی
۴۸	۰۶۹	روانشناسی در نهج البلاغه (مفاهیم و آموزه ها)	دکتر مسعود آذربایجانی محمد صادق شجاعی
۴۹	۰۷۰	مراحل سه گانه پیشگیری از جرم در آموزه های قرآنی	دکتر قدرت الله خسرو شاهی

۵۰	۰۷۱	مبانی هستی‌شناختی در اندیشه سیاسی اسلام جلد اول	محمد حسین اسکندری
۵۱	۰۷۲	مبانی انسان‌شناختی در اندیشه سیاسی اسلام جلد دوم	محمد حسین اسکندری
۵۲	۰۷۴	خاتم عشق (ص)	سید حمید پور طباطبایی
۵۳	۰۷۶	نگرش‌های فلسفی سیاسی در آرای صدرالمتألهین	شریف لک زایی
۵۴	۰۸۲	بررسی و نقد سیاستگذاری فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	شمس الدین گودرزی
۵۵	۰۸۳	روانشناسی در قرآن مفاهیم و آموزه‌ها	حجت الاسلام دکتر محمد کاویانی با همکاری: حجت الاسلام علی احمد پناهی
۵۶	۰۸۴	مبانی خودشناسی بر اساس رویکرد یکپارچه توحیدی	محمد حسین شریفی نیا
۵۷	۰۸۵	فقه الانتخاب (فقه الادارة) جلد دوم	سید صمصام الدین قوامی
۵۸	۰۸۶	فلسفه تعلیم و تربیت مشاء جلد دوم تعلیم و تربیت	حجت الاسلام دکتر محمد داوودی
۵۹	۰۸۷	ارزشها و پاداش‌های معنوی	نگین سنگری
۶۰	۰۸۸	نظری به مبانی عدالت اجتماعی در اسلام	علیرضا لشکری
۶۱	۰۸۹	حقیقت قرب به خدا در اسلام و مسیحیت با تکیه بر قرآن و عهد جدید	اسماعیل علیخانی
۶۲	۰۹۰	نقش شیوه اجتهادی امام خمینی (ره) در تولید اندیشه سیاسی و پاسخ به مسایل سیاسی	غلام حسن مقیمی
۶۳	۰۹۱	مبانی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت بازسازی الگوی حکمت متعالیه در باب اسلامی سازی معارف فلسفی	سید میثم بهشتی نژاد
۶۴	۰۹۳	ارزش معرفت‌شناختی دلیل نقلی	عبدالله محمدی
۶۵	۰۹۴	پدیدارشناسی: تصویر اسلام در سینمای غرب	جواد امین خندقی
۶۶	۰۹۵	ناکامی نادمان نیایش در کوچه‌های فروبسته استجابات	مرتضی طالبی
۶۷	۰۹۶	تجلی معانی و مفاهیم زیباشناسی در شهرسازی اسلامی	دکتر حسن ستاری ساربانقلی
۶۸	۰۹۷	مقایسه تطبیقی اندیشه‌های آرمانشهری در اسلام و غرب با تمرکز بر اتوپیای	دکتر حسن ستاری

ساربانقلی	توماس مور و مدینه فاضله فارابی و با تاکید بر فضاهای معماری و شهرسازی		
فرج اله عباسی	آسیب شناسی جامعه منتظر در آئینه روایات	۰۹۸	۶۹
نجمه کیخا توسط: آقای شریف لک زایی	نسبت فعل اخلاقی و فعل سیاسی در حکمت متعالیه	۰۹۹	۷۰
سید مصطفی مطهری	اتان کلبرگ و حدیث امامیه	۱۰۰	۷۱
اسماعیل آقا بابائی بنی	نسبت حیات با ارزشهای مورد حمایت حقوق کیفری ایران و اسلام	۱۰۱	۷۲
سید رضا موسی کاظمی	ماهیت ویژگی های جن و جایگاه آن در نظام آفرینش از منظر آیات و روایات	۱۰۲	۷۳
عیسی عیسی زاده	نقد و بررسی پاسخ فخر رازی به دلایل امامت حضرت علی (ع) در کتاب «الاربعین فی اصول الدین»	۱۰۵	۷۴
علی نصیری	روش شناسی تفسیر قرآن	۱۰۹	۷۵
امیر حسین ترکشوند	حجاب شرعی در عصر پیامبر	۱۱۲	۷۶
امیر حسین ترکشوند	نسخ سنگسار توسط اسلام	۱۱۳	۷۷
عبداله محمدی	ارزش معرفت شناختی خبر واحد در اعتقادات و علوم انسانی	۱۷۹	۷۸
محمد مهدی کریمی نیا	حریم خصوصی اشخاص و مصونیت در نظام اسلامی	۱۸۰	۷۹
محمد مهدی کریمی نیا	بررسی حسبه	۱۸۱	۸۰
محمد مهدی کریمی نیا	بررسی فقهی - حقوقی تغییر جنسیت	۱۸۲	۸۱
سید محمد جواد موسوی	نگاهی نو به سهم الارث فرزندان در قرآن	۱۸۴	۸۲
محمد ملک زاده	قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در برابر غرب	۱۸۵	۸۳
مهدی الحبیبی بینا	الاستنساخ البشري و ما يتفرع عليه من الأحكام الوضعیه	۱۸۷	۸۴
حامد ظاهری	قراءة فلسفیة لتعدد القراءات للدين	۱۹۱	۸۵
محمد پزشکی	پژوهشی انتقادی در باب وضعیت اندیشه سیاسی معاصر ایران (در دو دهه اخیر)	۱۹۲	۸۶
احمد رضا یزدانی مقدم	فلسفه سیاسی علامه طباطبائی و ایران معاصر	۱۹۳	۸۷
غلامرضا پیوندی	اصول و معیارهای کیفر گذاری از منظر مکاتب حقوقی در مقایسه با آموزه های اسلامی	۱۹۴	۸۸
محمد جداری عالی	مدل اسلامی اخلاق مصرف	۱۹۹	۸۹
دکتر حسین اترک	نظریه اعتدال در اخلاق اسلامی	۲۰۰	۹۰
محمد حسن قدردان قراملکی	رابطه خدا و جهان	۲۰۱	۹۱
احمد علی یوسفی	اقتصاد تعاونی از منظر اسلام	۲۰۴	۹۲

محمد عرب صالحی	روش شناسی حکم	۲۰۵	۹۳
سید کاظم سید باقری	قدرت سیاسی از دیدگاه قرآن کریم	۲۰۶	۹۴
محمد حسن قدردان قراملکی	أسماء و صفات خدا	۲۰۸	۹۵
قاسم اخوان نبوی	جامعه شناسی دین (مبادی و پیشینه)	۲۰۹	۹۶
محمد تقی سهرابی فر	انسان دینی و انسان مدرن (مبانی و مؤلفه ها)	۲۱۳	۹۷
محمد حسن قدردان قراملکی	علم و اراده الهی	۲۱۴	۹۸
علی فضلی	فلسفه عرفان ماهیت و مؤلفه ها	۲۱۵	۹۹
دکتر میثم توکلی بینا	مکتب تأویلی و گفتمان وحی؛ نقد و بررسی آرای قرآن شناختی نصر حامد ابوزید	۲۱۷	۱۰۰
حمید رضا شاکرین	ویژگیهای عقاید دینی و برونداد روش شناختی آن	۲۱۸	۱۰۱
سید حسین شرف الدین	ارزشهای اجتماعی از دیدگاه قرآن کریم	۲۱۹	۱۰۲
محمد عابدی	جهاد اقتصادی از منظر قرآن	۲۲۰	۱۰۳
محسن برهانی	اخلاق و حقوق کیفری	۲۲۳	۱۰۴
حسن پناهی آزاد	فلسفه حکمت صدرایی	۲۲۴	۱۰۵
یاور وکیلی	مکتب تفکیک	۲۲۶	۱۰۶
علی محمد حسین زاده	اخلاق گفتگو	۲۲۷	۱۰۷
محسن مهاجرنیا	اندیشه دفاعی اسلام	۲۲۸	۱۰۸
ابوالحسن غفاری	سیر تطور علیّت در فلسفه اسلامی	۲۲۹	۱۰۹
حسین عشاقی	گام مبانی از گامهای پسین در فلسفه برین	۲۳۰	۱۱۰
حسن معلمی	نفس و روح در فلسفه اسلامی و آیات و روایات	۲۳۱	۱۱۱
علی عابدی شاهرودی	نقد قوه شناخت	۲۳۲	۱۱۲
خالد غفوری	نظام الإرث فی ضوء القرآن الکریم	۲۳۸	۱۱۳
اسماعیل آقابابائی بنی	تأثیر دیدگاه های فقهی بر قوانین کیفری در جرایم علیه تمامیت جسمانی	۲۳۹	۱۱۴
احمد مینایی	اندیشه کلامی عصمت و پیامدهای فقهی و اصول فقهی آن	۲۴۱	۱۱۵
سیف الله صرامی	منابع و ادله علم و اصول فقه	۲۴۲	۱۱۶
محمد علی سلطانی	مکتب فقهی محقق اردبیلی	۲۴۳	۱۱۷

سید جعفر صادقی فدکی	ملاکهای توسعه آیات الاحکام قرآن کریم	۲۴۶	۱۱۸
سعید بهمنی	منطق پاسخ دهی قرآن	۲۴۹	۱۱۹
علی کرجی	شواهد قرآنی برخی مضامین حکمت متعالیه	۲۵۰	۱۲۰
ابوالفضل سلطان محمدی	مباحث سیاسی بحار الانوار جلد دوم (در ۲ جلد صحافی شده است)	۲۵۱	۱۲۱
علی جعفری	اصل حسن نیت در قراردادهای و جایگاه آن در فقه امامیه و حقوق ایران	۲۵۲	۱۲۲
منصور داداش زاده	سیمای دوازده امام (ع) در میراث مکتوب اهل سنت	۲۵۳	۱۲۳
حسنعلی علی اکبریان	در آمدی بر فلسفه احکام و راه های استکشاف آن	۲۵۵	۱۲۴
جواد فخار طوسی	اعاده حیثیت و جبران خسارت معنوی ناشی از دعاوی کیفری	۲۵۶	۱۲۵
رضا اسلامی	جایگاه قواعد استظهار در حل مسئله مستحدثه	۲۵۷	۱۲۶
مرتضی یوسفی راد	مبانی فلسفه سیاسی مشاء	۲۵۸	۱۲۷
سید عبدالله حسینی	تعامل شیعیان امامیه با دیگر مسلمانان	۲۵۹	۱۲۸
روح الله شریعتی	انتخابات از نگاه فقه	۲۶۰	۱۲۹
رمضان محمدی	تشیع و پیدایی آن	۲۶۶	۱۳۰
علی آقا پیروز	(بررسی فقهی مدیریت بانوان با تأکید بر دیدگاه امام خمینی (س)	۲۶۸	۱۳۱
محمد یعقوبی بشوی	تغییرات اجتماعی از منظر قرآن	۲۶۹	۱۳۲

آثار بالای ۷۰ امتیاز

فهرست آثار دارای امتیاز بالای هفتاد به تفکیک گروه‌های مرتبط

اخلاق و عرفان [×]						
ردیف	کد اثر	نام اثر	پژوهشگر	موسسه/مرکز پژوهشی	سال نشر	میانگین امتیاز
۳	۲۰۰	نظریه اعتدال در اخلاق اسلامی	دکتر حسین اترک	پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی		۷۱
علوم اجتماعی						
ردیف	کد اثر	نام اثر	پژوهشگر	موسسه/مرکز پژوهشی	سال نشر	میانگین امتیاز
۱	۰۳۹	نظریه اجتماعی ارتباط در قرآن	مجید کافی	پژوهشگاه حوزه و دانشگاه		۷۸
۲	۰۴۱	الگوهای تامین اجتماعی از دیدگاه اسلام و غرب	سید رضا حسینی	پژوهشگاه حوزه و دانشگاه		۸۶/۵
۳	۰۴۹	توانمند سازی منابع انسانی در نظام ارزشی اسلام	دکتر امیر حمزه مهرابی	پژوهشگاه حوزه و دانشگاه		۸۹
۴	۰۶۱	جامعه شناسی جنسیت با رویکردی اسلامی	حسین بستان (نجفی)	پژوهشگاه حوزه و دانشگاه		۷۷
۵	۰۶۵	جنسیت و تربیت (نقد دیدگاه فمینیسم لیبرال از منظر اسلام)	دکتر سید علی حسینی زاده	پژوهشگاه حوزه و دانشگاه		۸۱/۵

۷۹/۷۵			شمس الدین گودرزی	بررسی و نقد سیاستگذاری فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	۰۸۲	۶
۸۶/۵			جواد امین خندقی	پدیدار شناسی: تصویر اسلام در سینمای غرب	۰۹۴	۷
۸۹/۵			دکتر حسن ستاری ساربانقلی	تجلی معانی و مفاهیم زیباشناسی در شهرسازی اسلامی	۰۹۶	۸
۸۷/۲۵		پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی	احمد علی یوسفی	اقتصاد تعاونی از منظر اسلام	۲۰۴	۹
۷۹			محمد یعقوبی بشوی	تغییرات اجتماعی از منظر قرآن	۲۶۹	۱۰

علوم سیاسی

ردیف	کد اثر	نام اثر	پژوهشگر	موسسه/مرکز پژوهشی	سال نشر	میانگین امتیاز
۱	۰۶۳	بررسی فقهی فرمانبرداری و نافرمانی مدنی	سید جواد ورعی	پژوهشگاه حوزه و دانشگاه	۷۷/۵	
۲	۰۷۶	نگرش های فلسفی سیاسی در آرای صدر المتألهین	شریف لک زایی		۷۶	
۳	۱۹۳	فلسفه سیاسی علامه طباطبایی و ایران معاصر	احمد رضا یزدانی مقدم	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی	۷۹/۵	
۴	۲۰۶	قدرت سیاسی از دیدگاه قرآن کریم	سید کاظم سید باقری	پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی	۷۲	
۵	۲۵۸	مبانی فلسفه سیاسی مشاء	مرتضی یوسفی راد	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی	۷۰	

فقه و حقوق

ردیف	کد اثر	نام اثر	پژوهشگر	موسسه/مرکز پژوهشی	سال نشر	میانگین امتیاز
۱	۰۶۲	مبانی کلامی و فقهی امر به معروف و نهی از منکر	سید جواد ورعی	پژوهشگاه حوزه و دانشگاه		۷۲
۲	۰۷۰	مراحل سه گانه پیشگیری از جرم در آموزه های قرآنی	دکتر قدرت الله خسرو شاهی	پژوهشگاه حوزه و دانشگاه		۹۴
۳	۱۰۱	نسبت حیات با ارزشهای مورد حمایت حقوق کیفری ایران و اسلام	اسماعیل آقا بابائی بنی			۸۵
۴	۱۱۲	حجاب شرعی در عصر پیامبر	امیر حسین ترکشوند			۷۵
۵	۱۸۲	بررسی فقهی - حقوقی تغییر جنسیت	محمد مهدی کریمی نیا			۸۳
۶	۱۸۷	الاستنساخ البشرى و ما یتفرع علیه من الأحكام الوضعیه	مهدی الحبیبی بینا			۸۱
۷	۱۹۴	اصول و معیارهای کیفر گذاری از منظر مکاتب حقوقی در مقایسه با آموزه های اسلامی	غلامرضا پیوندی	پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی		۷۲
۸	۲۰۵	روش شناسی حکم	محمد عرب صالحی	پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی		۷۳
۹	۲۱۸	ویژگیهای عقاید دینی و برونداد روش شناختی آن	حمید رضا شاکرین	پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی		۸۰
۱۰	۲۲۳	اخلاق و حقوق کیفری	محسن برهانی	پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی		۷۶
۱۱	۲۳۸	نظام الإرث فی ضوء القرآن الکریم	خالد غفوری			۸۴

۱۲	۲۳۹	تأثیر دیدگاه های فقهی بر قوانین کیفری در جرایم علیه تمامیت جسمانی	اسماعیل آقابابائی بنی	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی پژوهشکده فقه و حقوق	۸۹
۱۳	۲۴۱	اندیشه کلامی عصمت و پیامدهای فقهی و اصول فقهی آن	احمد مینایی	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی پژوهشکده فقه و حقوق	۷۴
۱۴	۲۴۳	مکتب فقهی محقق اردبیلی	محمد علی سلطانی	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی پژوهشکده فقه و حقوق	۷۳
۱۵	۲۵۲	اصل حسن نیت در قراردادها و جایگاه آن در فقه امامیه و حقوق ایران	علی جعفری	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی پژوهشکده فقه و حقوق	۷۰
۱۶	۲۵۵	در آمدی بر فلسفه احکام و راه های استکشاف آن	حسنعلی علی اکبریان	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی پژوهشکده فقه و حقوق	۷۹
۱۷	۲۵۶	اعاده حیثیت و جبران خسارت معنوی ناشی از دعاوی کیفری	جواد فخار طوسی	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی پژوهشکده فقه و حقوق	۷۴
۱۸	۲۵۷	جایگاه قواعد استظهار در حل مسئله مستحدثه	رضا اسلامی	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی پژوهشکده فقه و حقوق	۷۰
۱۹	۲۶۰	انتخابات از نگاه فقه	روح الله شریعتی	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی	۸۵

علوم تربیتی

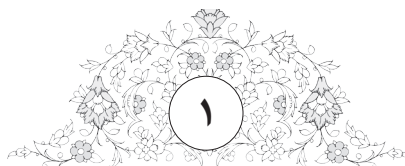
ردیف	کد اثر	نام اثر	پژوهشگر	موسسه/مرکز پژوهشی	سال نشر	میانگین امتیاز
۱	۰۲۱	امید و آینده پژوهی	زهره محققیان			۷۰
۲	۰۳۲	روانشناسی خویشنداری جنسی با رویکرد اسلامی	مهدی عباسی	پژوهشگاه قرآن و حدیث		۷۵
۳	۰۳۴	بازسازی دینی نگاهی روان شناختی به توبه	محمد تقی تبیک	پژوهشگاه قرآن و حدیث		۸۳/۵

۷۵		پژوهشگاه حوزه و دانشگاه	محمد بهشتی	فلسفه تعلیم و تربیت اشراق	۰۳۵	۴
۷۸		پژوهشگاه حوزه و دانشگاه	سید محمد تقی حسینی - دکتر غلامرضا صدیق لورعی	آسیب شناسی تبلیغ دینی با تأکید بر مخاطبان جوان	۰۴۴	۵
۸۳		پژوهشگاه حوزه و دانشگاه	مسعود جان بزرگی - ناهد نوری	نظریه های روان درمانگری و مشاوره (درمان، اصول و فنون، ارزشیابی و مطابقت های فرهنگی)	۰۴۵	۶
۸۳		پژوهشگاه حوزه و دانشگاه	مسعود جان بزرگی - سید محمد غروی	نظریه های نوین روان درمانگری و مشاوره (مفاهیم، اصول، مکانیزمها، فنون و مطابقت های فرهنگی)	۰۴۶	۷
۸۹/۵		پژوهشگاه حوزه و دانشگاه	مسعود جان بزرگی سید محمد غروی	اصول روان درمانگری و مشاوره با رویکرد اسلامی (مفاهیم، فرآیند و فنون)	۰۵۲	۸
۷۲		پژوهشگاه حوزه و دانشگاه	حجت الاسلام دکتر محمد داودی	فلسفه تعلیم و تربیت مشاء جلد اول: مبانی تعلیم و تربیت	۰۵۵ ۰۵۶ ۰۸۶	۹
تاریخ و سیره						
میانگین امتیاز	سال نشر	موسسه/مرکز پژوهشی	پژوهشگر	نام اثر	کد اثر	ردیف
۷۵		پژوهشگاه حوزه و دانشگاه	دکتر سیده رقیه میر ابولقاسمی	تحول گفتمان در گزارش واقعۀ کربلا (با تکیه بر آثار فارسی تا اواسط قرن دهم هجری قمری)	۰۴۸	۱
۷۷		پژوهشگاه حوزه و دانشگاه	رحمت الله بانسی	تاریخ نگاری محدث قمی رحمه الله	۰۵۸	۲

۷۹		پژوهشگاه حوزه و دانشگاه	دکتر عباس برومند اعلم رقیه انارکی	فرهنگ و تمدن مغرب اسلامی در عصر بنی مرین	۰۶۸	۳
علوم و حدیث						
ردیف	کد اثر	نام اثر	پژوهشگر	موسسه/مرکز پژوهشی	سال نشر	میانگین امتیاز
۱	۰۲۹	مبانی و معیارهای جرح و تضعیف راویان نزد قدمای شیعه	مهدی غلامعلی	پژوهشگاه قرآن و حدیث		۷۸
۲	۱۰۰	اتان کلبرگ و حدیث امامیه	سید مصطفی مطهری			۷۲
۳	۱۷۹	ارزش معرفت شناختی خبر واحد در اعتقادات و علوم انسانی	عبداله محمدی			۷۲
علوم قرآنی						
ردیف	کد اثر	نام اثر	پژوهشگر	موسسه/مرکز پژوهشی	سال نشر	میانگین امتیاز
۱	۱۰۹	روشن شناسی تفسیر قرآن	علی نصیری			۹۰
۲	۲۱۷	مکتب تأویلی و گفتمان وحی؛ نقد و بررسی آرای قرآن شناختی نصر حامد ابوزید	دکتر میثم توکلی بینا	پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی		۷۵
۳	۲۴۶	ملاکهای توسعه آیات الاحکام قرآن کریم	سید جعفر صادقی فدکی	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی مرکز فرهنگ و معارف قرآن		۷۹
فلسفه و کلام و عقاید						
ردیف	کد اثر	نام اثر	پژوهشگر	موسسه/مرکز پژوهشی	سال نشر	میانگین امتیاز
۱	۰۰۸	اثر پذیری الاهیات فلسفی یهود از فلسفه و کلام اسلامی در دوره میانه	سید لطف الله جلالی			۸۸/۵

۸۷			غلامحسین جوادپور	ارزیابی معرفی باور دینی در اندیشه فضیلت محورانه زگربسکی و بررسی آن بر اساس حکمت متعالیه	۰۲۳	۲
۸۲/۵		پژوهشگاه حوزه و دانشگاه	دکتر سید علی ستاری	رویکردی انتقادی به مبانی فلسفی «فلسفه برای کودکان» بر اساس حکمت متعالیه	۰۵۴	۳
۸۴			اسماعیل علیخانی	حقیقت قرب به خدا در اسلام و مسیحیت با تکیه بر قرآن و عهد جدید	۰۸۹	۴
۷۵			سید میثم بهشتی نژاد	مبانی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت بازسازی الگوی حکمت متعالیه در باب اسلامی سازی معارف فلسفی	۰۹۱	۵
۷۱/۵			عبدالله محمدی	ارزش معرفت شناختی دلیل نقلی	۰۹۳	۶
۷۰/۵		پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی	محمد حسن قدردان قراملکی	رابطه خدا و جهان	۲۰۱	۷
۷۲/۵		پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی	محمد حسن قدردان قراملکی	أسماء و صفات خدا	۲۰۸	۸
۷۱/۶		پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی	علی فضلی	فلسفه عرفان ماهیت و مؤلفه‌ها	۲۱۵	۹
۸۴		پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی	حسن پناهی آزاد	فلسفه حکمت صدرایی	۲۲۴	۱۰
۷۷		پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی	حسین عشاقی	گام مبانی از گامهای پسین در فلسفه برین	۲۳۰	۱۱
۷۱		پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی	حسن معلمی	نفس و روح در فلسفه اسلامی و آیات و روایات	۲۳۱	۱۲
۷۸/۵		پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی	علی عابدی شاهرودی	نقد قوه شناخت	۲۳۲	۱۳

پژوهش‌های برگزیده دهمین دوره

عنوان پژوهش: مکتب تاویلی و گفتمان وحی نقد و بررسی آرای قرآن شناختی نصر حامد ابوزید

پژوهشگر: میثم توکلی بینا (۱۳۵۷- ش) / پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
تحصیلات حوزوی: اتمام رسمی سطوح تا انتهای پایه دهم . تحصیلات دانشگاهی: دکترای فلسفه دین و مسائل کلامی جدید از واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی تهران.

اثبات خدا، مقاله‌ی «رویکرد پدیدارشناختی غربیان در مطالعات شیعه‌شناسی» «لزوم اتخاذ رویکرد تربیتی در اخلاق پزشکی اسلامی». جوایز و تقدیرها: فعال‌ترین دبیر جشنواره خوارزمی در سطح آموزش و پرورش، رتبه دوم سومین جشنواره هنر آسمانی در بخش نمایش‌نامه ۱۳۸۹، رتبه دوم پایان نامه دکتری در جشنواره هنر دینی، رتبه سوم جشنواره پایان نامه های قرآنی کشور، بیست و یکمین نمایشگاه بین المللی قرآن کریم.

تألیفات: خطابه فاطمی در مسجد النبی به روایت ابن طیفور بغدادی، راهنمای روزانه ختم قرآن همراه با ذکر امیر المومنین، ترجمه و اعراب جلد ۴۳ بحار (زندگانی حضرت زهرا علیها السلام)، پیوند خلاق اعتزال و تصوف؛ واکاوی مبادی اندیشه نصر حامد ابوزید، درسنامه توحید، حدیث غضب، تحقیق و احیای نسخه خطی جدید از خطبه فدک در آثار ابن المشهدی، ترجمه کتاب اشپیتزر با عنوان «برهانی های جدید در

چکیده: پژوهشی درباره دیدگاه‌های حامد ابوزید، اندیشمند فقید مصری در باب وحی است. وی معتقد بود که نباید چنین باشد که وحی بر تمام جوانب زندگی عربی و یا اسلامی سیطره یابد. وی تفسیری دیگرگونه از دین و قرآن و وحی داشت. از آنجا که او متخصص در ادبیات عرب بود، رویکردی ادبی و گفتمانی به دین اتخاذ کرد و از این منظر به نقد باورداشت‌های اسلامی رایج پرداخت.

از دیدگاه پژوهشگر، با توجه به شهرتی که ابوزید در جهان عرب دارد به عنوان نماد اعتزال نو و نواندیشی عربی اسلامی شناخته می‌شود و مجموعه آثار او در میان مردم عادی هم بسیار خواننده دارد. وی جزء نخستین محققانی است که مقالاتی در باب هرمنوتیک به فرهنگ عربی وارد کرد.

پرسش اصلی تحقیق این است که دیدگاه ابوزید در باب مبادی معرفت‌شناختی، ساختار وجودی و رهیافت دلالت‌شناختی وحی چیست؟ ابوزید از چه منابع فکری سود جسته و از چه اندیشه‌های غربی یا اسلامی تاثیر پذیرفته است؟

این تحقیق از یک مقدمه و سه فصل با این عناوین تشکیل شده است: مقدمه (بیان مساله، اهمیت و ضرورت و...)، جریان‌های تفسیری (بسترهای رونق مکاتب تفسیری در دوره معاصر، مدرنیته، نوزایش عربی، شناخت اجمالی جریان‌ها و مکاتب تفسیری، نمودار روش شناختی طیف‌های تفسیری عربی)، نگاهی به زندگی و آثار ابوزید، مبادی معرفت‌شناختی، ساختار وجود شناسی، تاریخ‌مندی و قداست، رهیافت دلالت‌شناختی، رهیافت ادبی، ابوزید دوران اروپایی، چرخش از متن پژوهی به گفتمان کلوی، چرخش از وحی گزاره‌ای به تجربه دینی، رهیافت چند گفتمانی به قرآن، عبور از تلقی متنی.

در بخش نتیجه‌گیری آمده است: ابوزید از جهت معرفت‌شناختی به عقل‌ضروری معتقد نیست و آنچه به عنوان عقل در نظر دارد، همان رای است که در

فقه حنفی مورد تاکید قرار گرفته است. قرآن کریم، متنی ادبی است که اعتبار خود را از فرهنگ و پذیرش عرب دریافت می‌کند و در کنار آن نمی‌توان سنت و تراث را نشانده، بلکه این بخش‌ها متون ثانوی‌اند که در حاشیه متن شکل گرفته‌اند. در انگاره‌های اصلی ابوزید که مشتمل بر نقد ادبی قرآن، هرمنوتیک و تاویل، اعتبار فرهنگی و نشانه‌شناسی سوسور است، هیچ چیز نویی وجود ندارد. آنچه جدید است کاربرست این آموزه‌ها به سان منتقدان مسیحی کتاب مقدس در دوران روشنگری برای قرآن و وحی بر پیامبر است که البته در آن تفاوت‌های اسلام و مسیحیت لحاظ نشده است. ترکیب ناموزون و ناهماهنگ این انگاره‌ها با یکدیگر در آثار او چشمگیر است. او بیشتر ادیبی توانا بود که از موضع متون ادبی صرف به قرآن می‌نگریست و دغدغه ادبیات، تمام ذهن او را به خود معطوف کرده بود. طبیعتاً این نگاه تک‌بعدی و فاقد جامعیت لازم است.

عنوان پژوهش: روش‌شناسی تفسیر قرآن

پژوهشگر: علی نصیری (۱۳۴۴) / پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

تحصیلات حوزوی: خارج فقه و اصول / تحصیلات دانشگاهی: دکترای علوم قرآن و حدیث از دانشکده الهیات دانشگاه تهران.

سوابق پژوهشی: شرکت در همایش‌های علمی سمینار نظام خانواده، کنگره امام علی، کنگره جهانی ملاصدرا، بزرگداشت فاضلین نراقی، امام خمینی و حکومت اسلامی، امام خمینی و عرفان، همایش زیبایی‌شناسی قرآن و ...، راهنما و مشاور علمی پایان‌نامه‌های

است. معرفی قرآن کریم در سایه ژرف اندیشی در آیات و استخراج مفاهیم و مدالیل آنها قابل تحقق است؛ یعنی کاری که باید در قالب تفسیر و از سوی مفسران انجام گیرد. از دیدگاه پژوهشگر، جهانیان تشنه معرفت باید از رهگذر فرایند تفسیر با پیام‌های این کتاب آسمانی آشنا شوند. از جمله مباحثی که از اهمیت بسیاری برخوردار است و تقریباً توجه چندانی به آن نشده بررسی و پاسخ گویی به این دو پرسش اساسی است: آیا لازم است مفسر برای تفسیر یک سوره یا یک آیه، پیش از آنکه بخواهد نتایج واکاوی تفسیری خود را در اختیار دیگران بگذارد از فرایند خاصی تبعیت کند؟ آن گاه که مفسر به نتایجی دست یافت آیا لازم است این نتایج و دستاوردها را به صورتی روشنمند در قالب الگویی خاص و مشخص در اختیار دیگران قرار دهد یا آنکه انعکاس آن نتایج به هر شکل ممکن قابل پذیرش است؟

پژوهشگر کوشیده است مراحل تفسیر سوره‌ها و آیات را در قالب مدلی روشنمند ارائه نماید؛ مدلی که تفسیر هر سوره را در ده مرحله به تصویر می‌کشد. این پژوهش از یک مقدمه و دو جلد در پنج بخش با این عناوین تشکیل شده است: بازشناخت کلیاتی در زمینه روش شناسی تفسیر، روش شناسی تفسیر آیات (جایگاه آیه، فضای نزول، مفاهیم واژه‌ها، نکات ادبی، نکات بلاغی، ساختار درونی آیه، ساختار بیرونی آیه، تفسیر، بررسی روایات)، روش شناسی تفسیر سوره (نام سوره، شمار آیات، جایگاه سوره، فضای نزول، زمان نزول، مکان نزول، اهداف سوره، محتوای سوره، ساختار درونی سوره، ساختار بیرونی سوره)، مباحث تطبیقی (بازخوانی تفسیر سوره اخلاص بر اساس اهم تفاسیر فریقین) و...

در بخش نتیجه گیری آمده است: عموم مفسران خود را ملزم به رعایت الگویی خاص نمی‌دیدند و مفاهیم و آموزه‌های قرآن را به صورتی غیروشنمند فهم کرده و به همان صورت در اختیار مخاطبان قرار داده‌اند. ارائه آموزه‌های تفسیری در قالب الگویی

کارشناسی ارشد، ارزیابی مقالات مجلات علمی پژوهشی.

تایف کتاب: رابطه متقابل کتاب و سنت، حدیث شناسی، بررسی مکتب صدرالمتهلین، آشنایی با جوامع حدیثی شیعه و اهل سنت، قرآن و هنر، نزاهت قرآن از تحریف، هنر و زیبایی شناسی از منظر قرآن و...

مقالات: اباحه گری آفت دینداری، استاد معرفت از منظر اخلاق علمی، استاد معرفت و دفاع از حریم ولایت، آسمانهای هفتگانه از منظر قرآن، اعجاز قرآن از منظر شهید مطهری و علامه بلاغی و...

جوایز و تقدیرها: اثر برگزیده معاونت پژوهش حوزه علمیه خواهران ۱۳۸۴ (کتاب حدیث شناسی)، اثر برگزیده کتاب سال حوزه ۱۳۸۸ (رابطه متقابل قرآن و سنت)، اثر برگزیده جشنواره فارابی و آیسکو و یونسکو (رابطه متقابل قرآن و سنت) ۱۳۸۸، اثر شایسته تقدیر کتاب فصل ۱۳۹۱ (روش شناسی نقد احادیث).

چکیده: پژوهشی درباره دیرپاترین و گسترده‌ترین نوع مطالعات قرآنی یعنی تفسیر قرآن است که از روزگار نزول، بخش‌هایی از قرآن کریم تا امروز در حال انجام

روشنند از چهار جهت مفید و ضروری است: فربه شدن آموزه‌های تفسیری، منقح شدن مدالیل آیات در سایه بررسی جداگانه مراحل تفسیر، منقح شدن مدالیل آیات در سایه رعایت ترتیب مراحل تفسیر، تسهیل در مطالعه و تحقیق و تدریس روشنند تفاسیر. در روشنندترین تفسیر موجود یعنی تفسیر مجمع البیان، تفسیر سوره‌ها تنها در چهار مرحله دنبال شده است: نام سوره، شمار آیات، فضیلت سوره، اعلام مکی و مدنی بودن سوره.

عنوان پژوهش: تأثیر دیدگاه‌های فقهی بر قوانین کیفری در جرایم علیه تمامیت جسمانی

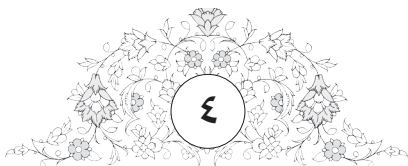
دین اسلام و تدوین نظام اجتماعی، وظیفه پزشک در صورت مخالفت بیمار با درمان، اجماع و نقش آن در استنباط احکام کیفری، تداخل دیات در جنایات منجر به زندگی نباتی، واکاوی مستندات فقهی اعدام تعزیری. جوایز و تقدیرها: پایان نامه سال دانشجوی ۱۳۸۱ (کتاب کالبد شکافی و پیامدهای آن)، کنگره دین پژوهان ۱۳۸۴ (کتاب پیوند اعضا) برگزیده کتاب فصل ۱۳۸۹ (کتاب شرکت‌های هرمی)، برگزیده کتاب سال حوزه ۱۳۹۲ (کتاب قتل از روی ترحم)، برگزیده کتاب سال حوزه ۱۳۹۳ (نسبت حق حیات با ارزش‌ها). چکیده: پژوهشی درباره تأثیر دیدگاه‌های فقهی بر قوانین کیفری در جرایم علیه تمامیت جسمانی است. این تحقیق درصدد است ضمن مبنا قرار دادن قانون جدید مجازات اسلامی و قوانین کیفری دیگر، موضوعات و مواد قانونی مرتبط با جرایم علیه تمامیت جسمانی اشخاص را که به ظاهر برگرفته از آرای فقهی است و در عین حال اشکال‌های نظری فقهی و اجرایی را به همراه دارد، بررسی و نقد کند. این تحقیق بیشتر به مصادیق پرداخته و آورده‌های فقهی، انتظارات جامعه و رویکرد قانون گذار را در چند نمونه از مواد قانونی در

پژوهشگر: اسماعیل آقابابایی (۱۳۴۷)/ پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی (پژوهشکده فقه و حقوق)
تحصیلات حوزوی: خارج فقه و اصول / تحصیلات دانشگاهی: دکترای حقوق جزا و جرم‌شناسی از دانشگاه قم.

سوابق پژوهشی: راهنما و مشاور علمی پایان نامه‌های کارشناسی ارشد، ارزیابی مقالات مجلات علمی پژوهشی، تدریس در دانشگاه.

تألیفات: بازداشت موقت از نگاه فقه و حقوق، پیوند اعضا از بیماران فوت شده و مرگ مغزی، مسائل فقهی و حقوقی شرکت‌های هرمی، مسائل فقهی و حقوقی قتل از روی ترحم، جایگاه هیأت منصفه در حقوق ایران، تأثیر جنون پس از ارتکاب جرم بر مجازات، مسئولیت کیفری ناشی از ترک فعل منجر به سلب حیات توسط پزشک نقش مجازات مجنی علیه در مجازات قتل از روی ترحم، نگاهی دیگر به تفاوت دیه زن و مرد، دیدگاه شرع و قانون در برخورد با جرایم مرتبط با مواد مخدر،

در بر می‌گیرد. با این حال تحمیل دیه بر خویشان و بیت المال جای نقد دارد.

عنوان پژوهش: انتخابات از نگاه فقه

پژوهشگر: روح الله شریعتی (۱۳۴۷) / پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی (پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی) تحصیلات حوزوی: خارج فقه و اصول / تحصیلات دانشگاهی: کارشناسی ارشد حقوق بین الملل دانشگاه مفید قم.

سوابق پژوهشی: عضویت در گروه علمی فقه سیاسی پژوهشکده علوم و اندیشه اسلامی قم، عضویت در انجمن حقوقدانان حوزه، عضویت در انجمن مطالعات سیاسی حوزه، عضو هیئت علمی گروه فقه سیاسی پژوهشکده علوم و اندیشه اسلامی، عضو شورای علمی گروه فقه سیاسی پژوهشکده علوم و اندیشه اسلامی قم. تالیفات: اندیشه سیاسی محقق حلی، حقوق و وظایف غیرمسلمانان در جامعه اسلامی، اندیشه سیاسی علامه بحرانی، اندیشه سیاسی علامه سید محمد کاظم یزدی، قواعد فقه سیاسی، اقلیت های دینی، چشم انداز امام علی در اقلیت های دینی.

چکیده: پژوهشی درباره انتخابات، یکی از شیوه های سهیم دانستن مردم در حکومت از دیدگاه فقه شیعه است. قائل شدن حق مشارکت برای مردم از جمله حقوقی است برای افراد یک جامعه به رسمیت شناخته می شود و دولت ها موظف به شناسایی و رسمیت دادن به این حق مردم هستند. یکی از جلوه های این حق، برگزاری انتخابات و انتخاب شکل نظام، مدیران، قانون

حوزه جرایم علیه تمامیت جسمانی اشخاص به بحث می گذارد.

سوال اصلی پژوهشگر، این است که در قوانین شکلی و ماهوی راجع به تمامیت جسمانی علیه اشخاص کدام رای فقهی می تواند ضمن داشتن مستند قوی، بهتر به نیازهای جامعه پاسخ گوید؟ قانون گذاری کیفری با چه چالش های فقهی و حقوقی همراه است؟

این پژوهش از یک مقدمه و درآمد (رابطه فقه و قانون گذاری) و سه فصل با این عناوین تشکیل شده است: نگاهی به مسئله قانون گذاری کیفری (محدودیت ها و ضرورت های قانون گذاری کیفری، محدودیت های فقهی، حوزه تعزیرات، تخصصی شدن اجتهاد و شورای فقهی و...)، تاثیرپذیری قوانین ماهوی از فقه در جرایم علیه اشخاص (ضمان و مسئولیت کیفری، جنبه عمومی در جرایم علیه اشخاص، شرکت در قتل و قصاص بعد از پیوند عضو و...)، تاثیر پذیری قوانین شکلی از فقه در جرایم علیه اشخاص (ادله اثبات دعوا، نقش حاکم اسلامی در اجرای قوانین کیفری و...)،

جمع بندی و نتیجه گیری پژوهشگر در پایان این چنین است: به رغم آنکه اختلافات بسیاری در نحوه تقنین کیفری و حجیت دادن به قانون مطرح است، اکتفا به عدم مخالفت با موازین شرعی راهکار راجحی است که با تایید شورای نگهبان مقررات مصوب شرعی هم تلقی می شوند. تغییر شرایط زمانی و مکانی امر غیرقابل انکاری است که در نتیجه هم در مسائل فقهی و هم در قانون گذاری موثر است و نمی توان بدون نادیده گرفتن شرایط به صرف طرح مسئله ای در فقه مستقیماً آن را در مواد قانونی هم لحاظ کرد. در صورت فرار قاتل و دسترسی نداشتن به وی با آرای فقهی متعدد مواجهیم. در این خصوص قانون گذار، دیه را به ترتیب بر عهده اموال قاتل، عاقله وی و بیت المال متوجه ساخته است. این در حالی است که طبق یافته های این تحقیق، فرار موضوعیت ندارد، بلکه تضییع عمدی حق اولیای دم معیار است. در نتیجه مواردی مثل خودکشی قاتل را هم

منشا مشروعیت برای سپردن مدیریت‌های کلان کشور اسلامی دانست؟ شرایط انتخاب شونده و انتخاب کننده چیست؟ رای دادن حق است یا تکلیف؟

این پژوهش از یک مقدمه و چهار بخش با این عناوین تشکیل شده است: مفاهیم و کلیات (انواع مشارکت، اشکال انتخابات، نظام‌های انتخاباتی، موارد انتخابات)، مبانی فقهی انتخابات (اعتبار رای اکثریت، شوری و مشورت، بیعت و...)، عرصه‌های انتخابات (همه پرسی یا رفراندوم، انتخاب قانون گذار، انتخاب حاکم و...)، مسایل انتخابات (شرایط انتخاب کنندگان، شرایط انتخاب شونده، فروعاتی از انتخابات از دیدگاه فقه).

جمع بندی و نتیجه گیری پژوهشگر در پایان این چنین است: حضور و نقش مردم در حکومت، حق مردم است. منافع جمعی شرکت و حضور مردم در حکومت بیش از مضار آن است. مشارکت دادن مردم در قالب یک انتخابات سالم در بقا و دوام حکومت موثر است. رای دادن حق فرد است نه تکلیف او. البته گاهی ممکن است شکل تکلیف به خود بگیرد، ولی به هر حال در شمار حقوق فرد به حساب می‌آید. در اسلامی بودن یا نبودن نظام نمی‌توان رای گیری کرد، زیرا در جامعه اسلامی حکومت نیز باید بر اساس اسلام که نظر اکثریت است باشد، ولی در بحث شکل حکومت می‌توان گفت که این امر به نظر عموم محول شده، چرا که در منابع اسلامی شکل و قالب خاصی برای حکومت در نظر گرفته نشده است. اصل بر علنی بودن رای است نه مخفی بودن آن. با استناد به قاعده لاضرر و حرمت اغراء به جهل، فریب مردم و ایراد ضرر ممنوع است. برای اطمینان از صحت انتخابات لازم است نظارت بر اجرای صحیح آن با دقت انجام پذیرد.

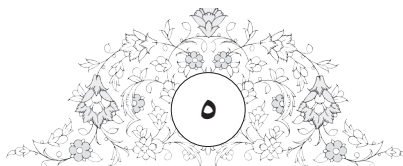
گذاران، کارگزاران، تعیین سیاست‌ها و تصمیمات حساس و... است.

از دیدگاه پژوهشگر، این امر فواید زیاد و گاه مضرات و اشکالاتی برای جامعه و حکومت به همراه دارد. فوایدی همچون: پیشگیری از دیکتاتوری حاکمان، افزایش رضایتمندی مردم از حکومت، انتخاب مدیران شایسته، اتخاذ سیاست‌های مستدل و شفاف و عالمانه و...

البته اشکالات و آسیب‌هایی نیز از قبیل تاثیر پذیری عامه مردم نسبت به تبلیغات و تخریب افراد ناکارآمد به عرصه اجرایی، ممکن است به همراه داشته باشد.

امروزه این روش به دلیل رجحان مزایا و آثار مثبت در اکثر جوامع با استقبال مواجه شده و مردم، دخالت در سرنوشت خویش را به عنوان حق لازم الرعایه از حاکمان طلب می‌کنند.

مهمترین ویژگی این پژوهش را می‌توان در پاسخ دادن به یکی از بحث برانگیزترین موضوعات سیاسی و اجتماعی عصر جدید دانست: حکم فقهی انتخابات در عرصه‌های مختلف چیست؟ آیا می‌توان انتخاب مردم را

عنوان پژوهش: مبانی و معیارهای جرح و تضعیف راویان نزد قدمای شیعه

پژوهشگر: مهدی غلامعلی (۱۳۵۳) / دانشگاه قرآن و حدیث.

تحصیلات حوزوی: خارج فقه و اصول / تحصیلات دانشگاهی: دکترای مدرسی معارف اسلامی گرایش قرآن و متون.

سوابق پژوهشی: پژوهشگر ارشد پژوهشکده علوم و معارف حدیثی، راهنما و مشاور علمی پایان نامه‌های کارشناسی ارشد، ارزیابی مقالات مجلات علمی پژوهشی علوم قرآنی و حدیثی.

سوابق مدیریتی: معاون پژوهشی پژوهشگاه قرآن و حدیث، سردبیر مجله علمی تخصصی حدیث حوزه.

تالیف کتاب: سبک شناخت کتاب‌های حدیثی، سیره و اخلاق نبوی در جنگ‌ها، حدیث خوانی روشمند، عصر عاشورا، الاصول الستة عشر، حکمت نامه لقمان، و... مقالات: درآمدی بر غیبت نگاری، بن مایه‌های غیبت امام عصر در روایات، نقش آسبای میانه کهن در نشر حدیث شیعه، نقش بلخ در نشر حدیث، سبک شناسی آثار حدیثی شیخ بهایی و...

جوایز و تقدیرها: رتبه دوم مقالات همایش ملی الصحیفه الرضویه الجامعه دانشگاه امام صادق ۱۳۹۲ (مقاله بررسی منابع و اسناد ادعیه رضوی)، برگزیده دومین همایش حدیث پژوهش دانشکده علوم حدیث ۱۳۹۱ (مقاله مختار ثقفی در گستره آثار رجالیان، برگزیده هفتمین کتاب سال رضوی ۱۳۹۳) (کتاب زندگی به سبک خورشید).

چکیده: پژوهشی درباره کشف مبانی و معیارهای

جرح و تضعیف راویان از دیدگاه عالمان شیعه است. روایت به عنوان بخش مهمی از منابع اصلی دین در گذر زمان دستخوش رخدادها و جریاناتی شده که بیشتر از ناحیه راویان و محدثان بوده است. وضع حدیث و نقل روایات توسط راویان ناشناخته و... همواره سبب کاهش اعتماد مخاطبان به متون گزارش شده است. عالمان شیعه در گذشته برای ارزشیابی روایات دارای مبانی ویژه‌ای در حجیت حدیث بوده و ملاک‌ها و معیارهایی را برای خویش ترسیم کرده بودند. بازشناسی حدیث صحیح از سقیم بیشتر با تکیه بر قرائنی بوده که به اطمینان از صدور می‌انجامیده است.

از دیدگاه پژوهشگر، قدما در مقام تضعیف راویان به جهات شخصی (مانند دروغ)، مذهب و عقاید (مانند غلو)، و آثار علمی (مانند متن شناسی) توجه داشته‌اند. ملاک‌های تضعیف راوی بر اساس مبانی عقلایی و کلامی تشیع است. مانند مبانی عقلی عدم اطمینان آوری سخن دروغگو و مبنای کلامی پرهیز از سخن غالیان. میزان و شرایط به کارگیری معیارهای تضعیف

عنوان پژوهش: اقتصاد تعاونی از منظر اسلام

پژوهشگر: احمد علی یوسفی (۱۳۳۹)/ پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

تحصیلات حوزوی: خارج فقه و اصول / تحصیلات دانشگاهی: دکترای فقه و اصول (فقه الاقتصاد) از حوزه علمیه قم.

سوابق پژوهشی: راهنما و مشاور علمی پایان نامه‌های کارشناسی ارشد، ارزیابی مقالات مجلات علمی پژوهشی، حضور در کرسی‌های نظریه پردازی و نوآوری و نقد و مناظره علمی با موضوع اقتصاد مقاومتی، تاسیس انجمن علمی حوزه و...

تایف کتاب: ماهیت پول و راهبردهای فقهی و اقتصادی آن، ماهیت و ساختار اقتصاد اسلامی، مالیات‌های حکومتی، ربا و تورم، اسلام و چالش‌های اقتصادی، خرید و فروش اسکناس و...

مقالات: پول جدید از نگاه اندیشمندان، قرائت امام خمینی از مفهوم توسعه، جایگاه انسان و سرمایه در الگوی اسلامی و...

جوایز و تقدیرها: برگزیده کتاب سال حوزه و دین پژوهان و کتاب سال جمهوری اسلامی ۱۳۸۰-۱۳۸۲ (دانشنامه امام علی)، برگزیده کنگره دین پژوهان و کتاب سال حوزه ۱۳۸۰ (کتاب ربا و تورم)، کتاب سال جمهوری اسلامی ۱۳۸۲ (کتاب ربا و تورم)، اثر برگزیده کتاب فصل و کنگره دین پژوهان ۱۳۸۵ (کتاب نظام اقتصاد علوی) و...

چکیده: پژوهشی درباره اقتصاد تعاونی با استناد به آیات قرآن کریم و روایات چهارده معصوم است. تعاونی به شکل سنتی در جوامع اسلامی همیشه وجود داشته

بر پایه حد هر یک از این معیارها اعم از ضعف و جرح قابل تبیین است.

این پژوهش از یک مقدمه و شش فصل با این عناوین تشکیل شده است: مفاهیم و کلیات (مفاهیم، جرح و تعدیل در شیعه، شیعه و اسناد)، مبانی جرح و تعدیل، معیارهای تضعیف در حوزه حدیث پژوهی راوی، معیارهای تضعیف در حوزه منکران امامت، معیارهای تضعیف در حوزه منحرفان از امامت (کیسانی، زیدی، ناووسی، فطحی، واقفی، غلات)، معیارهای تضعیف در حوزه رفتار و ویژگی‌های ظاهری راوی.

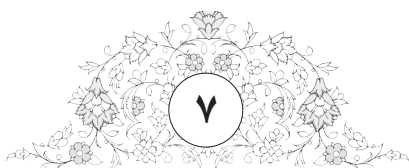
محدوده پژوهش تا پایان سده پنجم هجری است. دو دسته از کتاب‌های محدثان در این دوره بررسی شده است: الف: کتاب‌های رجالی (رجال برقی، رجال کشی، رجال غضائری، رجال شیخ طوسی، الفهرست شیخ طوسی، رجال نجاشی). ب: کتاب‌های توضیحی محدثان متقدم (کتاب الارشاد شیخ مفید، تهذیب الاحکام و الاستبصار و الغیبه العده فی اصول الفقه شیخ طوسی، من لایحضره الفقیه شیخ صدوق، المسائل الناصریات و الانتصار و رسائل سید مرتضی).

جمع بندی و نتیجه گیری پژوهشگر در پایان این چنین است: نخستین جرقه درنگ در راوی و توجه به جرح و تضعیف راویان را پیامبر خدا با بیان «ایها الناس قد کثرت علی الکذابه» شعله ور نمود و امیرالمومنین با پاسخ به پرسش‌های سلیم بن قیس هلالی با تقسیم بندی چهارگانه راویان مرحله نخست چگونگی جرح و تعدیل را آغاز کردند. رجالیان متقدم در جرح و تضعیف راوی بر مبانی و اصولی تکیه کرده بودند که بخشی از این مبانی عمومی است که به صورت پیش فرض‌های ثبوتی در دانش رجال و عملکرد رجالیان متقدم به چشم می‌خورد. بیشتر مسلمانان حجیت سنت نبوی را پذیرفته‌اند و شیعیان نیز سنت ائمه را ملحق به سنت نبوی دانسته‌اند. رجالی نمی‌تواند به دنبال جرح و تعدیل راوی باشد، ولی حجیت سند را نپذیرد؛ چه اینکه راه رسیدن به سنت از روایات می‌گذرد.

اسلام، مالکیت در اسلام، بررسی اصول اقتصاد تعاونی و تحلیل آنها از منظر اسلام، بررسی مدل‌های اجرایی اقتصاد تعاونی، جایگاه اقتصاد بخش تعاونی، توزیع عادلانه ثروت، جمع بندی و نوآوری‌ها و پیشنهادها.

در بخش نتیجه گیری آمده است: اقتصاد تعاونی به عنوان یکی از سه بخش اقتصاد در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است. مقام معظم رهبری، اقتصاد تعاونی را یکی از بهترین و منطقی‌ترین راه تحقق عدالت اقتصادی می‌داند و آن را بن بست شکن اقتصادی کشور در شرایط فعلی معرفی کرده است. همچنین به مسئولین تاکید دارند که اقتصاد تعاونی را به طرق مختلف به مردم معرفی کنند. اقتصاد بخش تعاونی یکی از زیربخش‌های نظام اقتصادی اسلام است. بنابراین هدف غایی نظام اقتصادی اسلام، هدف غایی اقتصاد بخش تعاونی نیز خواهد بود. اقتصاد بخش تعاونی با ید به گونه‌ای باشد تا با تامین آنها اهداف نظام اقتصادی اسلام نیز تامین شود. پس از کشف الگوی مطلوب اقتصاد تعاونی بر اساس تعالیم اسلامی باید قوانین و نیز سیاست‌های اقتصاد تعاونی بر اساس الگوی مطلوب، مورد بررسی و بازسازی قرار گیرد.

عنوان پژوهش: اثرپذیری الاهیات فلسفی یهودی از فلسفه و کلام اسلامی در دوره میانه با تاکید بر ابن میمون

پژوهشگر: سید لطف الله جلالی (۱۳۵۴) / موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
تحصیلات حوزوی: خارج فقه و اصول / تحصیلات دانشگاهی: دکترای ادیان و عرفان از موسسه آموزشی

است، اما به شکل یک فعالیت منظم اقتصادی که دارای مبانی، اهداف، اصول، انواع و مدل‌های اجرایی باشد، یک پدیده مستحدثه محسوب می‌شود. بنابراین شایسته است ابعاد مختلف این پدیده شناسایی شود و بر اساس تعالیم اسلامی مورد ارزیابی قرار گیرد. از دیدگاه پژوهشگر، علت شکل گیری نهضت تعاونی، مفاسد حاصل از استقرار نظام سرمایه داری لیبرال بوده است. این نظام، با توجه به مبانی هستی شناسی و انسان شناختی خاص خود، حداکثر نمودن سود مادی شخصی را تنها رفتار عقلایی در عرصه اقتصادی معرفی نمود. اجرای این سیاست‌ها باعث شکاف طبقاتی و فقر گسترده شد. اندیشمندان برای نجات کارگران و رفع فقر گسترده به دنبال اقتصاد تعاونی رفتند.

این پژوهش از یک مقدمه و چهارده فصل با این عناوین تشکیل شده است: ماهیت اقتصاد تعاونی و شرکت‌های تعاونی، تحولات تاریخی شکل گیری اقتصاد تعاونی، آموزه‌های نظام اقتصادی سرمایه داری و اقتصاد تعاونی، آموزه‌های نظام اقتصادی کمونیسم و اقتصاد تعاونی، مبانی بینشی اسلام و اقتصاد تعاونی، ارزش‌های اخلاقی اسلام و اقتصاد تعاونی، اهداف اقتصادی تعاونی در اسلام، اصول رفتاری اقتصادی در

و پژوهشی امام خمینی.

سوابق پژوهشی: راهنما و مشاور علمی پایان نامه‌های کارشناسی ارشد، ارزیابی مقالات مجلات علمی پژوهشی.

سوابق مدیریتی: مدیریت و نظارت در موسسه شیعه شناسی قم، عضو گروه ادیان و مذاهب جامعه المصطفی. تالیف کتاب: آرای کلامی سید بن طاووس، تاریخ عقاید ماتریدیه، آشنایی با فرق تسنن و...

مقالات: پژوهشی در باب ماتریدیه، باورهای کلامی ماتریدیان، تاملی در باب جاودانگی، مطلوبیت تنوع، درسنامه تاریخ تشیع و...

جوایز و تقدیرها: رتبه اول تا سوم جشنواره شیخ طوسی (۱۳۸۲-۱۳۹۲)، رتبه دوم کتاب سال دین ۱۳۸۷، جایزه کتاب فصل ۱۳۸۶، رتبه دوم کنگره دین پژوهان ۱۳۸۵، برگزیده جایزه نقد کتاب ۱۳۸۷.

چکیده: پژوهشی درباره الهیات یهودی در سه دوره (یونانی مآبی، میانه، مدرن) با تاکید ویژه بر دوره میانه است. الهیات فلسفی یهودی در این دوره که همزمان با رونق علم و فلسفه و کلام در جهان اسلام بوده (قرن سوم تا هشتم هجری) نسبت به دو دوره دیگر اهمیت بیشتری دارد. از دیدگاه پژوهشگر، موسی بن میمون قرطبی مهمترین شخصیت در این دوره است که هم به لحاظ ادبیات و روش شناسی و هم در مباحث اعتقادی از متفکران مسلمان اثر پذیرفته است.

پژوهشگر با شیوه مقایسه و تحلیل به این نتیجه رسیده که الهیات فلسفی یهودی ساختاری مشابه با ساختار کلام اسلامی به خصوص کلام معتزلی و اسماعیلیه دارد. الهیات فلسفی یهودی در بحث خداشناسی، اثرپذیری بیشتری از فلسفه و کلام اسلامی داشته و در موارد بسیاری دقیقا از تعبیر و استدلال‌های فلسفه و کلام اسلامی بهره گرفته است. الهی دانان یهودی با الهام از کتاب مقدس و با تاثیر از اندیشمندان مسلمان، قائل به نظریه خلق از عدم و نیز پایان جهان هستند. آنها در مباحث مربوط به انسان همچون فلاسفه

مسلمان، قائل به جاودانگی نفس، اختیار و اراده آزاد هستند و برای انسان در جهان جایگاهی ویژه قائلند. همچنین انسان را برخوردار از کمالات ویژه (توانایی ارتباط با خدا و دریافت وحی) می‌دانند.

یکی از مهمترین ویژگی‌های این تحقیق را می‌توان بهره بردن پژوهشگر از منابع کهن و دست اول الهیات یهودی دانست. پژوهشگر از آثار الهی دانان یهودی در قرون میانه مانند موسی بن میمون، سعدیا گائون و یحیی بن یاقودا مستقیما بهره برداری کرده است.

این پژوهش از یک مقدمه پنج فصل و یک خاتمه تشکیل شده است. در مقدمه به تعریف موضوع، ضرورت و اهمیت این موضوع پرداخته شده است. در فصل اول، ماهیت و تبارشناسی الهیات فلسفی یهودی و معرفی مهمترین مکاتب و جریان‌های مورد بحث قرار گرفته است. فصل‌های بعدی عبارتند از: اثر پذیری الهیات فلسفی یهودی از فلسفه و کلام اسلامی در زمینه روش، خداشناسی، جهان‌شناسی و انسان‌شناسی.

جمع بندی و نتیجه گیری پژوهشگر در پایان این چنین است: یهودیت در اساس خود، سنتی محور و مبتنی بر سنت بارویکرد شریعت محور است. عهد عتیق، شامل قوانین و مقرراتی است که روابط فردی و جمعی و عبادات قوم یهود را تنظیم می‌کند. الهیات فلسفی یهودی از ابتدای ظهور شریعت یهود با آن همراه نبود. این الهیات در دوره‌ای ظهور پیدا کرد که یهودیت با سنت‌ها و فرهنگ‌های دیگر تماس پیدا می‌کند. الهیات فلسفی یهودی همزمان با رشد و گسترش اندیشه فلسفی و کلامی اسلامی در فضای فکری جهان اسلام شکل گرفت. موسی بن میمون، جامع‌ترین شخصیت متفکر یهودی است که مهمترین کتاب فلسفی الهیات یهودی را نوشته است. او دانش خود را از جهان اسلام اخذ کرد. کتاب دلالة الحائرین ابن میمون از زمان نگارش تاکنون اثر شگرفی بر جریان‌های مختلف فکری در یهودیت داشته است. اثرپذیری وی از فیلسوفان مسلمان در بخش قابل توجهی از مباحث (مثلاً بحث تنزیه و نفی تجسیم و نظریه آفرینش) از نوع اثر پذیری مستقیم و شبه مستقیم بوده است.

عنوان پژوهش: اصول روان درمانگری و مشاوره با رویکرد اسلامی (مفاهیم، فرایند و فنون)

پژوهشگر: مسعود جان‌بزرگی و سید محمد غروی / پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

چکیده: پژوهشی درباره مفاهیم و فرایند و فنون روان درمانگری با رویکرد اسلامی است. روان درمانگری، فرایندی تعاملی و تخصصی است که هدفش اصلاح یا ارتقای سطح بهداشت روانی است. روان درمانگر بر اساس یافته‌های خود درباره مشترکات انسانی دست به

فرمولبندی فرضیاتی درباره پدیدایی، تحول و ساخت مشکل یا اختلال مراجع می‌زند و بر اساس برنامه‌ای که در آن همه متغیرهای مداخله گر شناسایی، کنترل، تعدیل و مطالعه می‌شوند تا او بتواند اثر برنامه مشاوره و درمان خود را بر مشکل مراجع بررسی کند.

از دیدگاه پژوهشگر، روانشناس اصلی انسان، خداوند متعال است که بدون تاسی به او و گرفتن فرضیات اساسی از وحی که دانش قطعی تلقی می‌شود، این راه ممکن است به سرمنزل مقصود نرسد. خالق انسان بهترین راهنمای وجودی را برای مراقبت و بهترین برنامه را برای ارتقا و سلامت مخلوق خود طراحی نموده است.

روان درمانگری امروزه پیشرفت شایان توجهی یافته، اما هنوز نتوانسته جان بشر رنج‌دیده را التیام بخشد. روان درمانگران از مراجعان خود می‌خواستند معنویت خویش را پشت در اطلاق مشاوره بگذارند و بعد برای درمان وارد شوند و بدین وسیله خود را از یک موهبت الهی بنیادین محروم می‌کردند. امروزه در پژوهش‌های فراوان همان دانش بشری راه خود را به سوی معنویت و تعالی با تدابیر الهی فراهم کرده است. منابع غنی

مختلف مانند نوع درمانگری (گروهی فردی و...) متناسب با درمان بر اساس مکانیزم‌های آسیب زا و یا بر اساس کنش‌وری آنها در درمان تقسیم کرد. فنون درمان نیز بر اساس مراحل و کنش مکانیزم‌های درمان قابل تقسیم هستند مانند فنونی که آمادگی مراجع را برای تغییر بالا می‌برد، فنون آرامش بخش، فنون تعدیل گر، فنون انرژی زا، فنون چالشگر، فنون تعالی جو.

عنوان پژوهش: بررسی فقهی فرمانبرداری و نافرمانی مدنی

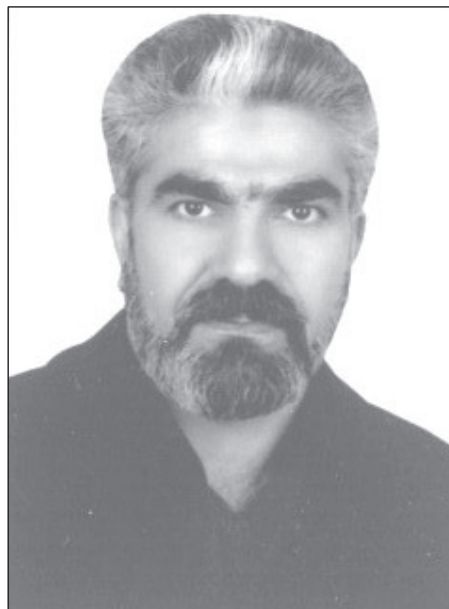
پژوهشگر: سید جواد ورعی / پژوهشگاه حوزه و دانشگاه تحصیلات حوزوی: خارج فقه و اصول.

سوابق پژوهشی: عضویت هیئت علمی گروه فقه و حقوق پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، راهنما و مشاور علمی پایان نامه‌های کارشناسی ارشد، ارزیابی مقالات مجلات علمی پژوهشی.

تألیفات: حقوق و وظایف شهروندان و دولتمردان، مبانی و مستندات قانون اساسی جمهوری اسلامی، مبانی فقهی جهاد، بررسی فقهی اصل در روابط خارجی دولت اسلامی، پژوهشی دراندیشه سیاسی نائینی.

جوایز و تقدیرها: کتاب سال جمهوری اسلامی، کتاب سال حوزه، پژوهش برتر دین پژوهان، اثر برگزیده جشنواره امام خمینی(ره).

چکیده: پژوهشی درباره لزوم فرمانبرداری از قوانین و مقررات حکومتی با استناد به آراء اندیشمندان مسلمان است. مقاومت و نافرمانی مدنی در نظام‌های سیاسی امروز، مسئله‌ای و پدیده‌ای نو به شمار می‌رود و از جمله حقوق شهروندی محسوب می‌گردد. در جامعه

اسلامی زمینه را برای شکل گیری چارچوب‌هایی معتبر و معنوی برای کمک به افراد نیازمند فراهم می‌سازد.

بهره بردن از مهمترین کتاب‌های اندیشمندان روانشناس غرب و استفاده از دیدگاه‌های اندیشمندان مسلمان از آغاز تا امروز و همچنین ارائه مطالب در قالب جدول و نمودار را می‌توان از مهمترین ویژگی‌های این تحقیق برشمرد.

این تحقیق از ده فصل با این عناوین تشکیل شده است: کلیات و مفاهیم اصلی (تعریف مشاوره و روان درمانگری، ضرورت و اهمیت، تاریخچه، انواع روان درمانگری و...)، اصول نظری درمان و مشاوره، آمادگی‌های مشاور مراجع و شرایط درمان، آسیب شناسی روانی، اصول ارزیابی مراجع و مشاور، ارزیابی معنوی و مذهبی، اصول عملی مشاوره و درمان، فرایند درمان، مکانیزم‌ها و فنون درمان.

جمع بندی و نتیجه گیری پژوهشگر در پایان این چنین است: فنون مذهبی در روان درمانگری در حال گسترش روزافزون است. استفاده از فنون مذهبی بر مکانیزم‌هایی استوار است که به ماندگاری نتایج درمان کمک می‌کند. مکانیزم‌های درمان را می‌توان از زوایای

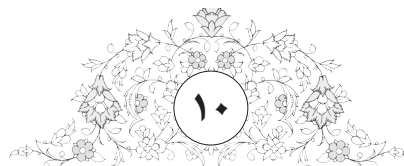
مدنی، فلسفه حق، قلمرو فرمانبرداری و نافرمانی مدنی، نافرمانی مدنی در دولت مشروع، مقاومت و نافرمانی مدنی در دولت نامشروع، مستثنیات جواز مقاومت و نافرمانی مدنی، دولت و نافرمایان مدنی، مرجع تشخیص ناروایی قوانین و تصمیمات دولت.

در بخش نتیجه گیری آمده است: عنوان نافرمانی مدنی در برابر یک قانون، سیاست یا تصمیم با عناوینی چون بغی و براندازی محاربه و سلب امنیت اجتماعی، شورش، قیام و انقلاب متفاوت است. قلمرو نافرمانی مدنی مجاز در جوامع دینی محدودتر از جوامع غیردینی است. نافرمانی مدنی که اقدامی غیرقانونی به منظور وادار کردن دولت به لغو قانون یا تصمیم ناعادلانه است مشروط به این شرایط است: پیمودن همه راههای قانونی برای لغو قانون، یاس از به نتیجه رسیدن راهکارهای قانونی، پرهیز از هر نوع اقدام خشونت آمیز. نافرمانی مدنی در زمان حاکمیت معصوم ممنوع است. نافرمانی مدنی در حکومت غیرمعصوم در صورت رعایت موازین شرعی و مصالح عمومی و... ممنوع، ولی در صورت عدم رعایت موازین یادشده برای مردم ثابت است. بر دولت لازم است به منظور رفع این مقاومت رویکردی تدریجی در پیش گیرد: شنیدن سخن و اعتراض نافرمایان، اقناع، مدارا، افشاگری، ارجاع به داروی بی طرف، برخورد مناسب با نوع و میزان نافرمانی.

اسلامی هم مردم و هم حکومت باید از حقوق و تکالیف خود آگاه باشند تا از حدود تعریف شده تجاوز نکنند. از دیدگاه پژوهشگر، احساس می شود در جامعه اسلامی حد و مرز برخی از حقوق و تکالیف روشن نیست. مردم در برخی موارد برای خود حق اعتراض و نافرمانی قائلند و از برخی قوانین سرپیچی می کنند. حکومت ها نیز حتی برای مخالفت با قوانین قائل نیستند و با متخلفان برخورد می نمایند. از آنجا که تاکنون از نگاه فقهی اثری مستقل در این زمینه نوشته نشده لازم است که مبانی، حد و مرز آن به روشنی مورد پژوهش قرار گیرد تا مسئولان حکومتی (قوه مجریه، مقننه و قضائیه) با علم و آگاهی هرچه بیشتر به اداره امور بپردازند.

پاسخ به یک پرسش مهم در عرصه سیاست، حقوق و فقه اسلامی را می توان مهمترین ویژگی این تحقیق دانست. پرسشی که هر روز بر گستره و ابعاد و پیچیدگی های آن افزوده می شود.

این تحقیق از یک مقدمه و ده فصل با این عناوین تشکیل شده است: مفاهیم و کلیات (فرمانبرداری مدنی، نافرمانی مدنی، مقاومت مدنی و...)، مبانی فرمانبرداری

عنوان پژوهش: تجلی معانی و مفاهیم زیبایی شناسی در شهرسازی اسلامی

پژوهشگر: حسن ستاری ساربانقلی (۱۳۵۶) / دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
تحصیلات دانشگاهی: دکترای شهر سازی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی تهران.

سوابق پژوهشی: راهنما و مشاور علمی پایان نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری، ارزیابی مقالات مجلات علمی پژوهشی، عضو سازمان نظام مهندسی استان آذربایجان شرقی، انجمن علمی آموزش مهندسی ایران (انجمن علمی وزارت علوم)، انجمن علمی اخلاق در علم و فن آوری، انجمن علمی آموزش عالی ایران، انجمن علمی مدیریت آموزشی، انجمن علمی کتابداری و اطلاع رسانی ایران - علم اطلاعات و دانش شناسی. مقالات: نگرشی بر مفاهیم مدیریت شهری حضرت رسول اکرم (ص) در شهر مدینه تجلی زیبایی مدیریت شهری در شهر اسلامی، سطح بندی شهر در کلام پیامبر اسلام، طراحی معماری مسکن بر مبنای معیارهای اقلیمی شهر تبریز، بررسی و تحلیل طرح های کاربرندی به کار رفته در تیمچه های بازار تبریز، آرمانشهر در آرای روشنفکران عصر مشروطه ایران، بررسی وجوه تشابه مفاهیم موسیقی ایرانی و معماری باغ ایرانی (باغ فین کاشان)، کاربرد نظام زیبایی شناسی بر گرفته از قرآن کریم در طراحی شهری، تزیینات گره چینی در بناهای محله خانه بر ماسوله.

جوایز و قدردانی‌ها: پژوهشگر نمونه سال ۱۳۸۳ باشگاه پژوهشگران جوان تبریز، پژوهشگر نمونه سال ۱۳۸۳، پژوهشگر فرهنگی برگزیده استان در سال

۱۳۸۹، پژوهش برگزیده فرهنگی در در همایش ملی با عنوان "تعالی فرهنگی از دیدگاه قرآن و عترت" ارائه شده در دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد - اسفند ۱۳۹۰، پژوهش برگزیده فرهنگی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، پژوهشگر برگزیده علمی دانشکده هنر و معماری در سال ۱۳۹۲، پژوهشگر برتر گروه هنر و معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز در سال ۱۳۹۲، پژوهشگر برتر گروه هنر و معماری در سطح منطقه و استان در سال ۱۳۹۲.

چکیده: پژوهشی درباره مفاهیم زیبایی شناسی در شهرسازی اسلامی با استناد به آیات قرآن و روایات چهارده معصوم است. خدا زیبا است و زیبایی را دوست دارد؛ بنابراین شهرهای اسلامی نیز می‌بایست نمودی از این حس زیبایی دوستی باشند. شهرهای عهد اسلامی دارای ارزش‌های زیبایی شناسانه‌ای هستند که از دیدگاه تفکر و اندیشه اسلامی و طرز نگرش اسلام به زندگی و هستی قابل توجه است.

از دیدگاه پژوهشگر، بررسی معانی و مفاهیم زیبایی شناسی معماری اسلامی برای دست یافتن به راهکارهایی علمی و کاربردی قابل استفاده در معماری عصر جدید بسیار ضروری به نظر می‌رسد. در ایران،

علی رغم بحث‌های فراوان در باب هویت اسلامی، هنوز مفهوم شهر اسلامی به طور دقیق ترسیم نشده است. به کار بردن اصول تفکر زیبایی شناسی در شهرهای عهد اسلامی می‌تواند سبب حل معضلات شهری جهان معاصر نظیر ویرانی محیط زیست شهری و یا آلودگی‌های صوتی و بصری و زیست محیطی فضاهای شهری و افزایش کمیت و کیفیت زیبایی شناسی فضاهای شهری شود.

این تحقیق از یک مقدمه و دو بخش با این عناوین تشکیل شده است: کلیات تحقیق (طرح مساله، اهمیت و ضرورت، اهداف، روش تحقیق و...)، مبانی نظری (تعریف زیبا و زیبایی، تعریف شهر، تعریف شهر اسلامی، دیدگاه اندیشمندان غربی و مسلمان درباره زیبایی و زیبایی شناسی، جلوه‌هایی از زیبایی شهرهای سرزمین‌های اسلامی، مصادیق شهر در قرآن و روایات و...)، تجزیه و تحلیل مباحث و آزمون فرضیات (تحلیلی بر زیبایی شناسی در اندیشه اسلامی و شهرهای عهد اسلامی و...).

جمع بندی و نتیجه گیری پژوهشگر در پایان این چنین است: دین اسلام با ارائه یک ایدئولوژی کامل به بیان برنامه کاملی برای زندگی فردی و اجتماعی بشر پرداخته است. مشترکات شهرهای جهان اسلام را می‌توان این گونه برشمرد: پذیرا بودن تمامی تمدن‌ها و استفاده از دستاوردهای فرهنگی ملل تابعه، تاکید بر

وحدانیت و یگانگی خدا و تغییر الگوهای شهرسازی حول محور مشخص عقیدتی، استفاده از الگوهای فضایی و ساختمان سازی بر پایه ترسیمات هندسی ساده و...

شهر مدینه به عنوان اولین دولت‌شهر در تمدن اسلامی نمودهایی کلی از رهنمودهای شخص پیامبر اسلام در قلمرو مباحث شهرسازی است. در اندیشه اسلامی تفکر در مورد ارتقا و کمال کالبدی شهر با مفهوم اسلامی بدون کوشش برای رشد همزمان روح و معانی معنوی و اخلاقی شهر بدون نتیجه خواهد بود.

بخش پایانی این تحقیق، پیشنهادها و راهبردها بر مبنای یافته‌های تحقیق است: در طرح‌های شهری باید مجموعه عوامل اجتماعی- کالبدی- فضایی هویت دهنده و زیبایی بخش فضاهای شهری مبتنی بر محورهای کاربرد و مصادق نشانه‌های زیبایی شناسی به کار رفته در قرآن کریم باشد: توجه به خداوند به عنوان سرچشمه زیبایی‌ها، وحدت، تناسب و توازن، چینش منظم، تنوع و تضاد، گوناگونی رنگ‌ها، پیراستگی از عیوب، اثر گذاری معنوی، هدفمندی زیبایی شناسی، ساختار هندسی، همگرایی لفظ و معنا، آرایش واژگانی متناسب، آرایش واژگانی متضاد، ساختارهای چند وجهی، ساختار بندی متقارن، حیات طیبه، عدالت، موسیقی باطنی، تصویر پردازی هنری.